

TC
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AB İLE DEĞİŞEN ARNAVUTLUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. ÖNDER KUTLU

HAZIRLAYAN
NİKOLİN AGALLİJA
074228001022

KONYA-2009

ÖNSÖZ

Yapmış olduğum bu çalışma Osmanlı dönemi kominizim dönemi ve sonrasında AB ile kurulan ilişkiler ve neticesinde meydana gelen değişmelerden açıklamaya çalıştım. Bu çalışmayı kaleme almamın asıl nedeni Arnavutluğun Osmanlıdan sonra yaşamış olduğu zorluklar, sıkıntılar ve göz yaşları olmuştur. AB ile birlikte değişen Arnavutluğu paylaşmak istedim. Ayrıca ilk akademik çalışma olarak herhangi iddialı bir tez içermediğini sadece Arnavutluğun siyasal ve sosyal değişmelerini bahsetmeye çalıştım ve son olarak yüksek lisans eğitimi sırasında fikirleriyle yol göstericiliğiyle gösterdiği yakınlık ve yardımlardan dolayı tez danışmanım Doç. Dr. Önder Kutlu' ya müteşekkirim. Ayrıca diğer hocalarıma ve dostlarıma teşekkür ederim.

Nikolin AGALLİJA

ÖZET

Bu çalışma üç aşamada meydana gelmektedir. Birincisi Osmanlı dönemindeki meydana gelen değişimler, ikincisi komünizm döneminde meydana gelişmeler, üçüncüsü tezim asıl konusu olan Arnavutluğun AB' ye adaylığı sürecinde meydana gelen gelişmeler. Osmanlı egemenliğine birlikte Arnavut halkı Müslümanlığı kabul etmiş ve beş yüz senelik güvenli ve huzurlu bir dönem geçirmiştir. Arnavutluk 1879 yılında bütün dünyaya sarıp sarmalayan Fransız İhtilali sonucunda meydana gelen milliyetçilik akımıyla ve balkanların Osmanlıdan ayrılıp bir devlet olmasıyla birlikte Osmanlı ile bir toprak bağıntısı kalmayan Arnavutluk çaresizlikle bağımsızlığını ilan etmek zorunda kaldı. 1912 yılından sonra Arnavutluk yeni bir sürece girdi. Osmanlı döneminde büyük topraklara sahip olan Arnavutluk Osmanlıdan ayrıldıktan sonra 1913 Londra konferansı ile Avrupa devletlerinin sinsi politikaları ile büyük toprak kaybına uğramıştır. Bundan sonra Arnavutluk yani 1913 yılından 1939 yılına kadar sıkıntısız bir dönem geçirmiştir. Ancak ikinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte İtalya, Yunanistan tarafından işgale uğramış. Bu işgaller yine ikinci dünya savaşıyla sona ermiştir (1945). Daha sonra Arnavutluk 1945 yılından başlayıp 1990 yılına kadar Arnavutluk dünya ile ilişkileri kesilerek Enver Hoxha ile birlikte komünizm dönemi yaşamış. Bu dönem Arnavutluğun en kara tarihi olarak yerini almıştır. S.S.C.B' nin dağılması ile birlikte Arnavutluk yeni bir döneme geçmiştir. Bu süreçten sonra Arnavutluk AB ile sıcak ilişkilere başlamış. Arnavutluk AB ile birlikte insan hakları, demokrasi özgürlüğüne kavuşacağına inanmış ve 2006 yılında MSA birlikte AB' ye adaylığa başvurmuştur. AB ile başarılı bir politika izleyen demokrat parti Arnavutluğu AB ailesinin bir parçası haline getirmeyi başarmıştır. Güven, huzur, özgür bir dönem başlamıştır. Bununla birlikte Arnavutluk 4 Nisan 2009 NATO' ya tam üye oldu. Yarı asırdır hayal edilen bu süreç gerçekleşme aşamasına girmiştir.

ABSTRACT

This study composes three stages. The first is the changes in Ottoman Period, the second is developments at communism period and the third stage which is main subject of our thesis is the changes in membership duration of Albania for EC.

Albanians accepted Islam through Ottoman domination and passed safety and peaceful period for five hundred years. Albania that is separated from Ottoman in Balkans through nationalism movement due to 1879 French Revolution which was common around all the world had to announced its independency in despair because there was no any its ground connection with Ottoman. After 1912 Albania entered in to a new period. Albania had very big ground in Ottoman Period, after separating from Ottoman, Albania exposed to big ground loss by black policies of European States in 1913 London Conference. After that Albania had a period without trouble from 1913 to 1939. But, after beginning the Second World War Italy was invaded by Greece. Those invasions were ended after finishing of the Second World War (1945). Then, Albania cut its relations with the world beginning from 1945 to 1990 and lived a communism period with Enver Hoxha. This period took its place as the blackest history of Albania. Albania entered in to a new period through decomposition of S.S.C.B (Soviet Socialist Republics Union). After this period, Albania began to close relations with EC. Albania believed that it would reached to human rights, democracy freedom with EC and in 2006 it applied to EC membership with MSA. Democrat Party that followed a successful policy with EC, succeeded to make Albania a part of EC Family. A Safety, Peaceful, independent period begun. Beside, Albania was full member of NATO in 4 April 2009 NATO. This period that was dreamed for an half century had entered in to realizing phase.

Key Words: Human Rights, freedom, democracy, legal reforms, media role

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA TOPLULUĞUNUN ORTAYA ÇIKIŞI, KURUMLARI VE GENİŞLEMESİ

1.1. BİRLEŞMİŞ AVRUPA DÜŞÜNCESİNİN YARATILMASI.....	2
1.2. AVRUPA'DAKİ İLK EKONOMİK BİRLEŞME: BENELÜX.....	5
1.3. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU.....	5
1.4. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU.....	7
1.5. AVRUPA BİRLİĞİ KURUMSAL OLUŞUMU.....	8
1.5.1. AB'de Karar Alma Şekilleri ve Kurumsal Oluşumlar.....	8
1.5.2. AB Kurumlarının Yapıları ve Karar Alma Süreçleri.....	8
1.5.2.1. Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi.....	9
1.5.2.2. AB Bakanlar Konseyi.....	10
1.5.2.3. Avrupa Birliği Komisyonu.....	13
1.5.2.4. Avrupa Birliği Parlamentosu.....	14
1.5.2.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı.....	16
1.5.2.6. Avrupa Birliği Sayıştayı.....	17
1.5.2.7. Ekonomik ve Sosyal Komite.....	18
1.6. AVRUPA TOPLULUĞUNUN GENİŞLEMESİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NE DÖNÜŞMESİ.....	19
1.6.1. Birinci Genişleme: İngiltere, İrlanda ve Danimarka.....	21
1.6.2. İkinci Genişleme: Yunanistan.....	22
1.6.3. Üçüncü Genişleme: İspanya ve Portekiz.....	23
1.6.4. Avrupa Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne Geçiş Süreci.....	23
1.6.5. Dördüncü Genişleme: İsveç, Avusturya ve Finlandiya.....	25

1.6.6. Beşinci ve En Büyük Genişleme: 10 Yeni Ülkenin Avrupa Birliği'ne Katılması	26
1.6.7. Altıncı ve Son Yapılan Genişleme: Bulgaristan ve Romanya	28
1.7. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GEÇMİŞ VE GELECEK HEDEFLERİ	29

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE BALKANLAR

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BALKANLAR'IN GELECEĞİNE YÖNELİK VİZYONU	31
2.2. AB ORTAK DIŞ POLİTİKASININ EN BÜYÜK SINAVI OLARAK BALKANLAR.....	34
2.3. BATI BALKANLAR'DA GENİŞLEME GERÇEKLEŞİNCEYE KADAR AB'NİN İZLEMekte OLDUĞU DİĞER POLİTİKALAR	36
2.4. SAA'LARIN İMZALAMA KOŞULLARI VE İÇERİKLERİ.....	37
2.5. SAA'LARDAN KATILIM ÖNCESİ SÜRECE GEÇİŞ	38
2.6. HIRVATİSTAN'IN KATILIM ÖNCESİ SÜRECİ	38
2.7. MAKEDONYA'DA AB ADAYLIĞININ SAĞLADIĞI İSTİKRAR.....	40
2.8. KOSAVA'NIN BAĞIMSIZLIĞI VE SİRBİSTAN'IN GELECEĞİ.....	41
2.9. BOSNA'NİN KADERİNİ ÇİZEN AB ÜLKELERİ	45
2.10. AB İLE BİRLEŞEN KİMLİKLER.....	46
2.11. SAA SÜRECİNDE AB'NİN HATALARI	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÖNCESİNDE VE SONRASINDA ARNAVUTLUK

3.1. OSMANLI EGEMENLİĞİNDEKİ ARNAVUTLUK	48
3.2. OSMANLI DÖNEMİNDEN SONRA İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINA KADAR ARNAVUTLUKTA YAŞANAN GELİŞMELER.....	49
3.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ARNAVUTLUK (1939-1944).....	50
3.4. ENVER HOCA DÖNEMİNDE ARNAVUTLUK (1944-1985)	51
3.5. 1985-1993 DEMOKRATİKLEŞEN ARNAVUTLUK.....	51
3.6. ARNAVUTLUĞUN YENİ DIŞ POLİTİKASI.....	55

3.7. AVRUPA BİRLİĞİ İLE DEĞİŞEN ARNAVUTLUK	57
3.7.1. Siyasal Boyut.....	59
3.7.1.1. İlerleme Raporları ve Sonuçları.....	59
3.7.1.2. Politik Gelişmeler	59
3.7.1.3. Siyasi Partilerin AB Politikaları	62
3.7.1.3.1. Demokrat Parti	62
3.7.1.3.2. Sosyalist Parti.....	63
3.7.1.3.3. Cumhuriyet Partisi	64
3.7.1.3.4. Sosyal Demokrat Parti.....	65
3.7.1.3.5. İnsan Hakları Partisi	65
3.7.1.4. Partilerin Seçim Kampanyaları ve Politikaları	66
3.7.1.5. Toplum Kaosa Dönüştüren Göz:Medya	67
3.7.1.7. AB ile Doğan Güneş.....	68
3.7.1.8. Reformlar	69
3.7.1.8.1. Hukuksal Reformlar	70
3.7.1.8.2. İnsan Hakları	71
3.7.1.8.3. Azınlıklar.....	72
3.7.1.8.4. Demokratikleşme	73
3.7.2. Ekonomik Boyut	75
3.7.2.1. Ekonomik Gelişmeler	75
3.7.2.2. Ekonomik Yardımlar	77
3.7.2.3. Ekonomik Politikalar	79
SONUÇ	82
KAYNAKLAR	82

Giriş

Bu tez çalışmasında AB ile iletişim ve etkileşim halinde olan Arnavutluk'un tecrübe ettiği süreç ele alınmaktadır. Dünyaya kendini tanıtım konusunda problem yaşayan Arnavutluk'un hem tanıtılması hem de ülkeyle ilgili gerçeklerin anlaşılması noktasında bu çalışmanın yararlı olacağını umuyorum.

Arnavutluk'un günümüzdeki haline kavuşması her ülkede olduğu gibi belli tarihsel süreçlerin neticesinde mümkün olmuştur. Arnavutluk, Osmanlı devleti idaresinde geçen yıllarının ardından 1912'de bağımsızlığına kavuşmasıyla modern ulus devlet aşamasına geçmiştir. 1. Dünya savaş yıllarının ardından 2. Dünya savaşının sonlanmasına kadar süren süreçte kraliyetle yönetilen zaman dilimi hariç (1926–1939) siyasal ve toplumsal alanda kargaşa dönemini yaşamıştır. 20. yüzyılda Arnavutluk tarihinin en belirleyici unsuru 1945–1990 yılları arasındaki komünist sistemiyle yönetildiği dönemdir. Bu dönem, ülkenin dışa kapalı, vatandaşlarının, insan hakları, demokrasi ve refahla yönetilme konularında kısıtlamalar yaşadığı bir dönemdir. 1990 sonrası ise dünyadaki yaşanan değişmelere paralel olarak S.S.C.B'nin dağılmasıyla Arnavutlukta da komünist sistemin yıkıldığı süreç sonrası demokrasiye geçiş yaşamış ve yüzünü batıya çevirmiştir. Avrupa birliğiyle olan ilişkisi de bu dönem sonrasında başlamış nihayet 2005 yılında Strazburg'ta Avrupa birliğine aday olma süreci başlamıştır. 2008 yılında ise Avrupa birliği tarafından Arnavutluk Bosna-hersek, Kosova ve Sırbistan'la birlikte "olası aday" statüsüne kabul edilmiştir.

Ülkenin Avrupa birliğine üye olma tercihi, dünyada özellikle de Avrupa coğrafyasında gelişmekte olan değişmelere paralel olarak artan insan hak ve özgürlüklere olan istek, demokrasi bilinci ve maddi ve manevi refaha duyulan toplumsal talepler neticesinde şekillenmekteyse de, Avrupa birliğiyle gelişen ilişkiler, ülkedeki demokrasi bilincini artırmış, ülkenin refahına yönelik inancı pekiştirmiş, insan hakları ve özgürlükler konusunda duyarlılık kazandırmıştır.

O bakımdan Arnavutluk'un Avrupa birliğiyle olan ilişkileri ve üye olma süreci oldukça önem göstermektedir. Bu çalışmada da bu konu önemsenmiş, ülkenin 1990 sonrası geçirdiği değişimin dinamikleri anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmada birinci bölümde Avrupa birliğinin ortaya çıkışı, genişleme süreci kısacası Avrupa birliğinin geçirdiği aşamalardan ve Avrupa birliğinin temel kurumsal yapılanmasından kısaca söz edilmiştir. İkinci bölümde ise, Avrupa birliğinin balkan ülkelerine yönelik vizyonu ve balkanlarla Avrupa birliği arasındaki ilişkilerin kısaca tarihine yer

verilmiştir. Üçüncü bölümde Arnavutluk'un Avrupa birliğiyle olan ilişkileri öncesi tarihi ve geçirdiği aşamalardan bahsedilmiş, 1990 sonrası Arnavutluk'un geçirdiği değişimlerden söz edilerek özellikle Avrupa birliğiyle olan ilişkilerin başlamasıyla ülkede meydana gelen siyasal, hukuksal, iktisadi ve sosyal değişimler ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA TOPLULUĞUNUN ORTAYA ÇIKIŞI, KURUMLARI VE GENİŞLEMESİ

Günümüzde 27 üye ülkeye ulaşan Avrupa Birliği'nin kurulması XX. yüzyılın en büyük siyasi, sosyal ve ekonomik olaylarından biridir. Birleşmiş Avrupa fikri Ortaçağ'a kadar uzanmaktadır. Bu dönemi takip eden yüzyıllarda; Avrupa topraklarına, hükümlerini sürdürmek amacı ile çeşitli imparatorluklar gelmiş, arkasında kanlı savaşlar ve çatışmalar ile yıkılmış, yaralı bir Avrupa'yı bırakmışlardır. Böylece uygarlığımızın gördüğü en kötü ve en kanlı felaketleri olan I. ve II. Dünya Savaşı Avrupa topraklarında başlamış ve doğal olarak en çok da Avrupa vatandaşlarına zarar vermiştir.

Yaşadığı olaylardan Avrupa gerekli dersleri almış ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra her şeyden önce kalıcı bir barışı sağlamak amacı ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurmuştur. Bunun ardından Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu da kurulmuştur. Birleşmiş Avrupa'nın oluşumundan itibaren Avrupa kıtası en uzun süreli barış sürecini yaşamıştır. Takip eden yıllarda ilk bütünleşmelerden farklı olarak en çok ekonomik gelişim amacı ile büyük bütünleşmeler gerçekleşmiş ve 1992 yılında Avrupa Birliği adını almıştır. Birleşmiş Avrupa her geçen gün haritalarında bulunan coğrafik sınırlarına yaklaşmaktadır.

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ KURULUŞU

Avrupa'nın bütünleşme fikrini ele aldığımızda köklü bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Bu köklü birlik fikri Roma İmparatorluğu'na kadar götürülebilir. Avrupalılar Haçlı seferleri düzenleyerek, Avrupalı kimliklerini ve dinî inançlarını birbirine birleştirmiş, böylece Avrupa inanç kimliğini ortaya çıkarmışlardır. Tarih boyunca Avrupalılar kendilerini bir Hristiyan topluluğu olarak tanımlamışlardır. Bazı dönemlerde bu inanç bütünlüğünü savunan Avrupalılar ya da

bu kimliğe sarılan Avrupalılar kendi içinde dönem dönem çatışma yaşamışlar. 13. yüzyıl Skolâstik dönem Avrupalıların karanlık çağı olarak tarihe geçer. Kilisenin düşüncelerinin hâkim olduğunu, insan hakları ve kişisel özgürlüğün unutulduğu bu dönemde binlerce Avrupalı aydın kişi öldürülmüştür. O dönemde kilisenin koyduğu kanunlara karşı çıkmak tanrıya karşı çıkmak gibi bir şeydi. 14 ve 16. yüzyılda Avrupa bir reform döneminden geçer. Rönesans ve Reformasyonun ardında Avrupalı fikri yeniden yükselişe geçer. Rönesans dönemi sonrası Avrupa aydınlanma dönemine geçmiştir. Rönesans ise kilisenin uyguladığı baskılara karşı kazanılan bir zaferdir. Avrupa’da kiliseler hâkimiyetlerini kaybetmiş ve Skolâstik dönem bitmiştir. Rönesans’tan sonra Avrupa aydınlanma dönemine girmiştir. Aydınlanma demek bireyi ve düşünceyi merkez almak demektir. Aydınlanma dönemi kilisenin ve din adamlarının etkisini kaybettiği bir dönemdir. Aydınlanma döneminde Avrupa’da yeni keşiflerin yapıldığı, farklı ülke ve kültürlerle tanışıldığı görülmektedir. Aydınlanma Avrupa kıtasında yaşanan birçok sorunlara çözüm üretildiği bir dönemdi. Aydınlanma Avrupa’nın sanayileşmesini hızlandırdığı bir dönemdi. Yukarıda belirttiğim gibi Avrupa Rönesans’la aydınlanma dönemine geçmesine rağmen din inançları yok edilmedi. Din üzerinde reformlar gerçekleştirildi.

Sürekli iniş çıkışlar yaşayan Avrupa ülkeleri 20. yüzyılın ilk yarısında 1. ve 2. dünya savaşı sonrası bir toplumsal kaos yaşadılar. Art arda yaşanan bu savaşlar Avrupa toplumları büyük bir bedel ödediler. Bu savaşlarda yaklaşık 60 milyon Avrupa vatandaşı hayatını kaybetmiştir. (Bulaç, Ali, 2001:17) Yüzyıllarca sömürgecilik yapan Avrupalı ülkeler kendi dertlerine bir çare arayış içerisine girmişlerdir. İkinci dünya savaşı bitiminde dünya dengeleri yeni bir düzen üzerine kurulmuştur. İkinci dünya savaşından sonra tarihsel hakimiyeti Avrupa toplumlarının elinden çıkarak başka güçlerin eline geçmiştir. Dünya dengeleri ABD ve Sovyet Birliğinin rekabetine girmiştir. Her açıdan gücünü kaybeden Avrupa devletleri ABD tarafından desteklenir. ABD tarafından yapılan bu destek SSCB’nin doğu Avrupa’da yaydığı komünist ideolojisini engelleyemedi. SSCB’nin kendi ideoloji sınırları Doğu Almanya kadar yayılmıştır. Birçok batılı siyasetçi Avrupa’dan çıkan vahim tabloya karşı birlik adımları atılmıştır. İngiltere’nin Başbakanı Winston Churchill daha 1945’te şöyle diyordu: “Bir çeşit Avrupa Birleşik devletleri kurmak zorundayız.”.

Başka bir Avrupa birlik temelini atan kişi Schumana göre “Dünya barışını tehdit eden tehlikeler kadar büyük yaratıcı çabalar olmak sizin barış teminat altına alınmaz. Avrupa elbette bir kerede bir tek plana göre inşa edilemez. Ancak Avrupa’da birlik oluşturmasının sağlayacak somut başarılar üzerinde inşa edilebilir.” Bütün bu çabalara sonucunda Avrupa Birliği bir araya getirildi. Kurulan bu birliğe karşı birkaç Avrupa ülkesinden farklı sesler ortaya çıktı. Bunlar Nazi Almanlar ve Fransız milliyetçileriydi. Bütün bu farklı seslere rağmen Almanya ve Fransa Schumana’nın planını kabul ettiler. Almanya ve Fransa’dan sonra Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg bu birliğe dahil edildi. 1951’de imzalanan Paris anlaşması diğer Avrupa ülkelerini cesaretlendirdi. AKÇT amaçların üye ülkelerinin ekonomik gelişmelerine katkıda bulunmak, tam istihdam yaratmak, işsizlik sorunlarını çözmek ve kendi sınırları içerisinde bulunan vatandaşları yaşam standartlarını geliştirmek olarak belirlemiştir. AB sadece AKÇT kalmayarak kendi içinde kurumları daha geliştirerek günümüze kadar tam 27 üye oluşturmuştur.

Ekonomik hareketi ve hızlı ekonomik gelişimi ile beraber Avrupa dünyada tekrar aktif bir rol üstlenmeye başladı. Avrupa’nın temel kurumlarının temeli şu tarihler olarak kabul edilir. 1957-1958 yıllarda Avrupa parlamentosu kuruldu. Aynı yıl Avrupa adalet divanı kuruldu. 1965-1967 yıllarında AB konseyi ve Avrupa Birliği komisyonu kuruldu. 1970 ve 1975 yıllarında ortak bir bütçe oluşturma kararı verildi. 1986’da politik açıdan bir birlik adımı atılmıştır.(Bulaç, 2001:20)

.Kendi insanların hizmeti için temel kuruluşların zemini atan AB bu kuruluşları genişleterek insan hakları adına demokrasi adına özgürlük adına bir reçete olarak kullanarak bu dünyada birçok toplumları ve kimlikleri başarılı bir tedavi ile gerçekleştirdi. Önce kendilerini tedavi eden Avrupalılar inanılmaz başarılarla imza attılar. İkinci dünya savaşında ırkçı bir politika izleyen Avrupalı siyasetçiler kısa zamanda bir bütünlük olarak bu birliğin kurulmasına katkıda bulundular. Bu birlik sadece bir ekonomi birliği değildir. Avrupalıları kısa zamanda bir araya getiren ve kısa zamanda oluşturan bu güç birliğinin temeli inanç birliğidir. Avrupa Birliği sadece dinlerin temsil edildiği bir birlik değildir. Aynı zamanda ateistlerin ve diğer inançların haklarını koruyan bir birliktir. Kurucu anayasası ve alınan kararlar birçok temellerin İncil’e dayandığını göstermektedir. Oysa bütün dini

temel kitaplar Tevrat, Zebur, İncil ve Kur' an- Kerim insanlığı karanlıktan kurtaran ve dünya da bir bütünlük sevgisinin mesajını ileten ve insanları ayırım etmeden kurtuluşa davet eden ilahi bir çağrıyla iletir. İnsan hakları, demokrasi, eşitlik, özgürlük bu kitaplar üzerinden inşa edildi. Bugün insan adına birçok adımlar atan Avrupalılar sadece kendi bölgesindeki alanlara değil dünyanın diğer bölgelerinde barış ve huzur adına birçok faydalı işlere imza attılar. Uluslar arası platformları kaybeden AB ülkeleri tekrar yükselişe geçtiler.

1.2. AVRUPA'DAKİ İLK EKONOMİK BİRLEŞME: BENELÜX

Avrupa topraklarında gerçekleşecek olan ekonomik, siyasal ve sosyal birleşmeler ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mümkün olmuştur. Bunun ilk örneği Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Krallıkları tarafından kurulan Benelüx'tür. Benelüx Gümrük Birliği'ni kuracak olan Gümrük Birliği Sözleşmesi, üç ülke hükümeti tarafından 5 Eylül 1944 tarihinde Londra'da imzalanmış ve 1948 yılında yürürlüğe girmiştir. Böylece Benelüx'ün kurulması Avrupa topraklarında gerçekleştirilen ilk ekonomik birleşme olmuştur. Birliğin amacı, üç ülke arasında tedrici olarak bir gümrük birliği yaratmaktır. Böylece anılan üç ülke arasında mal, sermaye, hizmet ve insanların serbest dolaşması sağlanmıştır. Bu Sözleşme, üç konseyin kurulmasını kabul etmiştir. Bunlar, Gümrük Vergileri Yönetim Konseyi, Dış Ticaretin Kontrolü Konseyi ve Ticari Anlaşmalar Konseyi'dir. 17 Eylül 1957 tarihinde Hollanda'nın başkenti La Haye'de üç ülke tarafından Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma 1960 yılında yürürlüğüne girmiştir.

1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Anlaşması, Benelüx ülkeleri arasında bir ekonomik birlik kurulmasına engel oluşturmamıştır. Avrupa Birliği'nden farklı olarak Benelüx'te, ortak ve uluslararası yetkiyle donatılmış organlar yoktu. Kararlar, hükümetler arasında doğrudan görüşmeler yoluyla alınmaktadır (Karluk, 2005:4).

1.3. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU

İkinci dünya savaşı sonrasında Fransa Planlama Teşkilatı Başkanı Jean Monet, Fransa ile Almanya arasındaki yeni ve muhtemel savaşı önlemek için kömür

ve çelik gibi iki önemli savaş malzemesi üretim ve dağıtımının bir elde toplanmasını istemiştir. Monet'in düşüncelerinden etkilenen Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransa ile Almanya arasındaki kömür-çelik kaynaklarının birleştirilmesini ve bu maddelerin üretim ve dağıtımının uluslararası bir organın sorumluluğuna bırakılmasını önermiştir (Karluk, 2005:3).

Schuman, "Quai d'Orsay" isimli deklerasyonu yayınlayarak, Almanya ve Fransa arasında bulunan Ruhr bölgesindeki zengin kömür ve çelik madenlerini, II. Dünya Savaşındaki en büyük düşmanı Almanya ile birlikte işleteceklerini, bunun için uluslararası nitelikte bir örgüt kurulacağını ve isteyen 'çoğulcu demokrasi'lerle yönetilen tüm Avrupa ülkelerinin bu örgüte üye olabileceklerini ilan etmiştir (Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, 2001:2).

Yukarıda anlatılan plan, Schuman Planı olarak adlandırılmış ve Almanya, İtalya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg hükümet temsilcileri tarafından kabul edilmiştir. 1951 yılında Fransa, Batı Almanya, İtalya ve Benelux ülkeleri Paris'te Paris Anlaşması'nı imzalayıp Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurmuşlardır. Topluluğun amaçları kömür ve çelik üretimini ve dağıtımını üye ülkeleri arasında kolaylaştırarak; üye ülkelerin ekonomilerini geliştirmek, işsizliğini azaltmak ve yaşam seviyesini yükseltmek olmuştur. Fakat gerçek amacı, Almanya ve Fransa arasında yıllarca süren çekişmelerin sonuçlanmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için, savaşların ana hammaddeleri olan kömür ve çelik üretiminin kontrol altında alınması gerekiyordu.

AKÇT ile üye ülkeleri arasında 1953 yılında kömür ve çelik için yeni ve ortak pazar kurulmuştur. Bakanlar Konseyi, Yüksek Otorite, Ortak Asamble ve Adalet Divanı olmak üzere dört organdan oluşan AKÇT'nun temel karar alma organı, idari açıdan bağımsız olan Yüksek Otorite'ydı. Ortak Pazar'ın yönetimine ilişkin tüm yetkiler de bu organa verilmiştir. AKÇT'den sonra kurulan AET ve AAET arasındaki temel fark Yüksek Otoriteye devletlerüstü yetkiler verilmiş olmasıydı (İKV, <http://www.ikv.org.tr>).

1.4. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU

Avrupa Ekonomik Topluluğu, 25 Mart 1957 tarihinde imzalanan Roma Anlaşması ile kuruldu. Avrupa Ekonomik Topluluğu, altı kurucu ülke arasındaki ekonomik politikaların yakınlaştırılması yolu ile bir ortak pazarın kurulmasını, ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesini, dengeli ve sürekli bir gelişme sağlanmasını ve istikrarın artmasını öngörmektedir. Bütün bunlar topluluk üye ülkeleri arasındaki ilişkileri arttıracaktı. Fransa, İtalya, Almanya ve Benelüks ülkeleri, çıkarlarının diğer ülkelerle bağdaşmadığına inanarak başta İngiltere'ye karşı bir birlik oluşturma yoluna girdiler (Altınay, 2005:15).

1955 yılında Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir entegrasyon anlaşmasının taslağını hazırlamak amacı ile bir komisyon kurdular. Altı üye ülkenin hükümet temsilcileri ve uzmanları tarafından kurulan Spaak Komisyonu çalışmalarını 21 Haziran 1956 tarihinde tamamlamışlar ve bu çalışmalar sonucunda ortaya iki yeni örgüt kuran anlaşma taslakları çıkmıştır (Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, 2001:3).

Bu taslaklar daha sonra üye ülkeler tarafından parafe edilmiş ve İtalya'nın başkenti Roma'da 25 Mart 1957 tarihinde imzalanmıştır. AET'yi kuran Roma Anlaşması 01 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe girdi ve süresi sonsuzdur. Daha önce imzalanan Benelüks ve AKÇT Anlaşmaları yürürlükten kaldırılmamıştır. Roma Anlaşması, 248 Madde ve 6 Bölümden oluşmuştur. Bunlar; ilkeler, topluluğun temel kuralları, topluluk politikaları, denizaşırı bölge ve toprakların katılımı, topluluğun organları ile genel ve son hükümlerdir (Karluk, 2005:9).

AET Anlaşması ile üye ülkeler arasında malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı sağlanmıştır; fakat en önemli amacı siyasi bütünleşmenin sağlanması ve yeni krizlerin önlenmesi olmuştur. Üye ülkeler AET Anlaşması ile aralarındaki gümrük vergilerini kaldırmışlar ve gümrük birliğini kurmuşlardır. AET bunun yanında ortak tarım politikası, ortak rekabet politikası, ortak ulaştırma politikası gibi bazı politikaların da uygulanmasını başlatmıştır.

1.5. AVRUPA BİRLİĞİ KURUMSAL OLUŞUMU

1.5.1. AB'de Karar Alma Şekilleri ve Kurumsal Oluşumlar

Avrupa ülkelerinin 1951 yılında, ekonomik temelde başlattıkları bütünleşme süreci nihai hedefine ulaşmış gözükmektedir. Avrupa Birliği (AB), ortak bir anayasanın oluşturulup taraflarca imzalanmasından sonra siyasi yapısına son şeklini vermiş olacaktır. Bütünleşme sürecinin sağlıklı yürütülmesinde üye ülkelerin katkısı kadar oluşturulan ortak kurumların da payı büyüktür. Aşağıda yapıları ve karar alma süreçleri analiz edilecek olan bu kurumlar, üye ülke yetkililerinin aldıkları ortak ana kararlar ve bunlardan türetilen düzenlemeler doğrultusunda birliği günümüze kadar yönetmiş ve yönlendirmişlerdir. Bu kurumlar; Zirveler, Konsey, Komisyon, AB Parlamentosu, Adalet Divanı, Sayıştay, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesinden oluşmaktadır. Bu kurumların yetkilerinin artırılması süreç içinde üye ülkelerin bunlara ulusal yetkilerini devretmeleriyle mümkün olabilmektedir. Bunların aldığı kararların hukuki egemenlikleri ise tartışılmaktadır. Bu kurumlar uluslar üstü niteliğe sahiptirler ve aldıkları kararlar sadece üye ülkeleri bağlamaktadır (Aslan, 2003:75-96).

1.5.2. AB Kurumlarının Yapıları ve Karar Alma Süreçleri

Birlik hukuksal boyutlarını tamamlarken, uygulamalarını kurumlar aracılığıyla yapacaktır. Maastricht, resmi adıyla Avrupa Birliği Antlaşması ile ekonomik ve parasal birlik konusunda ilerleyen ve belli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren bir Avrupa Birliği oluşturuldu (Şahin, 2000:46).

İşte oluşan bu birliğin kurumların bir kısmı karar alma, denetleme ve uygulama ve bir kısmı da danışma yetkileriyle donatılmıştır. Siyasi inisiyatifleri ellerinde bulunduran ve yönlendiren kurumlar; bunlar 1) Devlet ve Hükümet Başkanlar Konseyi 2) Konsey 3) Komisyon 4) AB Parlamentosu, 5) Avrupa Adalet Divanı ve 6) Sayıştay ve bu kurumlar çalışma ve kararlar alma süreçlerinde yardımcı olan Danışman kurumlar veya yardımcı komiteler; bunlarda 7) Ekonomik ve Sosyal Komite 8) Bölgeler Komitesi'dir (Aslan, 2003:77).

Yapıyı tamamlayan diğer kurumlar; Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası'dır. Ayrıca kurumların kararı ile oluşturulan Çevre Ajansı, Europol

(Avrupa Polis Ofisi) ve Europol Uyuşturucu Ünitesi, Sağlık ve İşgüvenliği Ajansı gibi kuruluşlar da vardır (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:192).

1.5.2.1. Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi

Konseyin yasal dayanağı ABA'nın 4, 13, 17 ve 40. maddeleridir. Konsey ilk olarak ATS ile Antlaşmalara girmiş, ancak önemi, oluşumu ve yıllık toplantı sayısı konusunun detaylı olarak alınması ABA'nın 4(2). Maddesiyle gerçekleşmiştir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:106). AB devlet ve hükümet başkanları yılda iki kez (haziran ve aralık aylarında) zirvelerde bir araya gelerek birliğin sorunlarını tartışır ve çözüm önerileri geliştirirler. Zirvelerde genelde birliğin önemli sorunları en yüksek düzeyde temsil özelliği ve sahne olduğu çok önemli tartışmalar sayesinde siyasi girişimlerin çıkış ve çözüm noktası olmaktadır (Şahin, 2000:48).

Sorunlar üst düzeyde tartışılmakta ve ortak görüş sağlandığında birliğin diğer kurumlarına ilgili konularda ön çalışmalar yapılması emri verilebilmektedir. Bu yönleriyle zirveler AB'nin gelişmesini teşvik etmektedirler yani AB'nin dinamosu konumundadırlar. Yüksek düzeyine rağmen Konsey, yasama ve karar alma yetkisine sahip değildir. Bu durum konseyin yöneltme ve esin organı olarak nitelenmesine neden olmaktadır. Konsey, AB'ye gelişmesi için gerekli itici gücü sağlar ve bu gelişme için genel siyasi hedefleri belirler (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:220). Zirve niteliğindeki ilk toplantı, Şubat 1961'de Paris'te yapılmıştır. O tarihten sonra toplantılar yılda en az iki defa yapılması kararı 1969 Den Haag Zirvesi'nde alınmış ve 10 Aralık 1974 tarihinde Paris Zirvesinden sonra da bu toplantılara 'Avrupa Zirvesi' ismi verilmiştir. Günümüzde zirveler AB'ye üye devlet ve hükümet başkanlarından ve AB komisyonu başkanının katılımıyla oluşmaktadır. Üye ülkelerin dışişleri bakanları ise devlet ve hükümet başkanlarına yardımcı olmak üzere zirvelere katılmaktadırlar.

Konseyin görev ve yetkilerinde Zirvelerden çıkan sonuç bildireleri, AB kurumlarını yönlendirici ve bağlayıcı niteliktedir. Zirvelerin amaçları kısaca; AB'nin bütünleşmesi için varılacak genel siyasi hedefleri saptamak, politik ve ekonomik konularda birliğin diğer kurumlarına rehberlik etmek ve yapıcı uyarılarda bulunmak, yeni faaliyet alanlarında işbirliğini geliştirmek ve birlik içi ve dış ilişkilerde birliğin

ortak tavrını belirleyerek gelişmesi için gerekli girişimlerde bulunmaktır. ABA, Konseye, ODGP, ceza hukuku ve emniyet tedbirleri konusunda polis ve yargısal işbirliği ile ekonomik, mali politika ve istihdam konularında görev yüklemektedir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:106).

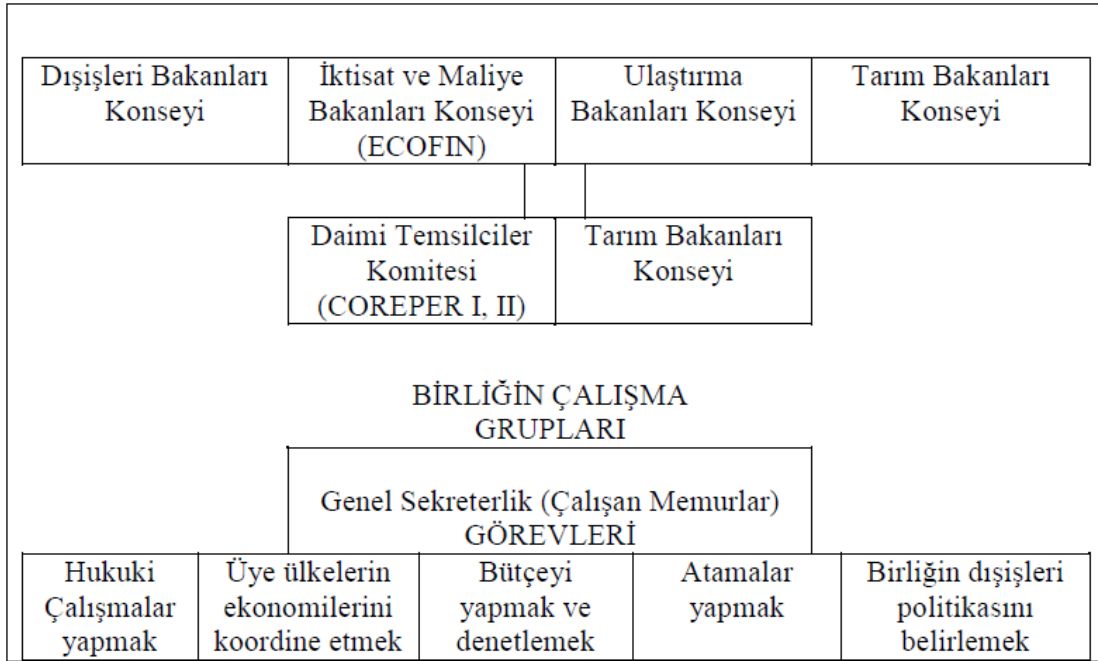
Zirveler, AB dönem başkanlığını yürüten üye ülke başkanı veya hükümet başkanı başkanlığında yapılmaktadır. Olağanüstü zirveler de yapılabilmektedir. Zirve sonuçları ‘sonuç bildirgeleri’ adı altında resmi olarak açıklanmaktadır. Ayrıca, 1999 Amsterdam Antlaşmasından sonra, zirvelerde bağlayıcı hukuki kararlar da alınabilmektedir. Bu yönleriyle zirveler AB konseyi şeklinde faaliyet göstermiş olmaktadır (Aslan, 2003:77). Avrupa Zirvesi’nin çalışmalarına dışişleri bakanları ile Komisyon’un bir üyesi daha yardımcı olur. Zirve Başkanı Avrupa Zirvesi’nin sonuçları konusunda Parlamento’ya bilgi verir (Şahin, 2000:49).

1.5.2.2. AB Bakanlar Konseyi

AB’de hem yasama ve hem de yürütme organı olarak etkin bir konuma sahip olan Konsey, ATA’nın 202–210. ve ABA’nın 3. ve 5. maddelerinin verdiği yetkilere dayanarak faaliyet gösteren bir organdır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:92). Merkezi Brüksel’de olan Bakanlar Konseyi, AB’ye üye ülkelerin bakanlarının bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Ancak bazı toplantılar Lüksemburg’da da yapılır (Şahin, 2000:49). Birliğin, Avrupa Parlamentosunun da yardımıyla, yasama ve yürütme görevlerini üstlenmektedir. AB konseyi bu fonksiyonlarıyla üye ülke yönetimlerini bağlayıcı kararlar alabilmekte ve alınan kararların uygulanmasını sağlayabilmektedir. Bu yönüyle konsey üyeleri temsil ettikleri ülkelere, AB vatandaşlarına ve Avrupa Parlamentosuna karşı siyasi sorumluluk taşımaktadırlar (Aslan, 2003:78).

Bakanlar Konseyi AB’ye üye ülkelerin hükümetini taahhüt altına sokmaya yetkili (Şahin, 2000:49) bakanlarının bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Konseye her üye ülkeden konularına göre ilgili bakanlar katılmaktadır. Yılda ortalama 80 defa bir araya gelen bakanlar çeşitli alanlarda karar alabilmektedirler. Konseyde, AB komisyonunun ve AB Parlamentosunun fikirleri ve onayları alınmış ve son şekli verilmiş tasarılar tartışılmakta ve karara bağlanmaktadır.

Şekil 1: Avrupa Konseyi Yapısı

Kaynak: ASLAN, Rıza, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye**, Ed. Muhsin Kar, Harun Arıkan, İstanbul, Beta, 2003, s.78.

AB Konseyi, başkanlığı ise üye ülkeler arasında her altı ayda bir (01 Ocak ve 01 Temmuz'da) el değiştirmektedir. Sıralama 1996 yılında bu yana bir büyük ve güçlü üye ve bir güçsüz üye şeklindedir. Siyasi sürekliliği ve istikrarı sağlamak açısından birlik TROİKA diye bir sistem geliştirmiştir. TROİKA sistemine göre başkanlığı elinde bulunduran üye ülke kendisinden önce başkanlığı üstlenmiş olan ve kendisinden sonra başkanlığı üstelenecek olan üye ülkelerle birlikte çalışmaktadır (Aslan, 2003:80). Konsey başkan dışında, bir üyenin talebi üzerine veya Komisyon tarafından toplantıya çağrılır (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:192).

Konseyin görevleri ise, ekonomik ve parasal birliğin sağlanması için üye ülkelere önerilerde bulunmak ve gereken tedbirleri aldirmek, yıllık bütçesini, komisyonun önerileri ve Avrupa Parlamentosunun da görüşlerini alarak yapmak ve uygulamak, Sayıştay, sosyal konsey, tali komisyon ve bölgeler komitesi üyelerini atamak. Konsey bazı özel durumlarda, yürütme yetkisini doğrudan kullanma hakkını saklı tutabilir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:97). Üçüncü ülkelerle veya uluslar

arası kuruluşlarla müzakereler yapmak ve birlik adına anlaşmalara imza atmak ve mevcut birlik yasalarının uygulanması sağlamak; gerekiyorsa faaliyetlerini durdurmak, değiştirmek veya yürürlükten kaldırmaktır (Aslan, 2003:80). Konsey, Avrupa Parlamentosu ile birlikte Birliğin bütçesini yapar. Ayrıca; Birliğin çeşitli kurumlarının üye atama yetkisini kullanarak AB çalışanlarının özlük haklarını belirler (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:192). Tüm bu alanlarda konsey tek yetkili olmasına rağmen, alınan kararlarda üye yönetimlerinin onayı da ayrıca alınmaktadır (Aslan, 2003:80).

Konsey'in çalışma seklinde sürekli toplantı halinde olan ve çalışan bir kurum değildir. Konsey, yasama organı olarak faaliyet gösterdiği zaman, yasa teklifi inisiyatifli Komisyon'un elindedir. Konsey, Başkanın daveti üzerine veya üyelerinin ya da Komisyon'un isteği üzerine toplanır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:97). Konsey başkanı birlik çalışmalarını ve konseye bağlı tali komisyonların başkanlığını yapmaktadır, ama aynı zamanda AB başkanı sıfatıyla dünya gündeminde önemli bir yere sahiptir ve bu kişiliği ile birliğin dış politikasında önemli bir rol oynamaktadır. Başkanlığı elinde bulunduran üye ülke istediğinde veya bir üye ülke başvurduğunda Konsey başkanı toplantı tarihini ve yerini 14 gün önceden tespit etmek ve konsey üyelerine ve komisyona bildirmek zorundadır. Konsey toplantıları basına ve medyaya kapalı yapılmaktadır (Aslan, 2003:80). Konsey'in yaptığı yasal düzenlemeler, tüzük, direktif, karar, tavsiye ve görüş formunda olabilir. Konsey, ayrıca, siyasi nitelikte kararlar ya da bildirimler veya teklif türünde sonuçlar kabul edebilir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:97).

Konsey'in toplanması için sekiz üyenin hazır bulunması şarttır (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:192). Konsey, uluslararası ya da hükümetler arası nitelikte bir organ gibi görünse de bu özellik, oylama sistemi çerçevesinde kaybolmaktadır. Uluslararası kuruluşlarda oy birliği genel kural olmasına rağmen, Konsey'de ise üyelerin basit çoğunluk, nitelikli çoğunluk veya oybirliği ile kararlar alınır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:98). Bazı siyasi içerikli kararlarda ise konseyde oy birliği gerekli görülmektedir. Bu tür kararlarda üye ülke bakanlarının toplantılara tama sayıda gerekli görülmektedir. Bu tür kararlarda üye ülke bakanlara tam sayıda katılmak ve kararların oybirliği gerekli görülmektedir. Bu tür kararlarda üye ülke bakanlarının

toplantılara tam sayıda katılmak ve kararların oybirliği ile alınması zorunluluğu vardır (Aslan, 2003:80).

1.5.2.3. Avrupa Birliği Komisyonu

Komisyon, ATA'nın 211–219 maddelerinin verdiği yetkilere dayanarak faaliyet gösteren bir organdır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:109). Merkezi Brüksel'de olan Komisyon, tam anlamıyla bir yürütme veya yasama organı olmamakla beraber, her ikisinin belirli unsurlarını içinde barındırır; sadece bürokratik bir organ değil, aynı zamanda siyasi bir kurumdur (Dinan, 2005:95). AB Komisyonu, Birliğin yürütme organıdır. Bağımsız bir hükümet gibi çalışmaktadır. Birliğin her eylemi Komisyonla başlamakta ve sonuçlanmaktadır. Komisyonun görevi birliğin üzerinde uzlaştığı ve imzaladığı yasa ve düzenlemeleri hayata geçirmek ve gözetmektedir. Bu nedenle 'Komisyon üyeleri vazifelerini, mutlak bir serbestlik içinde ve hiçbir üye hükümetin etkisi altında kalmadan, bütün birliğin refahı ve çıkarı için yerine getirirler. Komisyon, çalışmaları sırasında, hiçbir üye ülkenin hükümetinden teklif veya öneri almaz ve tam olarak bağımsızdır. Komisyon üyeleri üye ülke hükümetlerine karşı bağımsızken, Avrupa Parlamentosuna hesap vermek zorundadırlar (Aslan, 2003:81).

Komisyon üye devlet vatandaşı olan ve "Komiser" olarak adlandırılan üyelerden oluşmaktadır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:109). Her AB üyesi en az bir veya en fazla iki üye ile temsil edilmektedir. Ancak bu sayı yeni aday ülkelerle birlikte yeniden düzenlenmektedir. Ancak 2000 Nice Zirvesinde, alınan kararlara göre yeni üyelerin kabul edilmesinden sonra bile Komisyon üye sayısı üye ülkelerin toplam sayısının altında kalacaktır. Nice Antlaşması yine 213. madde'nin 1.paragrafına göre üye ülkeler eşitlik ilkesinde bağlı kalarak komisyona rotasyonla temsilci gönderebileceklerdir. Komisyon üyeleri birlik ülkelerinin saygılı vatandaşları arasında karşılıklı mutabakatları neticesinde beş yıllığına seçilmektedirler (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:222).

Bunlar ülkelerin tecrübeli siyaset ve bilim adamlarıdır. Günümüzde nüfusu fazla olan birlik üyeleri iki komiserle, diğerleri ise bir komiserle temsil edilmektedirler. Ayrıca her üye ülke istediğinde bir başka üye ülkenin vatandaşını da

aday olarak gösterebilmektedir. AB Komisyonu başkanlığına üye ülkelerin ve Avrupa Parlamentosunun üzerinde anlaştıkları bir aday getirilmektedir. Komisyonun başkanı “eşitler arasında birinci” konumundadır (Şahin, 2000:51). Komisyon başkanı seçildikten sonra 19 komiser ve iki başkan yardımcısı belirlenmektedir. Ancak başkan yardımcılarının komiserler üzerinde etkileri sınırlıdır. Komisyon başkanı ve komiserler tekrar seçilebilme imkânlarına da sahiptirler. AB Komisyonunda üçte birini tercümanlardan, yaklaşık 16.000 memur görev yapmaktadır (Aslan, 2003:84).

AB komisyonunun görevleri genel bir şekilde ATA 211’de kısaca şöyledir;

- Birliğin hedeflerine varması için, gerekli her türlü kararın alınması, eylemde bulunulması, hukuki tasarruf çıkartılması için AB Parlamentosuna ve Konseye önerilerde veya yasa tekliflerinde bulunmak

- ATA’da belirtilen alanlarda tavsiye kararı almak ve görüş bildirmek

- Birlik yasa ve düzenlemelerinin üye ülkelerce uygulandığını gözetlemek

- Komisyonun Birliğin genişlemesi ve büyümesi neticesinde, iç güvenlik, dış politika, ortak savunma, hukuk ve iç-işleri gibi alanlarda da yetkileri genişlemiştir (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:222).

AB Komisyonu, içyapısı itibariyle, hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Bir hükümetin bakanları gibi, Komisyon üyeleri (komiserler) de belli görev alanlarından sorumludurlar. Çalışma alanlarına, 23 ayrı genel müdürlüklere ve onlara bağlı direktörlüklere, bölünmektedir. Komisyonun yönetiminde ayrıca hukuk hizmetleri bölümü, istatistik ofisi ve genel hizmet servisleri bölümü bulunmaktadır (Canbolat, 2002:175).

1.5.2.4. Avrupa Birliği Parlamentosu

ATA’nın çeşitli bölümlerinde AP’nin yetkilerine ilişkin kurallar bulunmaktadır. Parlamento, organ sıfatını ATA’nın 7.maddesi ile ATA’nın 5.kısımının başlığından almaktadır. Parlamentonun hukuk konulmasındaki rolü ATA 251.madde ile 252. maddede, bütçeye ilişkin yetkileri ATA’nın 268.maddede, üçüncü ülkeler ve organizasyonlarla ilgili Antlaşmalardaki yetkileri ATA’nın 300.maddesinde yer almaktadır. ATA’nın bir çok maddesinde değişik konularda

yetkileri öngörülmesine rağmen, Parlamento esas itibariyle Antlaşmanın 189-201. maddelerinde düzenlenmiştir (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:194).

Merkezi Strassburg'da olan Avrupa Parlamentosu'nun (AP) kuruluşu AKÇT Antlaşmasına dayanmaktadır. AP üyeleri, ilk kuruluşundan 1979 yılına kadar, üye ülke parlamentolarından gönderilen milletvekillerinden oluşmaktaydı. Bu tarihten sonra Birlik vatandaşları tarafından doğrudan seçilen AP Birlik vatandaşlarını temsil etmektedir. Ancak tam bir yasama organı konumunda değildir. Bu eksik demokratik uygulamaya rağmen birlik vatandaşları tek veya guruplar halinde dilekçeyle AP'ye başvurabilmekte ve AB kurumları veya bu kurumların uygulamaları şikayet edilebilmektedir (Aslan, 2003:86). Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği içinde Komisyon ve Konsey arasında paylaşılmış yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik biçimde denetlenmesi amacıyla kurulmuştur (Karluk, 2005:213).

AP, 1952 yılında kurulan AKÇT Ortak Meclisinin devamı niteliğindedir. Danışman bir kurum olarak düşünülen ortak meclis altı üye ülke parlamentolarından gelen 78 parlamenterden oluşmaktadır. Başkanlığına ise Belçikalı Paul-Henri Spaak getirilmiştir. 1957 Roma Antlaşması'nda ortak meclis üç ayrı kurumun (AKÇT, AET ve EURATOM) ortak meclisi konumuna getirildi. Üye sayısı ise 142'ye yükseltildi (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:71). AP'nin yasal konumunun güçlendirilmesi tartışmaları 1974 yılında Paris AET Zirvesinde başladı. Ardından, 20 Eylül 1976 tarihinde, AP milletvekillerinin AET'ye üye ülkelerdeki vatandaşlar tarafından doğrudan seçilmeleri önerisi kabul edildi ve 1 Temmuz 1978 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girdi (Aslan, 2003:86). AP'nin başında bir başkan, 14 başkan yardımcısı ve 5 danışman bulunmaktadır. Bunlar iki buçuk yıllığına bu görevlerine atanmaktadırlar. Parlamento Başkanı ve Siyasi Grup Başkanlarının oluşturduğu Başkanlar Konferansı, Parlamentonun işlerini organize etmekten sorumludur (Şahin, 2000:47).

AP'nin doğrudan birlik vatandaşları tarafından seçilmesi bu kurumu birlik içinde vazgeçilmez kılmaktadır. Ancak AP'nin yasama ve denetleme yetkisinin olmayışı bu kurumun tam anlamıyla görevini yerine getirmediğini göstermektedir. AP'nin bu konumda olması birliğin eksik demokrasiyle yönetildiğini akla

getirmektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:195-196). ATA 189. maddeye göre, AP'nin hem danışma hem de denetleme görevleri vardır. AB'nin gelişmesi ve genişlemesine paralel olarak, AP'nin görevleri de genişlemiştir. Zamanla artan bu görev ve yetkiler, 5 ana başlık altında toplanabilir. Yasama ve yürütmeye yetkileri kısıtlı olsa da AP:

- Yasama sürecine ilişkin yetkiler,
- Kontrol yetkileri,
- Bütçeye ilişkin yetkiler,
- Adalet Divanı'na Başvurma yetkisi,
- Başkanlığın ODGP ve Cezai Konularda Polis ve Adli İşbirliği Politikaları ile ilgili olarak AP'ye danışması ve bilgilendirmesi (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:83).

AP'de toplantı dönemi bir yıldır. Ağustos ayı hariç, her ayın birinci haftasında Strassburg'da toplanmaktadır. Daha kısa süreli oturumlar Brüksel'de yapılır. Parlamento'da 20 ayrı komite bulunmaktadır. Komiteler, Komisyon'un önerisi üzerine, Konsey'e sunulan Komisyon önerileri, Konsey'in ortak tutum değişiklikleri ve Parlamento'nun kendi inisiyatifi ile hazırlanan kararlar hakkında Parlamento'nun görüşlerini hazırlamakla yükümlüdür (Şahin, 2000:47). AP'de gerekli görüldüğünde, gündem dışı toplantılar da yapılmaktadır. AP alt komisyonlarında ise esas önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar aynı zamanda Parlamentonun gündem maddelerini oluşturmaktadır. AP alt komisyonlarında çeşitli alanlarda ön çalışmalar yapılmaktadır. AP'nin bu alt komisyonları Birlik Komisyonuna bağlı genel müdürlüklere benzer alanlarda çalışmaktadır. Bunun nedeni AP'nin Komisyon bilgilerine gerek duymadan kendi görüşlerini oluşturabilmesi için gerekli ön çalışmaları yapmak istemesidir (Aslan, 2003:90).

1.5.2.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı

Merkezi Lüksemburg'da olan AB Adalet Divanı (AD) birliğin en yüksek bağımsız yargı organıdır. Divanda verilen kararlar kesindir, temyiz edilemez.

Geçmişi AKÇT Adalet Divanına kadar geri giden bu kurum, Roma Antlaşmasının ardından, 7 Ekim 1958 tarihinde, yeniden düzenlenmiştir. Amacı AKÇT, EURATOM ve AET ülkelerinin sorunlarını hukuki yollardan çözmektir (Aslan, 2003:90-91). ATM'nin gördüğü davalarda anayasal, kazai ve idari yargı ayırımını yapmak zordur. Çünkü bu kavramlar ulusal hukuklara özgüdür. AT ve AB içinde bu kavramları gerçek ve doğru yerlerine koymak mümkün değildir (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:234).

Adalet Divanı 16 yargıç ve yedi başsavcıdan oluşmaktadır. Yargıçlar AB'ye üye ülkeler arasından, karşılıklı uzlaşmalar sonucunda, ülkelerinde hukuk uzmanı ve itibar kazanmış kişilikler arasından seçilirler ve altı yıllığına göreve atanırlar. AD'de yargılama Fransız yargı sistemi örnek alınarak düzenlenmiştir (Şahin, 2000:52).

AD, AB'nin en yüksek yargı kurumudur. AD'nin verdiği kararlar üye ülkeleri bağlamaktadır. AD'nin görevleri, ortaya çıkan uyuşmazlıkları yine Birlik hukuk normlarını uygulayarak çözmektir (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2006:122). Ayrıca, Birlik hukukunun ve alınan kararların uygulanmasını denetlemek, birlik hukuku ve antlaşmalarını yorumlamak ve birlik hukukunun daha etkili olabilmesi için hangi yeni yasalara ihtiyaç duyulduğu konusunda fikir ve düşünceler üretmektir. Bu yönüyle AD'nin görevleri genelde hem yargısal ve hem danişsal niteliktedir (Aslan, 2003:90-91).

Adalet Divanı, Genel Kurul şeklinde toplanır. Bununla beraber bazı hazırlık soruşturmalarını yapmak ya da belirli türde bazı davalar bakmak üzere her biri 3 ya da 5 yargıçtan oluşan daireler kurulabilir. 245. maddeye göre Adalet Divanı'nın statüsü ayrı bir protokolle belirlenir. AD kendi tüzüğünü hazırlar, tüzük Konsey tarafından oybirliğiyle onaylanır (Tezcan, 2005:81).

1.5.2.6 Avrupa Birliği Sayıştayı

AB Sayıştay'ı, 1 Kasım 1993 tarihinde kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Ancak birliğin Sayıştay görevini daha önce Denetim Bürosu yapmaktaydı. Hiçbir yaptırım gücü olmayan Denetim Bürosu, AET Antlaşması 206. EURATOM Antlaşması 180. ve AKÇT Antlaşmasının 78 md. gereği, birliğin giderlerini kontrol etmekteydi (Karluk, 2005:196). Birlik büyüdükçe mali bütçe harcamaları arttığından daha ciddi bir denetleme kurumuna ihtiyaç duyulmuş ve 22 Temmuz 1976 tarihinde,

Brüksel’de Avrupa Hesap Mahkemesi, yani Sayıştay kurulmuş ve Ekim 1977’de de Lüksemburg’da faaliyete geçmiştir. Daha sonra Avrupa Hesap Mahkemesi, Maastricht Antlaşmasından sonra, Avrupa Birliği Sayıştay’ı ismini almıştır. Her üye devletten bir temsilcinin katılımıyla oluşmaktadır. Sayıştay üyeleri, Konseyin oybirliği ve AP’nin onaylanmaları sonucunda görevlerine altı yıllığına atanmaktadır. Sayıştay adaylığına gösterilen kişiler ülkelerinde kendi alanlarında iyi yetişmiş seçkin ve saygın kişiliklerdir. Sayıştay, birlik kurumlarının tüm gelir ve giderlerini denetleyen, bunların AB hukukuna uygun olup olmadığını inceleyen yasal bir kurumdur. Sayıştay’ın denetleme yöntemi, birlik kurumlarının dosyaları ve belgeleri üzerinden yapılmaktadır.

Gerekli görüldüğünde üye ülkelerin anayasal organları, diğer idari kurumları, gerçek ve tüzel kişilikleri de denetlenebilmektedir. Birlik ve üye ülkelerin organları, gerçek ve tüzel kişilikler Sayıştay’ın istediği tüm bilgi ve belgeleri vermek zorundadırlar. İnceleme sonunda harcamaların mevcut birlik antlaşmalarına ve düzenlemelerine uygun olup olmadığı tespit edilmekte ve sonuçlar birlik kurumlarına ve üye ülkelere bildirilmektedir. Sayıştay denetimini özerk koşullarda yapmaktadır, ancak yaptırım gücü olmadığından cezai kararlar alamaz (Aslan, 2003:93-94).

1.5.2.7. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ekonomik ve Sosyal Komite (ESK) üye ülkelerin sivil toplum gruplarının temsilcilerini içinde barındıran ve örgütleyen bir danışman kurumdur. Komiteye seçilen temsilciler, AET Antlaşmasınının 193.md. gereği, işçilerden, ziraatçılardan, nakliyecilerden, imalatçılardan, tüccarlardan, küçük sanat erbabından, serbest meslek sahiplerinden ve genel çıkarları temsil edecek sivil toplum gruplarından oluşmaktadırlar. ESK aynı zamanda tüketiciler, çevreciler ve diğer sivil toplum gruplarının çıkarları hakkında da birlik kurumlarına bilgi vermektedir. ESK’nın amacı temsil ettiği tüm grupların çıkarlarını Parlamento, Konsey ve Komisyon nezdinde savunmak ve bu kurumları bilgilendirmektir. Birlik kurumlarının da kararlarını vermeden önce ESK’ya danışma zorunlulukları bulunmaktadır (Aslan, 2003:80-96).

1.6. AVRUPA TOPLULUĞU'NDAN AVRUPA BİRLİĞİ'NE

Alt başlıklarda da Avrupa Topluluğunun Genişlemesi ve Avrupa Birliği'ne dđnüşmesi kademe kademe anlatılmıştır. Aşağıdaki tabloda AT'ye aday ũlkelerin yaptıkları tam üyelik başvurularının tarihleri, AT Komisyonu'nun gđrüşleri, üyelik müzakerelerin tarihi ve AT katılma tarihleri ele alınmıştır.

Tablo 1: Avrupa Topluluğu'nun Genişleme Süreci ve Topluluğa Tam Üyelik Başvuruları

Ülkeler	Tam Üyelik Müracaatı	Komisyon Görüşü	Üyelik Müzakereleri	AB Üyeliği
I. Genişleme				
İngiltere	Mayıs 1967	Eylül 1967	Haziran 1970	01 Ocak 1973
İrlanda	Mayıs 1967	Eylül 1967	Haziran 1970	01 Ocak 1973
Danimarka	Mayıs 1967	Eylül 1967	Haziran 1970	01 Ocak 1973
Norveç	Mayıs 1967	Eylül 1967	Haziran 1970	-
II. Genişleme				
Yunanistan	Haziran 1975	Ocak 1976	Temmuz 1976	01 Ocak 1981
III. Genişleme				
Portekiz	Mart 1977	Mayıs 1978	Kasım 1978	01 Ocak 1986
İspanya	Temmuz 1977	Kasım 1978	Şubat 1979	01 Ocak 1986
IV. Genişleme				
Avusturya	17 Tem 1989	01 Ağustos	01 Şubat 1993	01 Ocak 1995
İsveç	01 Tem 1991	31 Tem 1992	01 Şubat 1993	01 Ocak 1995
Finlandiya	18 Mart 1992	04 Kasım 1992	01 Şubat 1993	01 Ocak 1995
V. Genişleme				
Macaristan	31 Mart 1994	15 Tem 1997	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
Polonya	05 Nisan 1994	15 Tem 1997	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
Slovakya	26 Haz 1995	15 Tem 1997	15 Şubat 2000	01 Mayıs 2004
Letonya	13 Ekim 1995	15 Tem 1997	15 Şubat 2000	01 Mayıs 2004
Estonya	24 Kasım 1995	15 Tem 1997	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
Litvanya	08 Aralık 1995	15 Tem 1997	15 Şubat 2000	01 Mayıs 2004
Çek	17 Ocak 1996	15 Tem 1997	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
Slovenya	10 Haziran 1996	15 Tem 1997	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
Malta	16 Tem 1990	30 Haz 1993	15 Şubat 2000	01 Mayıs 2004
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	04 Tem 1990	30 Haz 1993	31 Mart 1998	01 Mayıs 2004
VI. Genişleme				
Bulgaristan		Şubat 2000	Nisan 2005	01 Ocak 2007
Romanya	Haziran 1993	Şubat 2000	Nisan 2005	01 Ocak 2007

Kaynak: T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Bülteni, 2002.

1.6.1. Birinci Genişleme: İngiltere, İrlanda ve Danimarka

AET, üye ülkelere geçen dönemlerde siyasi, sosyal ve ekonomik bakımdan olumlu sonuçlar vermiş ve bunun üzerine diğer Avrupa ülkeleri de farklı amaçlarla AET'ye katılmak istemiştir. İngiltere her şeyden önce ticari özellikli ve serbest ticaret alanının oluşturulması fikri ile yeni işbirliklerin oluşmasını istemiştir. Bunun üzerine İngiltere, Norveç, İsveç, Danimarka, Avusturya, Portekiz, İzlanda, Lichtenstein ve İsviçre 1959 yılında EFTA olarak adlandırılan Avrupa Serbest Ticaret Alanını kurmuşlardı. EFTA ile sağlanan işbirliği İngiltere'ye beklenenleri vermeyince İngiltere AET katılımını düşünmeye başlamıştır.

İngiltere AT ile ilk kez 31 Temmuz 1961 tarihinde müzakerelere başlamıştı ve kısa bir süre sonra AT'ye ilk başvurusunu yapmıştır. İngiltere Parlamentosu'nda yapılan oylamada İşçi Partisi AT'ye karşı çıkarken, Liberal Partisi AT'ye katılımı desteklemiştir. 10 Ekim 1961 tarihinde AET ile İngiltere arasında katılma görüşmeleri başlamıştı, fakat Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'nin İngiltere'nin AT'ye katılması hakkındaki olumsuz görüşleri yüzünden görüşme süresi uzatıldı. 14 Ocak 1963 tarihinde Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle İngiltere'nin Roma Anlaşması'nın şartlarını uygulamaya istekli olmadığını belirtti ve İngiltere'nin üyeliği yerine bir ortaklık anlaşmasını önerdi (Karluk, 2005:10).

4 yıl sonra İngiltere'deki seçimleri kazanan ve iktidarda bulunan İşçi Partisi'nin AT hakkında düşünceleri değişmişti ve 2 Mayıs 1968 tarihinde AT'ye ikinci kez başvuru yapılacağını açıkladı. Bunun üzerine 10 Mayıs 1967 tarihinde İngiltere ve İrlanda AET'ye tam üyelik başvurusunu resmen yaptı. Bu ülkeleri takip eden Danimarka ve Norveç de 11 Mayıs ve 21 Temmuz tarihlerinde AET'ye başvurularını yaptılar. Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, İngiltere'nin katılmasına yeniden karşı çıktı. Yaptığı açıklamalarda De Gaulle, İngiltere'nin katılımıyla AET'nin yapısının ve özelliklerinin değişeceğini vurgulayarak ikinci başvuruyu da resmen reddetti. İngiltere'nin de Gaulle tarafından reddedilmesi siyasi ve ekonomik olmak üzere iki sebebe dayanır. Siyasi neden Fransa Cumhurbaşkanı de Gaulle'un İkinci Dünya Savaşı'ndan gelen sevimsizliğidir. Ekonomik neden ise AET bütçesinin

yeniden yapılandırılması sırasında ülkeler arasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları ile ilgilidir (Dura ve Atik, 2003:207).

1968 yılında Fransa’da yaşanan siyasi nedenlerden dolayı De Gaulle istifa etti ve yerine yeni Cumhurbaşkanı olarak George Pompidou geldi. Yeni başkanın AET ve İngiltere’nin AET’ye katılması hakkında de Geulle’den farklı olarak olumlu düşünceleri vardı. Bu arada 1970 yılında İngiltere’de yeni seçimler yapıldı ve sürpriz olarak iktidara muhafazakârlar partisi geldi. Onların kurduğu Health hükümeti AT’ye katılmayı çoğunlukla istedi ve destekledi (Karluk, 2005:12). Yeni hükümet üçüncü kez başvurusunu yaptı ve müzakerelere başlandı. Müzakereler bir sene içerisinde sona erdi ve 23 Haziran 1971 tarihinde Lüksemburg’da tamamlandı. Alınan kararlar beş yıllık bir geçiş süreci benimsendi. AET’ye katılmak üzere 28 Ekim 1971 tarihinde İngiltere Parlamentosu’nda oylama yapıldı ve AET’ye giriş kabul edildi.

1.6.2. İkinci Genişleme: Yunanistan

Avrupa Topluluğu’na onuncu ülke olarak 01 Ocak 1981 tarihinde katılan Yunanistan ilk üyelik başvurusunu 08 Haziran 1958 tarihinde yapmıştır. 09 Temmuz 1961 tarihinde AT ve Yunanistan hükümeti arasında Atina’da Ortaklık Anlaşması (Atina Anlaşması) imzalanmıştır. 01 Kasım 1962 tarihinde yürürlüğe giren Atina Anlaşması ile Yunanistan, AT’ye 22 yıl sonra tam üye olabilecektir.

Yunanistan’da 1967 yılında meydana gelen askeri darbe, bu ülkenin AT ile ilişkilerinin dondurulmasına neden olmuştur. Türkiye’nin 20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekâtı sonucunda Yunanistan’da 20 Temmuz 1974 tarihinde “Albaylar Cuntası” yönetiminden düşünce, ülkede demokratik rejime geçiş süreci başlamış ve Atina Anlaşması tekrar yürürlüğe konmuştur. 1975 yılında Yunanistan AT’ye tam üyelik başvurusunu yapmıştır. Kısa bir süre sonra AT Komisyonu ekonomik nedenlerle başvurusunu reddetmiştir. 1976 yılında AT Komisyonu siyasi nedenle kararını değiştirmiştir ve özellikle Fransa Cumhurbaşkanı’nın desteklemesi ile 28 Mayıs 1979 tarihinde Atina’da Yunanistan’ın tam üyeliği ile ilgili katılma anlaşması imzalanmıştır (Dura ve Atik, 2003:209). Böylece 1981 yılından itibaren Yunanistan AT’nin yeni üyesi olmuştur.

1.6.3. Üçüncü Genişleme: İspanya ve Portekiz

Avrupa Topluluğu'nun 1986 yılında gerçekleştirilen üçüncü genişlemesi İspanya ve Portekiz'in AT'ye katılmasını ifade etmektedir. İspanya ve Portekiz'in AT'ye katılması en çok siyasi nedenlere dayanmaktadır. Ekonomik bakımdan pek fazla gelişmemiş olan iki ülkenin demokrasiye geçtikten sonra sağlanan ekonomik refahı da ülkelerin AT'ye katılmasını etkilemiştir. 29 Haziran 1970 tarihinde İspanya ve AT arasında tercihli ticaret anlaşması imzalanmıştır. Böylece bu yıllarda İspanya ile AT arasında sadece ticari ilişkiler vardı. İspanya, diktatörü Franco'nun ölümü ile demokrasiye geçmiş ve 28 Temmuz 1977 tarihinde AT'ye tam üyelik başvurusunu yapmıştır (Karluk, 2005:14). İspanya hükümeti ve AT arasında yapılan görüşmelerin sonucunda 12 Haziran 1985 tarihinde imzalanan katılma anlaşması ile İspanya 01 Ocak 1986 tarihinden itibaren AT'nin yeni üyesi olmuştur.

Tıpkı İspanya'da olduğu gibi Portekiz de 1974 yılında Spinola diktatörlük rejiminden kurtulmuştu ve 28 Mart 1977 tarihinde tam üyelik başvurusu yapmıştır. EFTA kurucu üye ülkelerinden biri olan Portekiz AT ile görüşmelerini 1978 yılında başlatmıştır. Portekiz AT'ye katılma öncesindeki dönemlerde sürekli olarak AT tarafından ekonomik yardım almaktaydı. Katılma anlaşması 1985 yılında Lisbon'da imzalanmıştır. Böylece Portekiz 01 Ocak 1986 tarihinden itibaren AT'nin yeni üyesi olmuştur.

Önceki gelişmelerde olduğu gibi İspanya ve Portekiz'in AT'ye katılması ile karar alma sorunu yeniden gündeme gelmiştir. Bunun yanında İspanya ve Portekiz'in tarımsal ülkeler olması, ekonomik açıdan sorunlar ortaya çıkartmıştır. Bütün bunların yanında AT'nin yeniden güneye doğru genişlemesi nedeniyle, yeni genişlemelere karşı çıkan tarafı, İspanya ve Portekiz'in AT'ye katılmasından sonra memnuniyetsizliğini açıkça göstermiştir. AT, İspanya ve Portekiz ile yaşadığı katılma ilişkilerinden sonra 1985 yılında beyaz kitap isimli bir belge hazırlatmıştır. Bu belge AT iç sınırlarının kaldırılması için alınması gereken tedbirleri içermektedir.

1.6.4. Avrupa Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne Geçiş Süreci

Avrupa Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne geçiş süreci, AT'yi kuran ve daha sonra AT Anlaşması ismini alan Roma Anlaşmasının değiştirilmesi ve üye ülkelerin

yeni ortak politikaları uygulaması ile yapılmıştır. AB'ye geçiş süreci 1990'lı yılların başında başlamış, fakat AB geçiş sürecinde 17 Şubat 1986 tarihinde Tek Senet anlaşmasının imzalanması da çok etkili olmuştur. 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Senet, Roma Anlaşması'na ekler getirmiş ve bu çerçevede sosyal politikalar, para politikası, ekonomik ve sosyal uyum politikası, çevre politikası, dış politikada uyum ile tek pazarın 1992'de tamamlanıp ekonomik ve parasal birliğe geçişi öngörmüştür (Dedeoğlu, 2003:56).

AT Anlaşması farklı nedenlerle ve farklı tarihlerde değişikliklere uğramıştır. 1991 yılında ekonomik entegrasyonun yanında, siyasi bir bütünleşmenin de sağlanması amacıyla Maastricht Anlaşması imzalanmış ve Avrupa Toplulukları ismini taşıyan AKÇT, AET ve EURATOM, Avrupa Birliği bünyesine dâhil edilmiştir (Erçin, 2002:5-6). AB'ye dönüşme sürecinde Maastricht Anlaşmasının yanında Kopenhag Zirvesi'nin önemi de büyüktür. Aşağıda, AB'nin şekillenmesini belirleyen Maastricht Antlaşması ile Kopenhag Zirvesi hakkında kısa bilgiler verilecektir.

9-10 Aralık 1991 tarihinde yapılan Maastricht Zirvesi'nde alınan kararlar, Avrupa Birliği Anlaşması (Maastricht Anlaşması) ismi altında 7 Şubat 1992'de imzalanmıştır. 53 maddeden oluşan anlaşma 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. AB Anlaşması ile AET Kurucu Anlaşması'nın adı AT Kurucu Anlaşması olarak değiştirilmiştir. Bu anlaşma uygulamada kısaca AT Anlaşması olarak adlandırılmıştır. AB Anlaşması ile getirilen en önemli yenilik, diğer üç topluluğa (AKÇT, AET, EURATOM) ilave olarak yeni bir birliğin (Avrupa Birliği'nin) kurulmasıdır (Bilici, 2004:37). Maastricht Anlaşması, topluluğu birliğe taşıyan üç alan saptamıştır. Bunlardan biri, topluluk politikalarıdır ve büyük ölçüde de ekonomik ve parasal birlik esaslarını kapsamaktadır. Bu alanda anti-damping ilkeleri, bölgesel politikalar, istihdam, istikrar, büyüme, enerji, rekabet, haberleşme, ortak ticaret ve tarım politikaları düzenlenmiştir. Maastrich Anlaşması'nın düzenlendiği ikinci alan ise ortak dış ve güvenlik politikasıdır. Anlaşmanın üçüncü alanı ise adalet ve içişlerinde işbirliğidir (Dedeoğlu, 2003:58-59).

1 Ocak 1993 tarihindeki ortak pazarın yürürlüğe girmesi ve aynı yıl genişleme ile ilgili Kopenhag Zirvesi'nde alınan kararlar, Avrupa Birliği'nin

yapılanmasını çok etkilemiştir. Kopenhag Zirvesi'nde AB'nin Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile genişlemesi öngörülmüştür. Fakat bu genişlemenin kurala bağlı biçimde yapılacağı belirlenmiştir. Kopenhag Kriterleri olarak belirlenen ve AB'nin temel ilkeleri olan siyasal kriterlerin gerçekleştirilerek müzakerelere başlanması ve ekonomik bazı kriterlerin yerine getirilmesi biçiminde özetlenebilecek bu koşullar paketi, Avrupa'nın derinleşme-genişleme paradoksunu ortadan kaldırma yolunda aldığı bir önlem olarak değerlendirilebilir (Dedeoğlu, 2003:58-59). Kopenhag Kriterlerine göre her aday ülkenin;

- Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarına saygı ve korumayı garanti eden kurumların istikrarının sağlanmış olması
- İşleyen bir pazar ekonomisine ve birliğin rekabetçi baskısına ve piyasa güçlerine dayanma kapasitesine,
- Siyasi, ekonomik ve parasal birlik hedeflerine bağlılık dahil üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneğine sahip olmasını gerektirmektedir (Birden, 2002:27).

Yeni yapılandırılan AB ilerideki yıllarda aşağıdaki olayları yaşamıştır:

- Rusya Federasyonu ile 1993 yılında işbirliğinin geliştirilmesi
- 1994 yılında Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması
- 1994 yılında EFTA ülkeleri ile Avrupa Ekonomik Bölgesi'nin kurulması
- Ortadoğu sorunlarını da içeren uluslararası sorunların çözülmesi
- Sosyal Avrupa projelerinin başlatılması
- 1995 yılında Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve İspanya arasında Schengen Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi
- 1995 yılında Europol Konvansiyonu'nun imzalanması
- 1995 yılında Barselona'da Avrupa-Akdeniz Konferansı'nın düzenlenmesi

1.6.5. Dördüncü Genişleme: İsveç, Avusturya ve Finlandiya

Avusturya, İsveç ve Finlandiya, 4 Mayıs 1994 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nun aldığı karar ile Avrupa Birliği'ne tam üye olmasıyla dördüncü

genişleme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ülkelerin ekonomik gelişmelerini tamamladıktan sonra Avrupa Birliği'ne katılmaları en sorunsuz genişleme özelliği kazandırmıştır. 01 Temmuz 1991 tarihinde İsveç, 18 Mart 1992 tarihinde Finlandiya ve bu iki ülkeden üç yıl önce 17 Temmuz 1989 tarihinde Avusturya, AT'ye tam üyelik başvurularını yaptıktan sonra, AB tarihindeki en kısa sürede, 1 Ocak 1995 tarihinde tam üye olmuşlardır. Buna rağmen AB ve anılan ülkeler arasındaki görüşmeler sırasında aşağıdaki siyasi ve teknik sorunlar yaşanmıştır (İmamoviç, 2007:19):

- Gümrük birliği ve dış ilişkiler
- Çevre, sağlık ve güvenlik bakımından standart farklılıklar
- Tarım ve bölgesel politikalar
- Devlet tekelleri
- Finansman sektörleri ve vergilendirme
- Balıkçılık
- Bütçesel ödemeler
- Maastricht anlaşma kriterlerinin yerine getirilmesi
- Başka sorunlar

Böylece Avrupa Birliği, Kuzey ve Orta Avrupa'ya doğru dördüncü genişlemesini gerçekleştirmiştir. Üç EFTA üyesinin AB'ye katılması ile birlikte EFTA çözülme sürecine girmiş ve fiilen dağılmıştır (İmamoviç, 2007:20).

1.6.6. Beşinci ve En Büyük Genişleme: 10 Yeni Üye

1 Mayıs 2004 tarihinde Litvanya, Letonya, Estonya, Slovenya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Malta ve Güney Kıbrıs olmak üzere 10 yeni ülke yapılan son genişleme ile Avrupa Birliği'ne katılmıştır. Böylece AB'nin nüfus sayısı 450 milyona ulaşmıştır. Avrupa Birliği'nin son genişlemesi, en uzun süreci ifade etmektedir. 9 Kasım 1989 tarihindeki Berlin Duvarı'nın yıkılması ile eski Sovyetler Birliği'nin sonu resmen başlamıştır. Eski Sovyetler ülkeleri rejimlerini ve

ekonomilerini değiştirip hızlı bir şekilde Avrupa topraklarında XX. Yüzyılının ikinci yarısından başlayan Avrupa bütünleşme sürecine katılmıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri, yeni yüzyıla girerken genişlemesine büyük önem vermiştir ve her AB aday ülkesi ile uzun ve kapsamlı görüşmeleri ve işbirliği yapmıştır. Böylece AB'ye katılacak olan ülkeler yeni bütünleşmeye en iyi şekilde hazırlanmıştır. Sayılan 10 ülke ile birlikte Türkiye, Bulgaristan ve Romanya 1987 ve 1996 yılları arasında AB tam üyelik başvurusunu yapmıştır. AB üyeliğine en iyi şekilde hazırlanan ve hazırlanma sürecinde en iyi performans gösteren Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Kesimi olmak üzere 6 aday ülkenin AB ile müzakereleri 31 Mart 1998 tarihinde başlamıştır. Geri kalan ülkeler ile müzakereler 15 Şubat 2000 tarihinde başlatılmıştır.

1998 yılından itibaren Avrupa Komisyonu, her aday ülke için her sene katılma sürecinde aday ülkelerin performansını gösteren raporlar hazırlamıştır. Aralık 2002 tarihinde Danimarka'nın başkenti olan Kopenhag'da yapılan zirvede Avrupa Konseyi'nin kararı ile 13 aday ülkeden 10 ülke gereken şartları ve kriterleri yerine getirmiştir. AB ile 10 aday ülke arasında katılma anlaşması 16 Nisan 2003 tarihinde Atina'da imzalanmıştır (İmamoviç, 2007:21). Türkiye, AB ile 03 Ekim 2005 tarihinde katılım müzakerelerine başlamıştır (Kavalalı, 2005:5).

Görüldüğü gibi AB'nin son genişlemesi Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile ilgilidir. Merkezi ve Doğu Avrupa'da bulunan ülkelerin çoğu, komünist rejimlerin başarısızlığı üzerine, sosyalist ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecine girmişlerdir. Bu değişimle birlikte, AB ile bu ülkeler arasında, tarihsel bağlar ve coğrafî yakınlığın da etkisiyle, gerek ticari anlamda gerekse siyasi anlamda bir yakınlaşma başlamıştır. Avrupa Birliği, bu ülkeleri desteklemek için PHARE isimli teknik-mali yardım programı yürürlüğe koymuş, bu ülkelerle tercihli ticari ilişkileri içeren Avrupa Anlaşmaları'nı imzalamıştır (Bilici, 2004:42). Anılan ülkelerin pazar ekonomisine geçişini kolaylaştırmak amacıyla kredi sağlayacak olan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası kurulmuştur.

Avrupa Birliği'nin on yeni ülke ile genişlemesi, beklenilenin tersine, AB'yi politik olarak güçlendirmek yerine zayıflatmıştır. Bu genişlemeyle ABD, AB içinde yeni müttefikler buldu ve sadece Batı'da İngiltere ile değil, Doğu'da yeni ülkelerle

de AB'nin bir nevi parçası durumuna geldi. Kabul etmesi zor olsa da son yıllarda AB siyasi ve ekonomik bakımlardan ABD'nin rakibi haline gelmeye başlamıştır. Bunun için dünya lideri rolünü devam ettirmek amacı ile ABD çeşitli adımlar atmıştır. İlk olarak ABD NATO üyeleri olan Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti ile güçlü ilişkileri kurmuştur. Bu ülkelerden Polonya önemli rol oynamaktaydı ve politik olarak AB'nin ve özellikle Almanya'nın değil, ABD'nin tarafında yer aldı (Erkiner, 2005:26). Yapılan son genişlemede Polonya'nın katılması büyük dikkat çekti. Çünkü Polonya toplam nüfusu, AB'ye katılan diğer 9 ülke nüfus sayısına neredeyse eşittir. Yeni genişlemesi ile AB'de siyasi kriz yaşanmaya başlanmıştır. Bu durumu, ABD iyi değerlendirdi ve AB'ye katılan üç Baltık ülkesi olan Estonya, Letonya ve Litvanya ile güçlü ilişkiler kurdu. Anılan ülkeler aynı zamanda 29 Mart 2004 tarihinde resmi olarak NATO üyesi olmuştur. Bunun yanında ABD son zamanlarda yeni AB ülkesi olan Bulgaristan ile siyasi ve ekonomik bakımdan güçlü ilişkiler kurmaktadır (Erkiner, 2005:27). Daha önce ABD, Avrupa kuzey ülkeleri olan İngiltere, Danimarka ve İsveç ile yakın ilişkiler kurmuştur. Böylece ABD söz edilen rekabetinde AB'yi zor durumda bırakmıştır. Bütün bunların yanında, AB'nin genişlenmesinde karar alma mekanizması, dış ve güvenlik politikası gibi konularda olumsuz etki yaratmıştır.

1.6.7. Altıncı ve Son Genişleme: Bulgaristan ve Romanya

Avrupa Birliği'nin yaptığı son genişlemesi ile üye ülke sayısı 27'ye çıkmıştır. 1 Ocak 2007 tarihinde Romanya ve Bulgaristan, Avrupa Birliği'nin yeni üyeleri olmuştur. Böylece, Avrupa Birliği'ne yaklaşık 30 milyon yeni vatandaşı ilave edilmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın katılması ile Avrupa Birliği'nin doğudaki sınırları genişlemiş ve stratejik anlamda büyük adım atılmıştır. Avrupa Birliği'nin altıncı genişlemesi ile doğu ile batı arasındaki hem siyasi hem coğrafi ayırım iyice azaltılmıştır. Bulgaristan ve Romanya, AB tam üyeliği için 1995 yılında başvurmuştur. Her iki ülke AB ile müzakereleri Şubat 2000'de başlamıştır. Müzakereleri başarılı bir şekilde Aralık 2004 tarihinde sonuçlanmış ve katılma anlaşması Nisan 2005 tarihinde imzalanmıştır (<http://www.europa.eu.int>). Avrupa Birliği yolunda her iki ülkenin özellikle demokrasi ve modernleşme ile ilgili

sorunları vardı. Fakat her iki ülke AB'ye hazırlanırken büyük çalışmalar yapmış ve söz edilen konularda büyük ilerleme göstermiştir. AB Komisyonu tarafından ve 26 Eylül 2006 tarihinde hazırlanan raporda, her iki ülkenin AB tam üyeliği için gereken hazırlıkları başarıyla sonuçlandırdığı açıklanmıştır.

Avrupa Birliği temsilcileri, AB'nin yeni genişlemesini memnuniyetle karşılamıştır. Özellikle AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso ve AB genişleme sorumlusu Olli Rehn, genişleme ile ilgili yaptığı konuşmalarda, Bulgaristan ve Romanya'ya yaptığı tebriklerin yanında bu iki ülke için AB'ye katılmasının, kendi vatandaşları için ne kadar önemli olduğunu herkese tekrar hatırlatmıştır (<http://www.europa.eu.int>).

1.7. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN HEDEFLERİ

24-25 Mart 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Berlin Zirvesi'nde günümüzde de geçerliliğini hâlâ sürdüren Gündem 2000 üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Gündem 2000 Paketi ile şu konularda Birlik içerisinde şu konularda gelişme sağlanması hedef alınmıştır (AKTAN, Avrupa Birliği'nin Doğuşu, Gelişimi ve Genişleme Süreci, 2000, www.ankarakad.info/news/TX7N77DE.pdf):

- **İşgücü piyasasının iyileştirilmesi.** İşgücü piyasasının işleyişinde iyileştirme yapılmalı, böylelikle işsizlik azaltılabilmelidir. İşgücünden alınan vergilerin hafifletilmesi yoluna gidilmelidir. Fırsat eşitliği sağlanmasına önem verilmeli, daha kapsayıcı bir Avrupa için üyeler desteklenmelidir. Çalışma şartlarının iyileştirilmesi, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, sanayi rekabeti gibi konulardaki girişimler desteklenmelidir.

- **Parasal Birliğin gerçekleştirilmesi.** Ortak para birimine geçilmesi ile Avrupa Para Birimi (ECU), uluslararası alanda da önemli rol oynar hale gelecektir. Dünya ekonomisinin gelişmesine olumlu katkıda bulunacak, uluslararası para sisteminin istikrarını güçlendirecektir.

- **Birlik politikalarının güçlendirilmesi ve Uyumlaştırılması.** Tek Pazarın kurulması, Topluluğun en büyük başarılarından biri olmuştur. Ancak, tek Pazar potansiyeli hala ticarete getirilen birçok engeller yüzünden sınırlıdır. Vergilendirme de özel önem hak eden konulardan biridir. Komisyon, Pazarın düzenli işleyebilmesi

için zaruri olan rekabet kurallarının uygulanması konusundaki sıkı takibine devam edecektir.

- **Ekonomide rekabetin geliştirilmesi.** Firmaların, özellikle küçük ve orta ölçekli işyerlerinin rekabetçiliğini yüksek düzeylere çıkarmak için gerekli adımlar atılacaktır.

- **Eğitim, bilim ve teknolojinin desteklenmesi.** Ekonomik kalkınmanın arkasındaki güçlerden biri de eğitim, öğretim, bilgi ve beceri kazanımı gibi konulara yapılan yatırımlardır. Avrupa Komisyonu, bilgi ve beceriyi destekleyen politikalar geliştirecektir. Amaç, Birliği bilgi toplumu için en uygun konuma getirmektir. Araştırma ve keşif, birlik içinde rekabetçiliği arttıran en önemli etkenlerden biridir.

- **Birliğe dahil olan ve aday ülkelerde ekonomide uyumlaşmanın sağlanması.** Hızla değişen dünyamızda, uyum gösterme yeteneği de büyük önem kazanmıştır. Gündem 2000 ile Komisyon, başarılı bir geleceğe giden yolun ana hatlarını çizmiştir. Temel reformlar, Topluluğun özellikle şimdi eskisinden daha çok önem kazanan iki önemli faaliyet alanında yapılmalıdır: Birleşme politikası ve Ortak Tarım Politikası.

- **Birlik vatandaşlarına daha kaliteli hizmet sunmak.** Avrupa halkının yaşam kalitesini iyileştirme hedefi, Komisyonun önceliklerinden biri olmaya devam etmektedir. Bu amaçla Komisyon şu alanlarda önlemler almayı planlamaktadır: Halk sağlığı konusunda iyileştirmeler yapılmalı, yüksek koruma standartları sağlanmalıdır. Tüketici sağlığı standartları daha iyi hale getirilmelidir. Etiketleme, satış öncesi denetim, sağlık riskleri açısından tüketiciyi koruyucu önlemler alınmalıdır.

- **Avrupa Birliğinin genişleme sürecinin başarıyla yürütülmesi.** Genişleme hedefi, birlik içinde Ekonomik ve sosyal birleşmeyi ilerletme konusunu daha da önemli hale getirmiştir. Birlik içinde bölgesel kalkınma farklılıklarını azaltmak, siyasi önceliklerden birini teşkil etmektedir. Son zamanlarda Avrupa Birliğinin sınırlarının genişlemesinden dolayı üye ülkelerin bazılarında çatlak sesler yükselmeye başlamış ve yeni üye ülke alınmaması konusunda görüşler ileri sürülmeye başlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE BALKANLAR

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BALKANLAR'A YÖNELİK VİZYONU

1990'da değişen dünya dengeleri Strazburg'un ve Brüksel'in yeni bir politika belirlenmesini gerektirmiştir. Batı Balkanlarda çıkan etnik çatışmalar ve SSCB'den yeni ayrılan Doğu Avrupa ülkeleri Strazburg'un ve Brüksel'in iki coğrafi bölgede çözülmesi gereken temel problemler olarak ortaya çıkar. Birincisi yarım asırdan beri batı için tehdit gözü ile bakılan SSCB'nin bu birliğin içinde bulunan ülkeler için yönetim şekli ve ikincisi de zihniyeti ile AB politikalarını tedirgin etmesidir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile değişen dünya dengelerinin Balkan ve Doğu blok'u ülkeler için de önemli sonuçları olmuştur(Genç, 2007: 24).

Özellikle bölgedeki etkin güç olma özelliğini kaybeden Moskova Hükûmeti bölge ülkelerinin geleceklerindeki etkinliğini de zaman içinde AB'ye bırakmak zorunda kalacaktır. ABD'nin de desteğini arkasına alan AB Parlamentosu'nun politikaları bölge ülkelerinin hem ekonomik koşullarının iyileştirilmesi hem de demokratik yönetim biçimlerinin kurulması adına etkin bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu gerçeği gören Balkanlar'daki ve Doğu bloğundaki ülkelerin yüzlerini batıya dolayısıyla AB'ye çevirmeleri, serbest piyasa ekonomisine geçme talepleri, demokratik hak ve özgürlüklerin hem siyasî hem toplumsal zeminlerde talep bulması yeni bir dönemin habercisi olmuştur.

Ayrıca Sovyetler Birliğinin baskısından kurtulan Doğu Avrupa ülkeleri kapılarını açarak ilerleme yolunda çok hızlı bir sürece girmişlerdir (Genç, 2007: 24). Bu yeni dönemin ilk somut göstergesi ile bölge ülkelerinin NATO'ya üye olmaları olmuştur. İkinci adım ise bölge ülkelerinin AB tam üyelik sürecinin başlaması olmuştur. Buna göre Moskova'yı ve Komünist sistemi terk eden ülkeler, AB'nin şemsiyesi altında birleşmeye, birliğin genişleme sürecinde yeni açılımlar getiren üyeler olarak yola devam etmek istemişlerdir.

Malta

Polonya

Çek Cumhuriyeti

Letonya

Estonya

Kıbrıs Rum Kesimi

Macaristan

Slovakya

Ve 2007’de Romanya ve Bulgaristan’ın dahil olmasıyla birlikte AB üye sayısı 27 ye ulaşmıştır.(Genç, 2007: 24).

Doğu bloğunda olduğu gibi AB’nin batı balkanlar için aynı politika çizgisine gidildi ama farklı yöntemlerle gerçekleştirdi. 1990 yılı Avrupa Birliği ve tüm dünya kamuoyunu ilgilendiren önemli gelişmelerin yılı olmuştur. Özellikle Bosna-Hersek’te yaşanan fiili savaş durumu Avrupa Birliği ve NATO’ya üye ülkelerin nezdinde bir çözümsüzlüğe itilmiştir. Bu durum AB’nin olduğu kadar NATO’nun da yeni dünya düzeninde oynadığı rolün sorgulanmasına sebep olmuştur. Balkanlar bölgesinde devam eden istikrarsızlık AB’nin dış politikaları ve AB vizyonunun büyük bir sorunun olduğu bölgedir. İstikrarlı bir balkan demek istikrarlı bir AB demektir. 1990’da yapılan Selanik zirvesi ve çıkan kararlar bütün batı balkan ülkeleri AB’ye dâhil edilecektir. Atılan bu adımlar balkanlara huzur ve güven getirecektir. SAA imzalanan balkan ülkeleri ile AB’nin vizyonu dış politikalarda başarılı bir şekilde gerçekleşmiştir. İzlenen bu politikalar hem bölgesel çatışmaları sona erdirmiştir hem de farklı kimliklerin bir arada yaşamasına ortam hazırlamıştır.

Devlet kurma, Makedonya’da Ohri süreci ile Bosna’da Dayton Barışı ile, Kosova’da ise Batı Temas Grubu’nun faaliyetleri ile sağlanan istikrarın ardından Avrupa tarafından desteklenen bir Avrupalılık projesi olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sağlanması için de Avrupalılık kavramının bölgede yerleştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu sorunlu bir alandır. Sınır anlaşmazlıkları ve etnik yapı ile coğrafya arasındaki sorunlar bu zorluğun temel nedenidir. Bosna Hersek’te kantonal yapının işlenmesi ancak Birlik temsilcisinin varlığı ve gözetimiyle mümkün olmaktadır. Kosova ise, Sırbistan yönetiminin bu ülkenin bağımsızlık yönündeki taleplerini tanımaması nedeniyle sorunlu bir bölge olarak kalmaya devam ediyor. Birlik,

UNMIK aracılığıyla 1999 yılından beri Kosova'da en önemli politik güç konumundadır. Birlik bu tarihten beri ülkeye 1,6 milyar Avrodan fazla kaynak akıtmıştır. Para birimi olarak dahi Avro'yu kullanan Kosova'da statünün belirlenmesi sorunu aşılabilirse Uluslararası Sivil Ofisi'nin UNMIK'in yerine geçeceği belirtilmektedir (Southeast European Times, 2007).

Makedonya'da ise 1990'lardan sonra ortaya çıkan etnik gerilim Ohri Anlaşması ile kurulan konsosyonel sistem ile çözülmüş görünmektedir. Sırbistan ve Karadağ'ın Haziran 2006'da barışçı yollarla birbirinden ayrılmasından sonra her iki ülkede de Birlik kurumları ile işbirliği sürmektedir. 26 Şubat 2007 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Temmuz 1995'te Srebrenica'da yaşanan felaketi soykırım olarak tanımlamasının ardından ülkede Eurosceptism'in artması beklenmektedir. Karadağ'da ise 2007'nin hemen başında Birlik ülkeye adaylık vizyonu verilmesi için koşulları belirleyen Konsey kararı yayınlamıştır. Bu belgede 2010 yılına kadar Karadağ'ın, başta insan ve azınlık hakları, yargı, savunma ve güvenlik güçlerinin denetimi alanlarında olmak üzere Avrupa standartlarına uygun ve geniş bir konsensüse dayalı yeni bir anayasa kabul etmesi gerektiği bildirilmektedir (Arman, 2007:277).

Anlaşılabileceği gibi, Birliğin dışsal aksiyomlarını ikiye ayırmak gerekir: genişleme vizyonu ile ortaya çıkan aksiyomlar ve dış ilişkiler düzleminde ortaya çıkan dışsal aksiyomlar. Genel olarak bakıldığında genişleme vizyonu ile ortaya çıkan dışsal aksiyomlar dönüştürücü bir etki yaratırken, dış ilişkiler düzleminde ortaya çıkan dışsal aksiyomlar oldukça sınırlı bir etki yaratmaktadır. Batı Balkanlar'da ortaya çıkan durum ise sui generis bir durum arz etmektedir.

Her ne kadar Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle gerçekleştirilen ve on iki ülkeyi kapsayan 2004 ve 2007 genişlemesi, bahsi geçen ülkelerde demokrasinin gelişmesi, insan hak ve özgürlüklerinin ilerlemesi, serbest pazar ekonomisinin işlerlik kazanması, çevre politikalarının özel önem kazanması gibi etkiler yaratmıştır.(Pippan, 2004: 219).

Ancak Batı Balkan ülkelerinde, 1990'lar boyunca yaşanan savaş ve egemenlik algısının parçalanması ile yepyeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Temeli yüzlerce yıllık tarihi ve kültürel farklılıklara ve ötekileştirmelere dayanan Batı Balkan

kimliğinin, Avrupa kimliğine doğru dönüştüğünün, hem bu ülke halkları tarafından, hem de Avrupa tarafından kabul edilmeye başlandığı yeni bir dönemi gözlemliyoruz.

Daha Geniş Avrupa ile Birliğin olası sınırları belirlenirken, tam üyelik vizyonuna dahil olan Batı Balkanlar, bahsi geçen manyetizmadan en yoğun etkilenen alan olmuştur. Bu noktada hem bu ülkelerin coğrafi olarak Avrupa norm dairesinin ortasında kalmaları hem de parçalanmış egemenlik fikrinin, Birliğin egemenliğinin kabul edilmesi ile aşılabilmiş olmasının rolü vardır. Bu ülkelerde yaşayan, Avrupa yanlısı gruplarda, egemenlik, savaş ve şiddet üreten yapının bir sonucu olarak kabul edilmeye başlanmış ve Birliğin egemenlik hakkı tanınmıştır. Kosova, Makedonya ve Bosna-Hersek gibi savaştan en yoğun biçimde etkilenmiş ülkelerde kurulan protaktorat rejimlerde Birlik görevlilerinin pozisyonları bu egemenlik devrinin örnekleridir. Hırvatistan, Arnavutluk ve Karadağ'da da politik grupların neredeyse yegâne meşruiyet kaynağı Birlik tarafından destekleniyor ya da politikalarının Birlik tarafından onaylanıyor olmasıdır. Halihazırda sadece Sırbistan'da Birlik diğer ülkelere de ortaya çıkardığı etkiyi yaratamamıştır. Bu nedenle de Sırbistan'ın tam üyelik vizyonunda gecikmeler ortaya çıkmaktadır.

2.2. AB ORTAK DIŞ POLİTİKASININ EN BÜYÜK SINAVI OLARAK BALKANLAR

Avrupa kıtası, ikinci dünya savaşı döneminde en büyük insan dramının yaşandığı yerd. Yapılan bu savaş sonucunda tam kırk beş milyon Avrupa vatandaşı hayatını kaybetti.(www.nedir.cc).

Tüm cesamet ve boyutlarıyla bu savaş Avrupa devletlerine hiçbir şekilde kazanç getirmedir. Bugün kalkınmayı isteyen bu devletler sağlıklı bir toplum yaratmayı istiyorlarsa ülkeler birlik içinde hareket etmelidirler. Nitekim, 31 Ekim 1951 yılında Paris'te imzalanan AKÇT ile ekonomik işbirliği içerisine girmişlerdir. (Bulaç, Ali, 2001: 21).

O günden bu güne kadar AB ülkeleri kendilerini genişleterek ekonomide dünyanın en üst zirvesine yerleşirler. Uyguladığı ekonomi modeli tüm dünyadaki sistemlere örnek teşkil etmiştir. Yaşanan bu büyük çaplı ekonomik gelişmeler ile Avrupa sınırları içerisinde yaşanan sorunları çözebileceklerini zannederler. Sürekli değişen dünya dengeleri AB'nin sınırları içerisinde de etkiledi. Değişen bu sınırlar

birçok Avrupa kıtasına ait olan devletlerdir. Yapılan bu değişim ve çıkan bu çatışmalar ister istemez AB üyelerini rahatsız etti. Yaşanan bu gelişmelere karşı çıkan bu çatışmalar AB tarafından çözülmesi gerekirdi. 1993-1995 yılında yapılan Bosna savaşı uluslar arası alanda çıkan çatlak sesler AB'nin bir birlik dış politikasının olmadığını gösterdi. AB kendi sınırları içerisinde barışı sağlayacağına gücünün yeterli olmadığını gösterdi. Tam Avrupa ortasında yaşanan insani soykırımlara AB devletlerinin hiçbiri müdahale edemedi, sadece uzaktan izledi. Bazen Avrupalılar Sırp ordularına gizli eliyle güç verdi ve yaptıklarını destekledi. Öyle ki Avrupa, ikinci dünya savaşında kendi içerisinde yaşadığı insani trajediyi böylece bir daha yaşatmayı göze almıştır. Bu savaş binlerce kilometre uzakta olan ABD'nin müdahalesi neticesi Dayton Anlaşması ile durdurulabildi.(www.bosnasancak.net).

1990- 2000 yılları arası hep kanın aktığı bir dönemle geçti. Almanya'daki Hitlerin Yahudilere karşı uyguladığı yöntemin aynısı Sırp savaş suçluları Sklopodan Milloşević ve Radovan Karaciçi'nin yöntemi dünya tarihine geçti. Bosna ve Kosova'da yaptığı insani etnik temizlik dünya tarihine geçti. Yinede Avrupa bu insani etnik temizliğe karşı dış politikadaki sessizliğine devam etti. Çünkü Fransa, İngiltere ve Rusya gibi ülkeler bu savaşın bir iç mesele savaşı olduğunu, bu yüzden müdahale edilmemesi gerektiğini savunmaktaydılar.(www.bosnadayanisma.org).

1990'da dünya dengelerinin değişmesiyle Avrupa birliği müdahaleci olmadı, sadece yaşanan bu gelişmeleri yakından takip etti. Yaşanan bu insani trajedi sırasında Avrupa birliği uluslar arası platformunda gücünü yitirdi. 1998 yılında Avrupa sınırları içerisinde yine patlak veren Kosova savaşı AB'nin askeri açıdan güçsüz olduğunu gösterdi. Bütün bu sorunların bir çözüme ulaşması için AB başka siyasi alternatifleri geliştirdi. Bütün Balkan ülkeleri AB ailesinin bir parçası olabilir ama AB kapısından girmek isteyen ülkeler bazı temel reformları geçirmeli. Bu reformlarla beraber ekonomik alanda desteklendi. Uygulanan bu vizyon çözümsüz görünen sorunlar birçok çözüm bulmuş oldu. İnsan hakları, demokrasi, gelişen bir devletin temel ilkelerini bütün balkan ülkeleri geliştirdi. AB dünya platformunda kaybettiği sesi çok daha fazla güçlendirmişti. Batı balkanlarda çıkan çatışmalar AB dış politikasının vizyonunu geliştirdi. Halen kendine ait askeri bir güç birliğini

oluşturmayan AB Kosova'da KFORUN yerini alan ULEX barış adına başarılı adımlar atmış oldu. ULEX AB tarafından kurulan bir barış gücüdür. İlk faaliyetini 2007'de Kosova'da barış gücünü üstlendi. Yeni kurulmasıyla bu barış gücü Kosova'da barış ve istikrarının devamını getirdi. ULEX sadece AB tarafından oluşturulan bir barış gücüdür.(<http://www.radikal.com.tr>)

2.3. BATI BALKANLAR'DA GENİŞLEME ÖNCESİ DİĞER POLİTİKALAR

Batı balkanların ülkeleri AB'ye üye olmak için Brüksel tarafından temel reformlar ön şart olarak koydu. AB ailesine katılmak isteyen balkan ülkeleri ve genişleme sürecine geçen bu ülkeleri zor günler beklemektedir. Batı balkan ülkeleri Avrupa kıtası için bir sorun teşkil ederler. Bu kıtada bulunan bu bölünme Avrupa birliğinin izlediği siyasi stratejileri olumsuz etkiler. Brüksel'de ve Strazburg'da bulunan on beş üye kendi sınırları içerisinde yaşanan sorunlar için bir çözüm bulunması pek de hazır da değildir. 1992-1995 de yaşanan Bosna savaşı ve 1990'da patlak veren Kosova savaşı AB'nin gösterdiği tüm siyasi çabalara rağmen bu savaşı engelleyemedi.(Biermann, 2002: 218).

Bu savaşa ABD müdahale ederek durdurabildi. İnsan hakları, demokrasi bahseden Brüksel Bosna ve Kosova'da yapılan soykırıma karşı herhangi bir müdahale edemedi sadece uzaktan bir gözlemci olabildi. 1995-1999 da yaşanan gelişmelerden Avrupa bir ders daha almış oldu. Kapalı politikalar yürüten AB bir daha gözden geçirdi. Balkan bölgesinde huzur ve güven getirmek Strazburg'un ve Brüksel'in huzuruna eşittir. Bir asır boyunca kana bulanık bu kıta yeni stratejilerini uygulamaya geçti.

AB Dönem Başkanı Franco Frattini yaptığı bir açıklamada Balkan ülkeleri ile diyaloga ve bölgesel istikrara verdikleri önemden bahsederek bu ülkelerle işbirliğinin hedeflendiği yeni süreci belirlemiştir.(www.abgs.gov.tr).

Huzurlu ve güvenli bir Avrupa görmek için Aralık 2006'da yapılan Avrupa komisyon toplantısında çıkan kararlar batı balkanlar ülkeleri AB'ye dahil edilecektir(Pippan, 2004: 227).

Açılan kapılar veya Brüksel'e kendini katmak isteyen ülkeler belli müzakereler geçirmesi gerekir. Bu müzakereler Batı Balkan ülkelerinin hızlı bir

reform geçirmesine sebep oldu. İnsan hakları, demokrasi hukuksal olarak yapılan değişimler batı balkan ülkelerinin zihnini değiştirdi. Ekonomide birçok teşvik geliştirdi ve başarılı bir şekilde devam edildi. AB batı Balkanlardaki ülkelere sadece ekonomik yardımlıyla kalmadı aynı zamanda bölgesel iç ve dış güvenliğe hız kazandırdı. İkinci dünya savaşından sonra doğu bloğundan etkilenen balkan ülkeleri AB vermiş olduğu ekonomik yardımlarıyla iç ve dış politikalarını Brüksel ve Strazburg'un tarafından estiler. Huzurlu bir balkan ve huzurlu bir AB genişleme sürecinde yoluna gider.

2.4. SAA'LARIN İMZALAMA KOŞULLARI VE İÇERİKLERİ

Batı Balkan ülkeleriyle yapılan İstikrar ve Birlik Süreci Anlaşmaları SAA (Stabilization and Association Agreements, SAAs) imzalanan koşulları AB adaylığına ilk adımın atıldığı anlamına gelmektedir. SAA imzalanan temel koşulların ilki şu şekilde sıralanmaktadır.

- a) Hukukun üstünlüğü
- b) İnsan ve azınlık hakları
- c) Demokrasi
- d) Bürokrasinin gücünün azalması
- e) Rüşvetin kaldırılması
- f) İç ve dış ilişkilerin geliştirilmesi
- g) Komşuluk ilişkilerinin geliştirilmeli ve daha önceden yapılan anlaşmaları tanımalı ve uyum sağlamalıdır.(www.musavirlikler.gov.tr)

Örneğin; Hırvatistan ve Bosna Hersek için Dayton anlaşmasına uyma, SAA müzakerelerinin başlamasına ön koşul olarak kabul edilmiştir. SAA imzalanan bu koşullar ve uygulamaya geçiren ülkeler balkanda huzur ve güven ortamı oluşturdular.

Makedonya'da 2001 yılında 6 ay yaşanan çatışmalar Ohri barış anlaşmasıyla son buldu.(www.setimes.com).

SAA imzalayan ülkeler Brüksel'in ve Strazburg'un takibi altında girerler ve o ülkede bir yıl içerisinde tutulan raporları değerlendirerek AB adaylığına ne kadar yakın olup olmadığının kararını verirler. Bu süreç içerisinde giren batı balkan

ülkelerinin bir düzen oluşturduğu gözlenmektedir. Reformlara karşı yapılan yardımlar birçok devletlerin kurumlarının işleyiş sistemine dahil edildi. Bölgesel iş birliği amacına yönelik olarak bütünleştirildi, etnik çatışmalara son verildi ve sivil toplumları toplumun içinde yaygın bir şekilde güçlendirildi.

2.5. SAA'LARDAN KATILIM ÖNCESİ SÜRECE GEÇİŞ

2003 Yunanistan da yapılan Selanik zirvesi ve bu zirveden çıkan sonuçta AB batı balkan ülkelerine kapıların açık tutulacağı sözünü verdi. MSA başarılı bir şekilde tamamlayan ülkelerin AB adaylığı kabul edilecek(<http://www.usakgundem.com>).

AB tarafından uygulanan bu genişleme süreci bölgede istikrar ve huzur havasını getirdiler. Avrupa Birliğinin istekleri yani Kopenhag kriterleri sadece iki ülke tarafından yerine getirildi. Hırvatistan ve Makedonya'dır. Yinede bütün bu ilerlemelere rağmen ve adaylığına kabul edilen bu ülkeler halen AB için bir soru işareti teşkil ederler. Makedonya ve Yunanistan arasındaki çıkan anlaşmazlık Makedonya'nın hem NATO hem de AB yolunu kapatmış oldu. Hırvatistan ise savaş suçlusunu olarak bilinen Ante Gotovina'yı uluslararası mahkemesine teslim etmesi gerekmektedir.(<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>) Ante Gotovina'yı teslim etmeyen Hırvatistan 2004 yılında AB aday ülke statüsüne geldi ve 2005 yılında müzakerelere başladı. Ülke 2010 da yada 2011 yılında AB üyesi olmaya hedefliyor (<http://www.euraktiv.com>)

Diğer balkan ülkeleri ise Sırbistan, Karadağ ve Makedonya tam üyeliğine değil serbest dolaşım uygulamasına geçecek (2010). Brüksel'in balkanlar ülkeleri üzerinde verdiği bu kararların hiç de adil olmadığını göstermektedir. Yinede Sırbistanın zulmünü yaşayan iki ülke, Bosna Hersek ve Arnavutluk Avrupa Birliği tarafından kendilerini yalnız olarak hissederler. Boşnak ve Arnavut vatandaşları Avrupa Birliğinin konsoloslarının kapılarını dolaşmaya devam edecekler.

2.6. HIRVATİSTAN'IN KATILIM ÖNCESİ SÜRECİ

1990'da dünyada bozulan dengeler balkanların bir ülkesi olan Hırvatistan'ı da etkilemiştir. Bosna savaşı ve onun hemen ardından Kosova savaşının başlamasıyla Hırvatistan diğer balkan ülkeleri gibi bir istikrarsızlığı sürecine girmiştir. Savaşın bir

parçası olmamasına rağmen Hırvat milletinin o eski yönetim biçimi işlemez hale gelmiştir. Hırvatistan en az etkilenen ülke olmasına rağmen Sırbistan'ın işlediği soykırımın ortaklığına girmiştir. Sırpların almış olduğu kan lekelerinin Hırvatlara da az da olsa ağır bir yük olarak yüklenmiştir.

On yıllık süre boyunca giderek artan etnik gerilimin en önemli nedeni Milloseviç yönetiminin milliyetçi politikalarıydı. Nitekim Haziran 1991'de, SSCB'nin dağılması, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Körfez Savaşı ile ABD'nin mutlak hegemonyasını ilan etmesinin etkisiyle Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan ettiler (Akman, 2007:179).

Rusya'nın ve Sırbistan'ın güçsüz kaldığı bu dönem Hırvatistan'ı da bu yönde etkilemeye başlamıştır. Hırvatlar huzur ve istikrarlı bir yaşam için AB'nin kapısını çalmıştır. Avrupa Birliği diğer balkan ülkeleri gibi Hırvatistan'ı da kabul etti. Hırvatistan'ın Avrupa ailesine kavuşması için diğer batı balkan ülkelerinin şartlarının aynısını yerine getirmesine gerekirdi. AB Hırvat hükümetine tek bir artı şart istedi. Bosna savaşındaki bir gecede sekiz bin Boşnak'ı acımasızca öldüren sırp askerlerinden bu soykırıma katılan ve iş birlikçilik yapan Hırvat General Ante Gotovina'nın yakalanması ve Lahey'deki deki YUCM'a teslim etmesini şart koşturmuştu. Yapılan baskılara rağmen Hırvatistan hükümeti herhangi bir adım atmadı(www.setimes.com)

21. yüzyılın en korkutucu insani dramını yaşatan ve bir gece içerisinde sekiz bin kişinin kanını akıtan üç savaş suçlusundan biri olan emekli General Ante Gotovina halen adalete teslim edilmedi.(www.setimes.com). Tam tersine bugünlerde insan haklarına en çok değinen Avrupa Birliğinin sınırları içerisinde soykırımla sorumlu tutulan bu kişiler Avrupa'da serbest dolaşıma devam edeceklerdir. Hırvatistan Avrupa'nın istediği diğer reformları kısa bir dönemde başarılı bir şekilde gerçekleştirdi. Diğer batı balkan ülkelere göre daha hızlı ilerledi. Haziran 2004'te Konsey tarafından aday ülke kabul edildi. Aralık 2004'te yapılan Avrupa Konseyi toplantısı Mart 2005 müzakerelere başlama tarihi olarak ilan etse de müzakereler ancak Türkiye ile eş zamanlı olarak Ekim 2005 de başlayabilmiştir. Bu gecikmenin sebebi savaş suçlusunu olan Ante Gotovina'nın teslim edilmemesidir. Bütün bu sorunlara rağmen Hırvatistan 2010 AB tam aday olacağı kesinleşti. Farklı kimliklere

ve farklı inançlara karşı soykırım yapan savaş suçlularının bir gün Brüksel ve Strazburg tarafından uygulanacak siyasi baskılar neticesi adil bir şekilde yargılanmalarına karar verilmesi adaletin işlediğinin göstergesi olacaktır.

2.7. MAKEDONYA'DA AB ADAYLIĞININ SAĞLADIĞI İSTİKRAR

1990'a kadar Yugoslavya birliğinin bir parçası olan Makedonya Cumhuriyeti yara almadan bağımsızlığını kazandı. Bağımsızlığını yeni kazanan bu devlet farklı toplumların bir arada yaşamasına hazır olmadığını gösterdi. Makedonya iç ve dış sorunlar sürekli çatışma haline girer. Makedonya nüfus yapısı %60 Makedon %30 Arnavut ve %10 Türkler ve diğerleri teşkil eder(Bahadır, 2002: 15).

Yeni kurulan bu devlet yönetimde pek tecrübe olmadığından içinde bulunan farklı toplumlar arasında çatışmalar yaşanmıştır. Makedonya yönetimi içerisinde haksızlığa uğrayan Arnavutlar Makedonya devletine ve yöneticilerine kendi haklarını çiğnenmemesini ve buna karşı huzurlu ve güvenli bir Makedonya cumhuriyetinden yana olduklarını dile getirdiler. Arnavutlar Makedon yöneticilerinden şu temel hakları istediler:

- 1) Eğitim kurumlarında Arnavutça okutmalı
- 2) Hükümet kabinesinde Arnavut temsilcileri ve herhangi bir bakan bulunması
- 3) Devlet dairelerinde Arnavut haklarının diğer Makedon vatandaşları gibi eşit olması

Bütün bu isteklere rağmen Makedonya'ya gelen hükümetler bu sorunları görmezlikten geldiler ve hala bu sorunları bir çözüme kavuşturmuş değiller. Kosova savaşı biter bitmez Makedonya'daki Arnavutlar kendi haklarını korunması için daha ağır bir yönteme başvururlar. Yapılan bu ayaklanmaya karşı Makedon hükümeti AB Liderleriyle daha sık iş birliği içerisine girmeye başlamıştır. Bosna'da ve Kosova savaşından hemen sonra AB sınırları içerisinde yinede bir üçüncü savaşın çıkma ihtimali bulunuyordu. AB liderleri kaçınılmaz olan bu savaşı bir anda engellemesi gerekirdi. AB ile yürütülen görüşmeler sonucunda Balkanlardaki yüksek tansiyonu düşürdüler. 2001 yılında Makedonya AB genişleme projesine dâhil olur. Bu

anlaşmadan sonra Makedonya’da barış ve güven ortamı oluşmuştur. MSA’yada yer alan Makedonya 2001’de Arnavutlarla temasa geçer ve Ohri barış anlaşmasını imzalar.

Ohri Barış Anlaşması(Çerçeve Anlaşması)sonucu oluşan istikrarı korumak amacı ile Makedonya, SAA müzakerelerine başlamak için davet edilen ilk ülke olur(Biermann, a.g.m. s.210–224).

Ohri anlaşmasının temelinde etnik gruplar arasında güven duygusunu pekiştirilmesi önceliklerini vurgulamaktadır. Ohri Anlaşmasının uygulandığı bu beş yıl içerisinde yerel yönetimler ve belediyeler yönetim, finansman ve yapısal gelişme alanlarında bazı başarılar kaydetti. Ayrıca çoğunluğu oluşturmeyen toplulukların emniyet teşkilatı, Savunma bakanlığı, devlet idaresi, kamu yönetimi ve kamu hizmetleri gibi alanlarda daha adil temsili sağlandı(www.dusuncegundem.com).

AB genişleme sürecinde geçen bütün Balkan ülkeler AB’nin vermiş olduğu reçeteye tedavi olmaya devam etmektedirler. Genişleme süreci huzurlu ve mutlu bir Avrupa teşkil eder.

Tek tek Batı Balkan ülkeleriyle İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları yaparak işleyecek süreçte ilk anlaşma Makedonya ile gerçekleştirilmiştir. Makedonya için hazırlanan Fizibilite Raporu’nda öncelikle Makedonya’da üretilen ürünlerin asimetrik olarak Avrupa pazarlarına serbest girişi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra on ile on iki yıl arasında Makedon pazarının liberalize edilmesi ve Avrupa menşeli malların pazara serbest girip asimetrinin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Ardından Bosna-Hersek ve Hırvatistan’la imzalanan SAAs ile bu ülkeler de SAP kapsamına dahil olmuşlardır. CEFTA’nın kurulması ile de bu ülkeler arasında bölgesel işbirliği süreci açılmıştır (Arman, 2007:284).

2.8. KOSAVA’NIN BAĞIMSIZLIĞI VE SIRBİSTAN’IN GELECEĞİ

İkinci dünya savaşından sonra Avrupa kıtasına en çok kan akıtan iki bölge vardır.

Birincisi: 1993-1995 Bosna savaşı; bu savaşla Sırp askerleri Kosova Arnavut toplumuna etnik temizlik politikası uyguladılar. 1993-1999’a kadar süren bu savaş ve

acımasızca öldürülen bu insanlar Brüksel ve Strazburg sessizliği korudular. Osmanlı torunu olarak kendini kabul eden bu iki topluma karşı işlenen savaş suçlarına batı dünyası sessiz kaldı. Avrupa liderleri tarafından hiçbir ses çıkmadı. 1990 doğu bloğunun yıkılmasıyla beraber Yugoslavya da bu değişimden etkilendi.

Bağımsızlığını ilan etmeyen iki ülke kaldı biri Bosna hersek diğeri ise Kosova'dır. Yaşamdan, inançtan aynı özelliği taşıyan bu toplumlar savaşta aynı kaderi paylaştılar. Sırpolar tarafından etnik temizlik saldırıya uğradılar. Yaşanan bu insani trajediye karşı AB liderleri tarafından normal olarak karşıladılar. Avrupa liderleri kasapların yaptıkları soykırımı perde arkasından alkışladılar. Bu soykırımı karşı Sırbistan devletinin suçsuz olduğu kanaatine vardılar. Yapılan bu soykırımın bireysel olduğunu savundular. Dünya örgütleri tarafından ağır eleştiri alan Avrupalılar kendilerinin güçsüz olduğunu anladılar; Avrupa kendi istikrarı için yeni bir stratejiye ihtiyacı var. Bosna ve Kosova da akan kanlar bir anda durma kararına vardılar.

Avrupa ülkeleri Batı Balkanlarda istikrarlı bir bölge oluşturmak için bağımsız bir Kosova Devleti kurma yolunda önemli bir adım atmış oldular. Bu da Ahtisari Planı ile uygulamaya geçmiştir ve AB tarafından kurulan barış gücü EULEX, Kosova'da barışı sağlama görevini üstlenmiştir. Yalnız Kosova Hükümeti EULEX'e şu üç şartı öne sürmüştür. Kosova Hükümeti EULEX'le işbirliği içerisinde olacak ancak bunun sonucu olarak EULEX, Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanıyacaktı. Kosova Liderleri sadece EULEX ile değil aynı zamanda ABD, AB, NATO ile işbirliği içerisinde olacaklar ve barışın sağlanması için ortak hareket edecekler. Kosova Liderleri BM Genel Sekreteri Baan Ki Moon'un sunmuş olduğu planı ısrarla kabul etmemektedirler. BM'nin veto hakkına sahip üyelerinden Rusya ve Çin Kosova'da bir kaos ortamı oluşturabilir(www.balkanweb.com).

Aynı zamanda AB ülkeleri Belgrat hükümetini Kosova'daki Şiddeti ve kaosu yaratan politikalardan uzak kalması için uyardılar. Sırbistan'ı milliyetçilik akımları uyarılarına rağmen kendileri bildikleri yolda devam ettiler. Milliyetçilik politikası izleyen Sırbistan kendi adamlarına suikaste uğrattılar. Kosova'nın bağımsızlığını savunan Sırbistan Demokrat partinin iktidara gelen Zoran Cinciç aynı zamanda

Sırbistan başbakanlığı yapan Cinciç Birleşmiş Milletlere bir mektup yazarak Kosova Sırbistan'ın bir parçası olmadığını savunmuştur.

Birleşmiş Milletlerde açılan bu mektup Sırbistan'ın gizli servisin eline geçer ve bir konuşma yapmak üzere çıkan Zoran Cinciç suikaste uğrar ve bu dünyaya veda eder. Zoran Cinciç son dönemde Sırbistanı en önemli siyasi figürlerinde biri idi. 2001 yılının ocak ayında Başbakan seçildi. Zoran Cinciç batının ideolojilerine benimseyen bir siyasetçi idi. Zoran Cinciçin yerini aşırı radikal milliyetçisi olan Yugoslav koştunica getirildi. ([http://arşiv .ntvmsnbc.com/news205682.asp](http://arşiv.ntvmsnbc.com/news205682.asp))

Koştinican'ın politikaları savaşı suçlu olarak tanıyan Sklobodan Milloşević ve Radovan Karaciç yolunu izler. Kosova Sırbistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul eder. Ama Arnavutlar buna karşı sona kadar direnmeye devam ederler. Kosova liderleri Kosova'nın bağımsızlığı için ABD ve Avrupa liderleriyle mutabakat içerisine girerler. Avrupa ülkeleri Kosova'nın bağımsızlığının verilmesi için ortak bir fikir içerisinde olmadığı görünmüştür Avrupa'dan çıkan bu çatlak sesler Brüksel'i ve Strazburg'u rahatsız eder. Brüksel ve Washington da alınan kararlar Sırbistan politikasını felç eder. Sırbistan'ın izlediği yanlış politikalar ve ağırlaşan ekonomik şartlar; AB ile birkaç ortak noktaları kabul eder. Ekim 2005'de Sırbistan ve Karadağ MSA ya imza attırır. Bu davete karşı AB Sırp hükümetinden savaş suçlusu olarak aranan Ratko Maldıç ve Radovan Karacicin Lahey'e teslim etmesini ister. AB tarafından yapılan baskılara rağmen kötü ekonomik şartlara geçiren Sırbistan eski politikadan tavrını değiştirmez. Ekim 2006 MSA'ya kabul edilen Sırbistan aynı yıl içerisinde mecliste yeni bir anayasaya geçer ve Kosova Sırbistan'ın ayrılmaz bir toprak parçasını kabul eder.

Buna karşılık ABD' nin Dış İlişkiler Sorumlusu Olan Nicolas Bruns eğer Kosova ya da Balkanlar' da bir istikrar isteniyorsa Kosova'nın bağımsız bir devlet olması gerektiğini belirtmiştir. ABD Kosova' ya bağımsızlık için her açıdan destek vereceğine söz vermiştir. Kosova'nın bağımsızlığına karşı Moskova'dan yükselen çatlak seslerin asıl amacı NATO ve AB' nin Balkanlar'daki yürüttüğü politikaya karşı çıkmaktır(Kosova ne lojen gjeostrategijike ruse,ose nje bast i humbur i Putinit :www.lajme.dervina.com).

AB yukarıda belirttiğim gibi Sırbistan hükümetinin almış olduğu kararlardan etkilenmez ve 17 Şubat 2008 Amerika'dan sonra AB'nin birçok ülkesi tarafından tanılan Kosova bağımsızlığını ilan etti. Birleşmiş milletlerinin üyesi olan Rusya ve Çin Kosova'nın bağımsızlığına aykırı olduğunu sürdürmekte ve Sırbistan'a şartsız destek vermeye devam ettiler. Dünyada yaşanan gelişmeler orta Asya'da devrimler Moskova Belgrat'ın unuttuğu bir dönem Sırbistan'da yapılan seçimler AB yolunda olan parti iktidara getirildi. MSA'da imzalanan Sırbistan bölgesinde birçok sorunları çözmüş oldu; MSA' da yaşanan gelişmeler Sırbistan'ın eski politikalarından vazgeçtiler. Yeni kurulan Kosova devleti Avrupa yardımıyla yeni perspektiflerini geliştirdi. Kosova hukuk üstünlüğünün sağlanması, yolsuzluk politikalarına karşı son verilmesi, Arnavut ve Sırp toplumları arasındaki iletişimi geliştirmesi ve Kosova güvenliğini arttırmasıdır. Kosova güvenliğini KFOR tarafından sağlanıyor. KFOR ise NATO tarafından yönetilen bir güvenlik kuruluş biçimidir. Güvenlik alanında sürekli hazırlıksız yakalanan AB ülkeleri Kosova'da kendi güvenliğini sağlanmasını ister.

Yugoslavya Federasyonu içinde başlayan ve hızla yayılan çatışmalar ve Bosna'da yaşanan savaş, Arnavutluk'u hem siyasi hem de ekonomik açıdan çok zor durumda bırakmıştır. Balkanlarda istikrarsızlığın uzun süre devam etmesi ile dış ticareti zarar gören Arnavutluk, sınır komşusunda yaşanan savaşların Kosova'ya sıçraması ve Tiran'ın müdahale etmek zorunda kalacağı bir durumun ortaya çıkmasından da endişe duymuştur (Demir, 2006: 33).

Çatışma yaşandığı bölgelerde Avrupa Birliğinde kendine bağlı bir güvenlik sorunu devam ediyordu ama Kosova'da yapılan müdahaleden sonra Avrupa ULEX isimli bir AGSP özel temsilci atamış oldu. Bu güvenlik kuruluşu ile Kosova'daki güvenliğin sorumlusuydu. AB tarafından tanınan Kosova statüsü AB'nin uluslar arası platformundan gücünü yitirmedi aksi takdirde uluslar arası platformunda elin güçlendirdi. Balkanlarda yaşanan istikrar ve barış sadece AB'nin yararına değil bütün dünya barışı için geçerlidir.

2.9. BOSNA’NIN KADERİNİ ÇİZEN AB ÜLKELERİ

Yugoslavya Birliğinde yer alan Bosna-Hersek birliğin dağılmasıyla beraber Bosna diğer ülkeler gibi kendi bağımsızlığını kazanmayı ister. 1985’e kadar huzur ve güven içinde yaşayan bu birlik ülkeler doğu bloğunun yıkılmasıyla beraber Yugoslavya birliğini de etkiledi. 1990-1992 beş ülkenin bağımsızlığını tanıyan Belgrat Bosna ve Kosova’nın bağımsızlığını reddeder. Bu aşırı politikaları kabul edemeyen Boşnak halkı bağımsızlığını kazanmak için son nefesini verene kadar mücadelesine devam eder. Bu ülkeye karşı aşırı milliyetçi politikalar izleyen Sırbistan hükümeti ve onun lideri Sklobodan Millosheviç etnik temizlik politikalarıyla siyasi alanda kendi varlığını sürdürmek ister. 1993’te patlak veren Bosna savaşı Belgrat’ın aşırı milliyetçi Sklobodan Millosheviç’in altında bir gece içerisinde sekiz bin erkek Boşnak’ı katleder. Yapılan bu soykırım Avrupa tarihine geçer. AB tarafından Yaşanan bu insani trajediye karşı dünyadaki süper güç devletler sessizliğe devam ettiler. En önemlisi AB sınırları içerisinde yaşanan bu soykırım AB ülkeleri tarafında herhangi bir müdahalede bulunmadılar. Hatta ve AB’nin birçok liderleri Sırbistan’ın izlediği politikalara destek verdiler. Bu savaş sırasında can güvenliğini bulamayan Boşnaklar kendi kaderleri AB üyelerinin Güvenlik güçlerine teslim ettiler. Hayatta kalmaya mücadele eden Boşnaklar Avrupa askerleri tarafından sağlanan güvenlik bu bölgeye sevk ederler. Boşnak halkı can güvenliğini Avrupa askerlerine emanet eder. Emanet edilen can güvenliği bir gece içerisinde Boşnak halkının değeri bir bira şişesi altında düşer. 11 Temmuz Avrupa askerleri Bosna’dan gelişini tatile çevirerek masum insanların Sırp katillerine teslim ettiler. O gece Bosna toprakları şehit kanlarıyla büründü.

Bu katliamla savaş suçu işleyen ve savaş suçlusu olarak yakalanan kişiler yani binlerce insanın canını alan bu eller mahkemede tutuklu bir şekilde yargılanıp herhangi bir cezaya çarptırılmadan serbest bırakılmışlardır. Yapılan bu insani soykırımı sadece Sırpların ellerinin değil mahkemeleri yöneten kişilerin de dahil olduğunu göstermektedir(www.lajme.shpiperia.com).

Yapılan bütün bu haksızlığa rağmen AB ile müzakerelere devam eden Bosna-Hersek halen reformlarını gerçekleştirmedikleri için AB’nin kapıları dışında tutulmaya devam etmektedirler. AB reformlarını Gerçekleştiren katil Sırp devleti

2010 AB'ye vizesiz seyahat edecekler. AB'yi memnun eden Sırp reformlar Serbenisa reformu olması gerek.(Serbenisa soykırımı)

2.10. AB İLE BİRLEŞEN KİMLİKLER

Dünyada çıkan çatışmalar ve akıtılan kanlar hep kimliklerin üzerinde oynanan oyunlar etkisinde olmuştur. Sürekli dünyaya liderliğinin devam etmesini isteyen ülkeler “parçala yönet” bu politikadan hiç vazgeçmediler. Yirminci yüzyılda dünyayı kaosa sürükleyen süper güçler acımasızca binlerce toplumları ve kimlikleri yok ettiler. Bu politika üzerinde kendilerini güçlendiren bu ülkeler bugün bize insan hakları, demokrasi, eşitlikten bahseden ülkelerdir. 1912 öncesi tam 500 sene dünyanın adaletle yönetildiği Osmanlı sistemi vahşi Avrupalılar tarafından eleştirildi. Müslümanlar, Hıristiyanlar ve diğer kimliklerin huzurla yaşadığı bu dönem de 1912 de Avrupalılar tarafından insan sevgisi yok edildi. Dünya nimetlerinden doymayan Avrupalı liderler birinci ve ikinci dünya savaşı çıkartarak kendi toplumlarını ve kendi kimliklerini dahi yok ettiler. Kendi toplumunu dahi yok eden bu Avrupalılar başka toplumları ve kimlikleri yaşamasını ve bu kimilerin varlığını sürdürmesi için kim garanti edebilir? sorusuna gelince cevabı büyük bir boşluğa geçer öyle bir boşluk ki kim düşse bir daha geri dönemez. 1945 kendi içinde harabe dönemi geçiren Avrupa devletleri 1951 Paris antlaşmasıyla birlikte hareket ederler. Kurulan bu birlik kısa bir dönem dünyaya örnek sistem olarak kendini gösterir. 1990 da yaşanan gelişmeler ve hareketler AB sınırları içerisinde etkiler. Avrupa birliği sınırları içerisinde çıkan etnik çatışmalar AB'nin dünya aktörü olmasını engeller. 1993-1995 de çıkan Bosna, Sırp çatışmalarını ikisi farklı toplumlar ve farklı milletler bu çatışmayı AB uzaktan bir gözlemci olarak izler. Bu savaş sırasın da bazı AB liderleri Sırp askerleri yaptıkları soykırımı destek verdiler. Yok edilen kimlikler Avrupa'ya ait olmayan kimliklerdir. Osmanlı devamı ve Osmanlıyı canlı tutan ve Osmanlının Avrupa'da yüreğini taşıyan kimliklerdir. Yapılan bu etnik temizlik savaşlar AB'nin tarihine kirli bir leke olarak geçmiştir ve devamını getirecektir. Sırp Avrupalılar Bosna'da yapılan soykırım yetmemiş gibi Kosova'ya saldırdılar. Bosna ve Kosova farklı toplumlar ama aynı inancı taşıyorlar ve savaşta da aynı kaderi paylaştılar. Uluslar arası örgütler ne zaman bu soykırımı seslerini yükselttiler o zaman AB harekete geçer. Uluslar arası aktif rolünü kaybeden AB çatışan kimliklerle bir daha barış sürecine girmek ister.

1999'da AB tarafından Selanik'te imzalanan SAA ile yaşanan kimlik savaşları barış sürecine girer. SAA uygulanan süreç yinede bu sene Avrupa Birliği tarafından alınan kararlarla Sırlar AB'ye vizesiz seyahat edecekler. (2010) Boşnaklar ve Arnavutlar AB tarafında sürekli o haçlı zihniyeti ile mücadele etmeye devam edecekler.

2.11. SAA SÜRECİNDE AB'NİN HATALARI

MSA sürecini geçiren ülkelerde en temel kavram reform olmuştur. SAA bir değişimi ifade eder. Yani yeni bir düzen demektir. SAA içerisinde geçen bütün maddeler bu süreç içerisinde bulunan ülkelerde eşit bir şekilde işlemesi gerek. AB tarafından yılsonunda hazırlanan ilerleme raporlar adaletsizce bir sonuca vardılar. Halen demokratikleşme süreciyle boğulan Makedonya AB'nin raporunda en olumlu not verildi. Makedonya'da yapılan Ohri anlaşması bir sürü engellerle karşı karşıya kaldı. Halen birçok Arnavut vatandaşı Makedon eğitim kurumlarında Arnavutça dili yasak. Yapılan bu anlaşmalar birçok yönden uygulanmayan bir anlaşmadır. Bunu da kabul ediyorum SAA sürecine giren batı balkan ülkeleri demokratikleşme adına birçok reformları başarılı bir şekilde gerçekleştirdiler. Temmuz ayında 2009'da Brüksel'de alınan bir kararla Makedonya, Sırbistan ve yeni devlet olan Karadağ Avrupa Birliğinde vizesiz seyahat edecekler. Yine de bu defa on sene öncesi aynı kaderi paylaşan Boşnaklar ve Arnavutlar Brüksel tarafından dışlandılar. Ayrımcılığa uğrayan bu iki toplumda Brüksel'de ve Strazburg'da siz bize ait değilsiniz farklı bir yöntem kullanarak izah ettiler. Makedonya ve Karadağ'dan sonra vize serbestliğinin kazanan kasap devlet Sırbistan olmuştur. O mavi yirmi yıldızlı bayrak serbestlik dolaşımı bir tane devlet daha ekler. İnsanlık suçu işleyen Sırlar'ın AB'ye girmeleri için reformlar gerçekleştirmek değil sembollerini değiştirmeleri gerekir. Bosna ve Kosova sembollerini değiştirmeden AB kapısına giremezler. AB bir sembol birliğidir. Farklı kimliklerin ve farklı renklerin birliği değildir.

ÜÇÜNÇÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÖNCESİNDE VE SONRASINDA ARNAVUTLUK

3.1. OSMANLI EGEMENLİĞİNDEKİ ARNAVUTLUK

Osmanlıların Arnavutlukta ilk faaliyetleri prensliklerin hâkimiyetinin 1383-1912'ye kadar devam etmiştir. Osmanlı imparatorluğundan en son ayrılan ülke Arnavutluk olmuştur.([http://www.albanian.com/main/history\(17.04.2009\)](http://www.albanian.com/main/history(17.04.2009))).

Dönem dönem dünya sarsılma yaşamıştır 6. yy 13. yy kadar adaletle ve güvenle yönetilmiştir. 13.yy ve 16.yy Avrupa kıtasında bir karanlık dönemi yaşamıştır 16.yy Osmanlı imparatorluğunun doğuşunu dünyada unutulmuş o ışığı tekrar görmeye nasip olmuştur. Herhangi bir dine inançla ibadetleri serbest bırakılmış ve saygı gösterilmiştir. Müslüman olmayan bile Osmanlı toplumuna ait olduğunu rahatça söylüyordu. Aynı şekilde Balkan bölgesinde bulunan Arnavut toplumu Osmanlı şemsiyesi altında tam 500 sene yaşamıştır. Öyle ki etle tırnak gibi birbirinden ayrılmaz bir parça haline gelmiştir.

Bu durumun doğal bir sonucu olarak Arnavut milleti devlet yönetiminde önemli yerlerde bulunarak Osmanlı Devleti'ne sadrazam, vezir ve general olarak 33 devlet adamı vermiştir(www.olsibaze.blokspot.com).

Sağlıklı, huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşamış ve hala günümüzde bile o günleri hasretle beklemektedirler. Osmanlı şemsiyesinin ilk katıldığı bu halk Müslüman değildir ama adalet ile yöneten o sistem toplumumuz Müslümanlığı kendi isteğiyle kabul etmiştir ve günümüze kadar devam etmektedir. 19.yy son döneminde Adaletli bir yönetim ile yöneten o sistem dışarıda entrikaların oyunların sahnede oynamaya başlar ve buna karşı başarılı olurlar. Balkanlarda milliyetçilik akınları başlamış ve Osmanlıdaki devletler teker teker ayrılmaya başlamıştır. Balkanlardaki en son ayrılan ülke Arnavutluk olmuştur. Ayrılma sebebi tüm coğrafi dengelerin değişmesi ile Osmanlı ile ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Nedeni ise; Osmanlı imparatorluğu sürekli kan kaybetmesidir. 500 seneden beri iç içe bulunan bu toplumların ayrılma zamanı gelmiştir. Arnavutluk gözünü batıya çevirmiştir. Batıdaki ışığa gözünü çeviren Arnavutluk bu ışıktan mahrum bırakılmıştır.

1912’de Arnavutluk Cumhuriyeti kuruldu ve 1913’de Londra Konferansı dünyanın kaderini değiştirdi. (Bahadır, 2002: 72)

Değişen bu kader Osmanlı parçası olan ülkeler büyük bir bedelle ödemişlerdir. Osmanlı döneminde büyük toprak sahibi bulunan Arnavut milleti elinde sadece bir avuç toprak parçası kalmıştır. 28.000 km² Kosova Makedonya bir kısım Yunanistan’da yanına denilen yerler dışarıda bırakılmıştır. Tümünden yapılan bu oyunlar yetmeyip 1914-1918’de 1939-1945 işgale uğramış ve bir sürü insan şehit verilmiştir ve o emanet toprakları kimseye kaptırmamıştır. 1945-1990 yılları arasında Avrupa kıtası içerisinde bulunan bu ülke komünizm sisteminden etkilenmiştir. Yarım asır boyunca demir perdeye mahkum edilmiş ve dış dünyaya kapalı bırakılmıştır. 1990 yılında doğu bloğunun yıkılmasıyla beraber S.S.C.B’ nin Avrupa üzerindeki politikalarını etkisiz hale getirmek düşüncesiyle Arnavutluk’ a Avrupa tarafından destek verilmiştir. 1993-1995 yıllarında Osmanlının bir parçası olarak kendini gören Bosna-Hersek Avrupa tarafından sahiplenilmedi. İzleyici kalan Avrupa yöneticileri Sırplar’ a destek olmuşlardır. Bunun en iyi örneği Serbenisa’da yapılan soykırımdır. 3 yıl süren katliamların en şiddetlisi Serbenisa katliamıdır.

Adalet insan hakları özgürlük eşitlik bahseden Avrupalı adaletçiler Bosna ve Kosova’da yapılan zulüm karşı adalet işlemez haline getirirler.

3.2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINA KADAR ARNAVUTLUK

20. yüzyılının başında dünyayı tam 500 sene adaletle şefkatle yöneten Osmanlılar dönemine son verildi. Osmanlı dönemi bittiği an dünya istikrarsızlığa sürüklendi. Osmanlıdan ayrılan ülkeler batının oynadığı oyunlar ve birkaç kişiyi kandırarak kendi toplumlarına ihanet ettirdiler. Bir asır geçmesiyle birlikte yapılan zulümler ihanetler halen bitmedi. Osmanlıdan ayrılan Balkan ülkeleri birinci ve ikinci dünya savaşına girdiler ve kendi ülkelerini kan gölüne çevirdiler. Birinci ve ikinci dünya savaşında verilen kayıplar yetmemiş gibi Moskova ideolojisinden Balkan ülkeleri etkilenerek etnik temizlik politikaları izlendi ta ki günümüze kadar devam ettirildi. (Bosna-Kosova) 28.11.1912 tarihinde Arnavutluk Osmanlıdan ayrılarak bağımsızlığını kazandı. Büyük toprak sahibi olan Arnavutlar 1913 yılında

Londra konferansında birçok topraklarını kaybettiler. 1914-1918 yılları birinci dünya savaşında mücadele vererek geçti.

1918-1924 yılları arasında ise iç iktidarları için mücadeleler verildi. 1926-1939 yılları arasında Arnavutluk kraliyet yönetimine geçti ve 13 sene kraliyet yönetimi ile yönetildi. Ahmet Zogu döneminde 13 sene krallıkla yönetilen Arnavutluk' da Osmanlıdan sonra en huzurlu yönetim dönem yaşandı.(Şimşir, 2001: 21).

Bugün AB'nin içerisine girmek isteyen Arnavutluk, geleceği için daha iyi bir yaşam mücadelesine girmiştir. 1990 yılında devam eden bu mücadele tam 19 yıl sürmüş ve Arnavutluk yöneticileri halkın isteklerinin birçoğunu yerine getirmemişlerdir.

3.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ARNAVUTLUK (1939-1944)

1939 yılında ikinci dünya savaşının başlamasıyla birlikte Arnavutluk' da bu savaştan etkilendi. 7 Nisan 1939' da Arnavutluk İtalya tarafından işgal edildi.(Şimşir, 2001: 27).

İkinci dünya savaşı başlamadan önce Arnavutluk kraliyet yönetiminde idi. 1926–1939 yılları arasında Ahmet Zogu kraliyet yönetiminin başında idi. Arnavut halkı için Osmanlı dönemi en huzurlu dönemi idi. Ekonomisi en yüksek seviyesine gelmişti ve o dönemde Arnavutluk para olarak altını kullanıyordu. 1939'da İtalya tarafından işgale uğrayan Arnavutlukta kraliyet yönetimine son verildi.(Şimşir, 2001: 27).

Kral ve yakınları işgalcilere karşı halka beraber mücadele etti. 5 sene boyunca verilen mücadele ardından işgalciler Arnavutlukta çekildi. 1944 yılında İtalyanlar Arnavutlukta çekildi ve Arnavutluk yeni bir savaşa sürüklendi. Bu savaş bir siyasi mücadeledir. İki kutba ayrılan dünya düzeninde Arnavutluk' da doğu bloğu rüzgârı esti. Uzun bir mücadele sürecini kapsayan bu siyasi savaş Moskova ideolojisinin galibiyeti ile neticelendi ve bu süreçten sonra Arnavut tarihi yozlaştırılarak yok edildi. Yeniden yazılan tarih yalanla, korkularla inşa edildi. 13 sene halkına en iyi şekilde hizmet eden kral Ahmet Zogu komünist yönetimi tarafından hain olarak ilan edildi. Oysa uyguladığı politikalar ve yönetim tarzı ile Enver Hoxha halkın gözünde kraliyet döneminden daha baskıcı ve zalim bir yönetim

uygulamıştır. Enver Hoxha Arnavut halkını kendine köle yaptı. Dini inançlarını yok etti ve Arnavutluk elli sene boyunca komünizmden dolayı hiçbir ülke ile ilişkilerini geliştirmede.

3.4. ENVER HOXA DÖNEMİNDE ARNAVUTLUK (1944–1985)

İkinci dünya savaşının bitimiyle dünya ABD ve S.S.C.B arasında bir ideolojik rekabete girmiştir. Batı ve ABD özgürlük demokrasi ve insan haklarına değer verirken, diğer kutupta komünist yönetimi ile S.S.C.B vardır. İnsanların değerini hiçe sayan sürekli baskıcı ve otoriter bu yönetim şekli Arnavutluğu da etkilemiştir. 1945 Enver Hoxha'nın iktidara gelmesiyle Arnavutluk yarım asır boyunca komünizmle yönetildi.(Coşkun, 2001: 69).

Enver Hoxha iktidara gelir gelmez topluma kapsamlı bir reform uygulamaya başlar. Yapılan reformlar toplum dikkate alınmadan ve güç kullanarak insanlar öldürerek, hapis ederek demokrasi ve özgürlüğü yok sayarak kırkbeş yıl devam etti. Toprak sahibi olan kişilerin topraklarına el konuldu ve hiçbir ödeme yapılmadan kamulaştırıldı. Bu kesim sadece toprakları kaybetmedi eğitim hakları, eşitlik ve özgürlüklerine de el konuldu. Enver Hoxha döneminde Arnavutluk toplumu iki kesime bölünmüştür. Birinci kısımda yer alanlar; intikam almak hoşuna giden ve komünist sistemin ayakta kalması için gerekirse kan dökmeye hazır bulunan kesimdir. İkinci kesim ise yalnızlık politikasını kabul edemeyen ve demir perdelerin kaldırılmasını savunan ve Arnavut milletini diğer milletlerle bir arada yaşamasını savunan kesimdir.

Enver Hoxha yönetimi sürekli tehdit yaratarak ve ideoloji üreterek tam yarım asır bu toplumu izole etmiştir. Zenginliği ve refah düzeyi yaşayan bu toplum Enver Hoxha'nın döneminde sefaletе dönmüştür. Elli seneden beri tek bir servet kalmıştır. O da Leninist-Stalinist ideolojileri ve heykelleri kalmıştır. Enver Hoxha elli sene boyunca politik açıdan dünya ile ilişkilerini kesmiş. Arnavut milletini tek iktidar tek yönetim biçimiyle yönetmiştir. İktidara Sırpların yardımıyla geçen Enver Hoxha 1944-1948 Yugoslavya ile iyi ilişkiler içerisinde bulunmuştur.(Coşkun, 2001: 69)

1948 yılında Haziran ayında SSCB'nin Yugoslavya ile ilişkilerinin bozulmasıyla beraber Arnavut yönetimini de etkiledi. Sırların yardımıyla yönetime gelen Enver Hoxha Yugoslavya ile ilişkilerine son vermiştir ve SSCB dönemine girmiştir. 1948-1961 yugoslavya ile ilişkileri kopan Arnavutluk Stalin ideolojilerini benimsemiştir. Enver Hoxha Stalin'ne kendi öz babasından daha çok sempati duymuştur. Fikir babasına yemin ederek (STALİNE) Arnavutluğun onun yolundan ayrılmayacağına yemin etmiştir. 1953 yılında Stalin bu dünyaya veda eder. Enver Hoxha fikir babasının ölümünün acısını çeker. Rusya'da Stalin yerine Kurşçevi geçer.

1961 yılında Rusya da yapılan komünist parti kongresi Kurşçev Enver Hoxha'nın izlediği politikaları sert bir dille eleştirir. Aynı yıl 1961'de Arnavutluk SSCB ile bütün diplomatik ilişkileri kesmiştir.(Coşkun, 2001: 69).

1961-1978 SSCB ile verilen diplomatik ilişkiler Çin ile gelişmiştir. Çin ve SSCB arasında gelişen olaylarda Arnavutluk Çin tarafını desteklemiştir.(Coşkun, 2001: 70).

Çin ile ilişkilere giren Arnavutluk' da Çin politikaları herhangi bir etki yaratmamıştır. Hem politik hem ekonomik hem de ideolojik Arnavutluk Enver Hoxha fikir babasının ideolojisinden ayrılmamış ve Leninist-Stalinist ideolojileri beslemiştir. Ve en önemlisi diktatörün doktrini ile hayatını devam etmiştir.

3.5. 1985-1993 DEMOKRATİKLEŞEN ARNAVUTLUK

Arnavutluk'ta ikinci dünya savaşından sonra sistemin başına geçen komünist lider Enver Hoxha 11 Nisan 1985'te bu dünyaya veda etti. Enver Hoxha'nın ölmesiyle birlikte Arnavutların bir kısmı üzüldükçe başka bir kısmı ise seviniyordu. Hoxha'nın ölümünden sonra Arnavut Emek Partisinin başına Hoxha'nın sağ kolu olan Ramiz Alia getirildi. Ramiz Alia Enver Hoxha'nın sağ kolu olması sebebiyle Marksist ideolojiden ayrılmayacağını ve Arnavutluğun gelişiminin Marksist ideolojiden geçtiğini açıkladı. Komünizmle bütünleşmiş Arnavutluk çok geri kalmıştır. Ülke acil reformlara ihtiyaç duyuyordu. Arnavut Emek Partisi yeni başkanı ülkenin gereksinimlerini biliyordu ancak bu gereksinimleri hayata

geçirebilmek için sürdürdüğü çalışmalar yok denecek kadar azdı. Çünkü kendisini tek lider olarak gören komünist lideri karşısında Nexhmije Hoxha'dan çekiniyordu azda olsa korkuyordu. Arnavut Emek Partisinden önemli bir konuma sahip olan Nexhmije Hoxha Marksist düşüncenin Arnavutlukta devam etmesini istiyordu. Enver Hoxha'nın öldükten sonra ilk dört yıl zor ekonomik şartlar içerisinde geçmesine rağmen sakin bir şekilde geçti (Atmaca, 2007:349).

1989 yılı içerisinde Doğu Avrupa ülkelerinde yaşana olaylar azda olsa Arnavutlukta etkiledi. İfade özgürlüğü tecelli etmeyen bir ülkede sakin ve refah içerisinde yaşaması tasavvur edilemez. İnançları hiçe sayan bir yönetim ancak zorbalık ve diktatörlük yönetimi sayılabilir. İfade özgürlüğü ve inançları hiçe saymak hümanist ve insancıl ruhuyla bağdaşmaz. Arnavutluk Emek Partisinin lideri Ramiz Alia rejimi kurtarmak adına bazen liberal kararları almaya başladı ve 7–8 Mayıs 1990'da Arnavut halk meclisi hukuk ve insan hakları konumunda tek tip rejimden kurtarmak için bazı kararlar aldı. Ancak bu kararları alırken Nexhmije Hoxha'nın gücüyle karşı karşıya kalıyorlardı. Arnavutluk istihbarat teşkilatın büyük bir kısmı Nexhmije Hoxha'ya bağlı idi. Dolayısıyla Marksist ideolojisine muhtelif kararlar alındığı zaman engelleme biliyordu. Halk ayaklanmaya başlamıştı. Arnavut hükümeti halkın tepkisini azaltmak için sık sık basın toplantısı düzenliyordu. Ancak bu basın toplantıları pek başarılı olamadı (Atmaca, 2007:351).

Demokrasi ve hürriyet uğruna çaba sarf eden bir milletin geri dönüşünün tasavvuru edilemezdi. Bu dönemde komünizm teorisi batma sürecine girmişken demokrasi güçlü bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. 1990 yılı ortasında Arnavutluk rejiminden sıkılan Arnavutlar başkente Tiranada bulunan batılı devletlerin elçiliklerine sığınmaya başladı. Hükümet rahatsız olmaya başladı ve diğer Arnavutluk batılı devletlerin elçiliklerini girmemesi için önlemler almaya başladı. Sınır bölgelerinde yaşayan Arnavutlar sınırı geçip yabancı ülkelere sığındılar. Öbür tarafta küçük gemiler kullanarak binlerce Arnavutlar İtalya'nın kıyılarına geçti. Ülkede büyük bir kaos oluşmuştur. Arnavut hükümeti sokak çatışmalarını da önleyemez hale geldi. Arnavut Emek Partisi bunları önlemek için çok radikal kararlar almasına rağmen kaotik duruma hâkim olamadı. Artık Arnavut halkı çözümün demokratik olduğunu anlamış gibiydi. Arnavut Emek Partisi başkanı

1990'da eylülün sonunda ilk kez Birleşmiş Milletler toplantısına iştirak ederek yeni reformlar hakkında bilgi verdi. (Atmaca, 2007:350).

Buna göre ifade özgürlüğünün serbest olması anayasa değişikliğine gidilmesi reformlara destek verilmesi konusunda önemli bir gelişme 10 Şubat 1991'de meydana geldi. Buna göre seçimler çok adaylı ve gizli oyla yapılacaktır. Bu kararlar konusunda olaylar durması 1990'nın sonunda Tiran ve İşkodra'da üniversite öğrencileri “demokrasi hürriyet” ve “komünizme ölüm” sloganları ile mitingler başladı. Bu olaylar üniversite gençleri tarafından yönetildi ve aralığın sonunda vuku bulması sebebiyle aralık hareketi olarak Arnavut tarihine geçti. Aralık hareketi Arnavutluk demokrasisinin tecelli etmesi açısından büyük bir paya sahip. Aralık hareketinin başında Azem Haydari seçilmişti. Azem Haydari Arnavutlukta demokrasinin tecelli etmesi adına büyük faaliyetlere imza atmıştır. Bunun üzerine 12 Aralık 1990 demokratik partisi kuruldu. Demokratik partisi lideri Gremoz Pashako ve Sali Berisha seçilmişti. Çok geçmeden Hıristiyan demokrat partisi kuruldu. 1991'de Tiranada bulunan Ethem Bey Camisi 24 yıl sonra ibadete açıldı. Elçiliklerde sığınmalar durmak bilmiyordu ayrıca ülkeden kaçanların sayısı büyük bir rakama ulaşmıştır. Seçimlerin tarihi 31 Mart olarak belirlendi. Arnavut emek partisi seçimlerde iyi bir yol izledi. Oldukça başarılı bir seçim propagandası tamamladı. Arnavut emek partisinin geliri daha fazla olması bu konuda önemli bir etkendi. Demokrat parti Sali Berisha ve Gramoz Pashako'nun liderliğinde her ne kadar başarılı bir seçim propagandası yaptı ise de ekonomik imkânsızlık dolayısıyla kırsal kesimine derdini anlatamadı. Arnavutluk Emek Partisi 31 Mayıs 1991'de Arnavutlukta ilk demokratik seçimler yapıldı. Seçimlerin sonuçları şehirde yaşayan kesim için üzücü bir topla meydana getiriyordu.

Arnavut Emek Partisi yüzde %60 oy çoğunluğuyla kazandı. İkinci sırada %30 oyla demokrat partisi geldi. Seçimlerden sonra Ramiz Alia reis cumhurbaşkanı seçildi(Atmaca, 2007:155).

Arnavutluk Emek Partisi zaferi kutlarken demokrat partisi demokrasi bayraklarını indirmedi. Aksine demokrasi bayraklarını yükselterek dalgalandırma kararını aldı. Ve demokrasi uğruna faaliyetlerine son vermiyordu. 1991 Temmuzunda işçiler greve girdi. Bu grevi demokratik partisi destekledi. Bu zamanlarda

İtalya'ya kaçışlar devam ediyordu. Arnavut Emek Partisi bu durumda kendini kurtarmak için yeni bir koalisyon hükümeti kurdu. Ancak bu sefer de duruma hâkim olmadı. Yeni seçime kararı aldı. Birinci seçimlerde kırsal kesimler ulaşamayan demokratik partisi bu seferde kırsal kesimlere ulaşmayı başardı ayrıca Kosova'nın bağımsızlığını kazanması konusunda güçlü bir şekilde destekliyordu ve Kosova yöneticilerinden büyük destek aldı.

Arnavut Emek Partisinin Doğu Avrupa ülkeleri desteklenen demokrat partisi AB ve Batı Avrupa ülkeleri destekliyordu ve bu konuda ABD ekonomik kaynakları temin etti (Atmaca, 2007:358).

Arnavut Emek Partisi farklı bir politika izleyerek yeni bir parti kurmak suretiyle seçime girdi. Bu parti sosyalist partisidir. Ancak demokrat partisi de halka dikkatli olmaları konusunda tavsiyelerde bulunuyordu. Sosyalist parti Arnavut Emek Partisinin çocuğu gibi nitelendirerek halkın dikkatlerini topluyordu. 22 Martta yapılan seçimlerde %62 oy çoğunluğuyla demokrat partisi 47 yıl komünizm döneminden sonra iktidar oldu. Bu Arnavut demokrasisi adına bir gelişme idi. Arnavutluk uzun yıllardan sonra komünizme veda etti. Demokrat parti Arnavutluk'ta demokrasiyi yerleştirmeye çaba sarf ediyordu. Komünizmden yeni çıkan bir ülkenin yaraları iyileştirmek için güç ister. Arnavut halkın mantalitesi halen komünizmden tam olarak ayrılamamıştı. Bu mantalitenin değişmesi için belli bir zamanın geçmesi gerekir.

3.6. ARNAVUTLUĞUN YENİ DIŞ POLİTİKASI

1992'de yapılan seçimler ve çıkan sonuçlarıyla demokrat parti iktidara getirildi. Elli seneden beri dış politikadan mahrum kalan Arnavutluk demokrat partinin lider Sali Berisha tarafından şekillendirildi. Arnavutluk dışı bağlı olan bir ülke ve onun geleceğin dış politikasını belirleyecekti. Enver Hoxha'nın elli senelik yalnızlık politikasına son verildi. İzole edilen bu halk 1990'da dünyaya açılmıştır (Atmaca, 2007:351).

Berisha'nın politikaları Arnavutluğu uluslar arası platformlara taşıdı. Arnavutluk uluslar arası platformda ben de varım diyebildi. Uluslar arası platforma kabul edilen Arnavutluk Berisha'nın yapmış olduğu reformlarla ilerledi. Arnavutluk

kendini Avrupa ile bütünleşmesini istiyordu. Berisha'nın izlediği politikalar sayesinde halkımız en huzurlu dönemini yaşıyordu. Komşu ülkeleri sürekli düşmanca bir zihniyetle beslenen halkımız Berisha'nın vermiş olduğu reçetede bu halka kendi kendine iyileşti. Stalinist ideolojiler halkımız tarafından tutarsız olmuştur. Komünizm döneminde sürekli düşmanca devam eden dış ilişkiler bugün ise sorumsuz ve en üst düzeyde bulunmaktadır. 1992-1997 dış politikadan parlayan güneş batıyor ve Arnavut halkı için ümitle beklediği hayaller suya düşüyor. Mart 1997' de Arnavutluk iç savaşa sürüklendi. Arnavutluk sivil bir darbe geçirdi. Arnavutluk uluslar arası alanda yürüttüğü açılım politikaları mecburiyetten kapandı. Bu dönemde yaşanan gelişmeler Arnavut halkına kafasında birçok soru işareti bırakmıştır. 1990'dan önceki sisteme tekrar dönüleceğinden şüpheleniyordu. Güçsüz duruma düşen bu devlet Yunan lobileri tarafından provokasyon yapılıyor. Komünist sosyalist yöneticiler sürekli Yunan, Sırp dostlarıyla iletişime giriyor. Bir anda iletişim diğer taraftan Osmanlıdan ayrılıp ve dışarıda bırakılan Arnavut toprakları kanla çevriliyor. Arnavut sosyalist hükümeti sessizliğini koruyor. Halkın direnişi Kosova için hükümetin sessizliğine karşı tavır koyuyor. Sosyalist hükümeti sınırlar içerisinde vatandaşların sorunları çaresizlik sürüyor. Kosova'da yapılan işkenceler ve soykırımlar sadece Tiran'dan izlemekle yetiniyor. Sosyalist parti vermiş olduğu mücadeleyi iktidarda kalmak için veriyordu. Sırp askerlerinin işlediği insani suçlara karşı Arnavutluk herhangi bir tepkide bulunmuyordu. Sosyalist parti 1997'den 2005'e kadar iki defa üst üste iktidara kendini taşıdı. Sosyalistler güç kullanarak iktidar rüyalarını gerçekleştiriyorlardı. 2005 seçiminde kullanılan bu güç halktan tarafından kabul edilmemiştir. 3 Temmuz 2005 tarihinde yapılan seçimlerde demokrat parti kazanarak yeni bir hükümet kurulmuştur. Başına geçen Salih Berişah'dı. Demokrat Partinin iktidara gelişiyle Arnavutluk Batıyla yeni bir köprü kurma ihtiyacı duymuştur.

Bu köprü sadece siyasi alanda değil ekonomik politik sosyal ve dış politikayı yeniden şekillendirmeye ve bölgesel güveni sağlaması için önemli adımlar atılmıştır. (Atmaca, 2007:363)

Berişah hükümeti kısa dönemde gerçekleştirmiş olduğu reformlar batıdaki siyasetçileri tam güvenini kazanmıştır ve o güveni halka taşımaktadır. 4 Nisan 2009

Arnavutluk NATO'ya tam üyeliği kazanmıştır ve aynı zamanda AB adaylığını imzalamıştır. NATO tam üyeliğini kazanan Arnavutluk için bu olay bağımsızlıktan sonraki en önemli olay olarak tarihlere geçmiştir. Alınan bu başarı Arnavut Dış politikasının bir başarısıdır. Aynı zamanda bu başarı Demokrat partinin yürüttüğü diplomatik bir başarıdır. Bununla beraber atılan bu başarılı adımlar Arnavutlukta muhalefet partilerince hoş karşılanmamıştır. Çünkü elde edilen bu başarı Demokrat partinin yönetimde elini güçlendirirken muhalefet partilerinin seçim kampanyalarında başarı elde etmelerini zora sokmuştur(www.lajme-shqiperia.com).

17 Temmuz 2006 tarihinde Strasburg'da MSA imzalanmıştır ve Aralık 2006'da bu antlaşma yürürlüğe girmiştir. Demokrat Parti döneminde Arnavut halkının beklentileri gerçekleşmiş oldu. Arnavut halkının beklediği ekonomi, demokrasi ve dış politika güvenilirliği gibi iyileştirmeler gerçekleştirilmiş oldu. Bu nedenle Arnavutluk geçmişte olduğu gibi günümüzde de dikkatleri üzerinde toplayan bir ülke olma konumunu sürdürmektedir.

3.7. AVRUPA BİRLİĞİ İLE DEĞİŞEN ARNAVUTLUK

Arnavutluk, AB ile politik ve diplomatik ilişkilerine 1991 yılında başlamıştır. Arnavutluk ile AB arasındaki ilişkilerde en önemli olay bir yıl sonra 11 Mayıs 1992 ticaret ve işbirliği antlaşması imzalanmasıdır. Ticaret ve işbirliği antlaşması, 11 Mayıs 1992 Arnavutluk PHARE programı ile katılmıştır ve bu programda oluşan fonlardan faydalanmıştır. Bu yardıma karşılık Arnavutluk'un reformların gerçekleşmesine hız verilmiştir. 1992–2000 döneminde Arnavutluk, AB'den bir milyar Euro destek almaya hak kazanmıştır. Bu destekle beraber Arnavutluk'ta yapısal düzeyde bir kısım değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklerle beraber Arnavutluk, AB'nin istediği bir kısım kriterlere yakın düzenlemelerde bulunmuştur.(<http://www.ais-albani.org> SHQËPERIA DHE BASHKIMI EVROPIAN S1-7)

AB ile Arnavutluk'ta demokrasi, siyasi ve kamu alanında ilerleme sağlanmıştır. Yolsuzluklara karşı ve insan haklarına daha duyarlı hale gelmiştir. Tüm bu çalışmalara rağmen Arnavutluk'un AB yolunda daha fazla çaba sarf etmesi gerekmektedir. AB adaylığı sürecine giren Arnavutluk parlamentosunun almış

olduğu kararlar siyasi partileri daha fazla işbirliği içerisinde çalışmaya sevk etmiştir. Bu siyasi işbirlik Arnavutluk'ta gerçekleştirilen reformları hızlandırmıştır. Avrupa standartlarında bir ülke olmayı hedefleyen Arnavutluk, 2005 Temmuzunda yapılan seçimlerde iktidarın olaysız el değiştirilmesi ile AB yolundaki hedefinden şaşmadığını göstermiştir. ([http://www.gumruk.gov .tr](http://www.gumruk.gov.tr))

Arnavutluk hükümeti 2005 yılından beri AB ile birçok strateji geliştirmiştir. Bu stratejiler ile Arnavutluk hükümeti siyasal, ekonomik ve sosyal alanda güven kazanmıştır. Sivil toplum örgütleri de daha fazla aktif hale gelmiştir.

Yargı sistemi de AB sürecinde ilerleme sağlamıştır. Hakim ve savcılar çalışmalarını bağımsız bir şekilde yürütür hale gelmişlerdir. Suç örgütlerine ve teröristlere karşı açmış oldukları savaş da daha fazla olumlu sonuç elde etmişlerdir. Verdikleri kararlarda herhangi bir kurumun etkisi altında kalmamışlardır. ([http://www.gumruk.gov .tr](http://www.gumruk.gov.tr))

Bunların yanında denetim artırılmış, istihdam gerçekleştirilmiş, eğitim güçlendirilmiş ve yasal çerçeveyi güçlendirici adımlar atılmıştır. Devlet memurlarının çalışma koşulları iyileştirilmiş ve ücretlerde de düzenlemeye gidilmiştir. Memur maaşları kıdem esasına göre düzenlenmiştir.

Yolsuzlukla mücadeleye AB süreciyle daha fazla önem verilmiştir. Uluslararası alanda daha çok işbirliği içerisine girilmiştir. Kamu personelinin denetimi artırılmıştır. Yolsuzluğa bulaşan polisler mesleklerinden uzaklaştırılmıştır. AB sürecinden önce ise suçlu bulunan bürokratlar herhangi bir ceza görmezdi. Neticede devlet bürokrasiye karşı güçsüz kalırdı. ([http://www.gumruk.gov .tr](http://www.gumruk.gov.tr))

İnsan haklarında da birçok gelişme sağlanmıştır. Azınlıklara kendi dillerinde radyo ve televizyon yayın hakkı tanınmıştır. Kendi dillerinde eğitim hakkı da tanınmıştır. Ceza evlerinde iç denetim artırılmış ceza evi koşullarında iyileştirmeler

yapılmıştır. Tutukluya yapılan işkencenin ve sergilenen kötü davranışların önüne geçilmiştir.

Durgun bir ekonomiye sahip olan Arnavutluk ekonomisi AB süreciyle yabancı yatırımcılara güven sağlar hale gelmiştir. Rekabetçi bir piyasa ekonomisi haline gelmiştir. AB sürecinde birçok özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Albtelekomun ve Arnavutluk milli bankasının Türk iş adamlarına satılması bunlardan bazılarıdır. Ekonomik büyüme hız kazanmıştır. Enflasyonda düşüşler gerçekleşmiştir. .
(<http://www.gumruk.gov.tr>)

3.7.1. Siyasal Boyut

3.7.1.1. İlerleme Raporları ve Sonuçları

Mart 2002’de AB tarafından verilen raporlar balkanlar üzerinde genel bir değerlendirme yaparak balkanların AB yolunda nerede olduğuna ilişkin bir ölçme niteliği taşımaktadır. Balkanlarla ilgili bu raporun içerisinde Arnavutluk’la ilgili şu noktalara değinilmiştir: AB üyeliği için aday ülkelerin kriterleri Kopenhag kriterleri Avrupa Konseyi tarafından Haziran 1993’te kabul edildi. Bu kriterleri Arnavutluk hükümetlerinin uygulamasını istemektedir. Kriterler: siyasi, ekonomik ve hukuksal kurallar:

1. Demokrasi üzerinde garanti vermesi
2. Hukukun üstünlüğünü sağlaması ve tarafsız işlemesi
3. İnsan hakları ve azınlıklara saygı ve hakların savunulması
4. Rekabetçi bir ekonomi sistemi oluşması ve güçlü bir piyasa kurulması
5. Bölgesel işbirliğinin, zorunluluk olması ve komşu ilişkilerinin geliştirilmesi(marrveshja e stabilizm ASOCİMİT. www.mie.gov.al).

3.7.1.2. Politik Gelişmeler

Nisan 2008’de Arnavutluk, meclisinde anayasanın değişmesi için bir paket sunmuştur. Bu paket mecliste bulunan en büyük iki parti tarafından çoğunluk oyuyla kabul edilmiştir. Bu paket, şunları içermekteydi. Anayasanın bir kısmının değişmesi ve seçim sisteminin değişmesi. Başka bir ifadeyle adil bir seçimin uygulanması, seçim barajının düşürülmesi ve küçük partilerinin delege sayısı ile büyük partilerin

delege sayısının aynı şekilde uygulamasıdır. (<http://mie.gov.al:Proges> Raport 2008-shqip Ministria e integrimet S.4-9)

Meclisteki küçük partilerin sunmuş olduğu programlar dikkate alınması, cumhurbaşkanının meclis tarafından değil halk tarafından seçilmesidir. Anayasa mahkemesi başkanının siyasi partiler tarafından değil de daha bağımsız bir şekilde seçilmesi ve anayasa sürecinin tarafsız bir şekilde işlemesidir. Meclisteki siyasi görüşmelerde genelde olumlu bir havada esmiştir. Alınan kararların bir çoğu mecliste onaylanmıştır. Bu da gösteriyor ki MSA imzalanan antlaşma hem iktidar hem de muhalefet partilerinin, daha işbirliği içinde olduklarını göstermektedir. Yapılan bu değişimlere karşı Arnavutluk meclisinde tam demokrasi işleyişi uygulanmamaktadır. (<http://mie.gov.al:Proges> Raport 2008-shqip Ministria e integrimet S.4-9)

Avrupa birliğinin parlamentosunun yapılan değerlendirmeler veya çıkan kararlar AB demokratik standartlarından halen uzak durmaktadır. Yani Arnavutluk'un aldığı kararlar halen güçsüzdür. Buda gösteriyor ki, dışarıdaki baskı olmadan Arnavutluk'taki demokrasi fonksiyonu tamamen uygulanmamaktadır. Bu kendi kendine demokratik bir sistem oluşturamadığını göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde çıkan tartışmalarda iktidar ve muhalefet partilerinin halen uzlaşmadan uzak olduklarını göstermektedir. (Raporti i Stabilizim Asocimit2008:<http://mie.gov.al>)

Arnavut dışişleri bakanı son dönemlerde AB ile sık sık işbirliğinin içerisinde olmuştur. AB ile yapılan antlaşmalar tek tek değerlendirilmiştir. Ve AB kurumları ile sürekli temaslarda bulunmuştur. Hükümetin AB sunduğu reform paketlerinde daha gerçekçi ve inandırıcı olmuştur. İster demokrasi ister ekonomi bakımından Arnavutluk ve AB'nin daha önce almış olduğu yardımlar ve bugünkü durum ilişkilerin çok ilerlemiş olduğunu göstermektedir. Daha önce yapılan yardımlar halkın hizmetine değil belli bir kesim yararına olmuştur. 2005 demokratik partisinin gelişinde geniş bir reform süreci başlamıştır.

Hem politik hem de ekonomik alanında güveni sağlamıştır ayrıca yarıda bırakılan birçok proje tamamlanmıştır. Halk için huzur ve güven veren bir ortam sağlanmıştır. 2005'te iktidara gelen demokrat partisi yolsuzluğa karşı başarılı olmuştur. Yolsuzluğa karşı yapılan bu değişimler ve gelişmeler nelerdir sorusuna

gelince değişim kavramının pek fazla değişmediği görölmektedir en azından bu kavram Arnavut toplumu içerisinde dönüştüğü ya da etkilendiği görölmektedir. Önemli olan değişimin kendisi değil toplumun değişmesidir. Elitist çıkarlar için yeni bir kanun düzenlenmesi ve tarafsız bir yargı kurulması, mal varlığının denetim altına alınması, denetim kelimesi yanlış anlaşılmasın komünizm ve faşizm devletlerindeki anlayışta değil demokratik ve hukuksal bir anlayışa sahiptir. Kamu alanında hizmet eden şirketler denetim altına alınması yani gerçekten bu şirketler halka hizmet için mi yoksa kendi çıkarları için mi. Bütün bu denetimler elektronik sisteme bağlanmıştır ve merkez tarafında denetlenmektedir. Bu denetim başarılı bir şekilde yürütölmektedir.

Denetimlerin sıkı bir şekilde uygulanması sonucunda 100 polis ve subay görevlerini kötüye kullandıkları için görevlerine son verilmiştir. Yinede kamu alanında bürokraside 2007’de 224 bürokratın işine son verilmiştir. Yeni kabinede bakan yardımcılarında bir kaç kişiye soruşturma başlatılmış ve bakanlıktan uzaklaştırılmışlardır. (Raportu i Stabilizim Asocimit2008:<http://mie.gov.al>)

. AB komisyonluğu başkanlığından yapılan değerlendirmelerde Arnavutluk hükümeti için pozitif değerlendirmede bulunmuştur. Ama yine de bu çalışma bazı kanunlarda daha etkin bir rol üstlenmesi gerekir. Arnavutluk başbakanı Salih Berişah yakın zamanda AB dönem başkanlığı yapan Çek Cumhuriyeti başbakanı ile görüşerek ülkesinin adaylık başvurusunu resmen iletmiştir. Arnavut başbakan Berişah ülkede reformların taviz verilmeden sürdüröleceğini belirterek halkın büyük çoğunluğunu ülkenin AB’ye üyeliğini istediğini söylemiştir. Berişah AB adaylık başvurusu yapılmasının tek taraflı değil AB ülkeleriyle istişare halinde alınmış bir karar olduğunu belirtmiştir. Leigh, aday ülkeler statüsü için Arnavutluk’un hukukun üstünlüğünü güçlendirecek reformlara devam edilmesini ve haziran ayındaki genel seçimlerin adil ve serbest ortamda yapılmasını anahtar koşulları olduğunu belirtmiştir(<http://bs.ba.facebook.com>.Suksesi i partise demokratike: Birjeske od partia demokratike e Shqiperise).

3.7.1.3. Siyasi Partilerin AB Politikaları

1990'da komünist sistemin yıkılmasıyla beraber Arnavutluk bir değişim sürecine girmiştir. Uzun bir dönemdir batı ile bağlantısı bulunmayan bu devlet demokrasi ve insan hakları kavramlarına yabancı kalmıştır. 1990'da batıya dönen bu millet duvarların yıkılmasıyla beraber Arnavutluk yeni bir döneme girmiştir o da batı dönemidir. Batı ile gelişen ilişkiler millet adına, demokrasi adına ve insan hakları adına ilerleme sağlamıştır. AB ile ilişkilerini güçlendiren Arnavutluk Demokratik zemini hazırlamıştır. 1990-1992 Arnavutluk'ta tek parti sistemine son verildi ve çok parti sistemine geçti. Kurulan partiler sağ ve sol olarak ideolojileri benimsemişlerdir. Bu partilerin programları arasında benzerlik olması Arnavut partilerin politik yaşamlarını sürdürebilmesi için daha çok zaman geçmesi gerektiğini gösteriyordu.(Raportu i Stabilizim Asocimit 2008 <http://mie.gov.al> s.3)

3.7.1.3.1. Demokrat Parti

Yarım asır komünizm sistemiyle yönetilen Arnavutluk 1990 yılında bu sisteme son verildi. Arnavutluk çok parti sistemine geçti. Bu partilerden biri demokrat partisi idi. Demokrat parti Arnavutluğun en büyük iki partisinden biri idi. Komünizme karşı mücadele veren ve batıyla ikili ilişkilere giren tek partidir. Komünizme karşı mücadele eden ve alt tabakaya hitap eden bu parti özgürlük eşitlik ve insan haklarına hitap eder. 1992'de yönetime gelen demokrat partinin tek amacı Arnavut milletini Avrupa ailesinin içerisine girmesini sağlamaktı. Demokrat parti Doğunun lideri Sali Berisha Arnavutunu 5 sene yönetti. (1992–1997) Bu beş sene içerisinde Arnavutluk çok gelişti. Fakirliğin yerini zenginlik aldı. Kapalı kutudan kör edilen o gözler farklı renkler gördüler. Farklı gören insanlar kendilerini de keşfederler. Özgürlüğün o duvarlar içerisinde ümitle beklenen bedenler özgürleşti. Mart 1997'de Demokrat parti iktidardan düştü. Arnavutluk elli senelik komünist sistemine tekrar dönmüş oldu. 1997'de yaşanan banker krizi sonrası halk sokağa döküldü. İktidarda bulunan demokrat partisi ana muhalefet partisi tarafından milletine ihanet eden parti olarak ilan edildi. Yine de demokrat parti dönüşü olmayan o yola devam etti. Dönüşü olmayan bu yol halkın, demokrasinin ve özgürlüğün yoludur. Atılan adımlar nefretle değil sevgiyle yürüdü. 1990'da iktidarda oturan

Sosyalist parti halkına vaat ettiği bütün şeyleri unuttu. Halkını bir bütün olarak gören demokrat parti halkının sorunlarına çözüm bulunması için sosyalist partiye yüklendi. Korku ve baskı yönetim anlayışla hareket eden sosyalistler demokratiklerin yolunun engellenmesi için her yolu denediler. 1999'da Demokrat parti suikastla liderini kayıp etti. (Azem Hajdari) "Ben demokrasi için doğdum ve demokrasi için öleceğim demişti." Bu suikasta rağmen demokrat partisi mücadelesine devam etti. Bu mücadele ve bu güç sadece demokrat partinin değil halkın direnişi idi. 2005 yılında seçime gidildi ve demokrat parti 82 milletvekili ile tekrar iktidara geçti. Demokrat Partiyi ard arda iki kez iktidara getiren sebepler şunlardır:

- 1) Berisha'nın Avrupa Birliği Liderlerinin güvenini kazanması
- 2) Serbest dolaşım sözünün verilmesi
- 3) Yapılan ve gerçekleşen reformlar
- 4) İyileştirilen alt yapı durumu
- 5) Arnavutluk ve Kosova'nın Karayolu ile birleşmesi

Yapılan son seçimler Arnavut halkı demokrat partinin politikalarını benimsediğini kanıtlamaktadır. 28.06.2009 tarihinde yapılan seçim sonuçlarında şu tablo ortaya çıkmıştır.

DP: %48

PS: %45

LS: %6

PR: %1(Zogby : PD fiton sgjedhjet bie PS :www.kohajone.com).

Demokrat partinin gelişi ABD ve en önemlisi AB ile olan ilişkileri geliştirdi. 2006 ve 2009 yılında Arnavutların rüyası gerçekleşti. Demokrat parti döneminde ve onun lideri Sali Berisha yarım asır hayal ettiği rüyası gerçekleşmiş oldu. 2006'da MSA imzalandı ve 04.04.2009 tarihinde Arnavutluk NATO'ya üye oldu. 28.04.2009 da ise AB'ye tam üyelik başvurusunda bulundu.

3.7.1.3.2. Sosyalist Parti

Ülkenin ikinci siyasi gücü olan bir parti. Parlamentodaki 60 üyesiyle demokratik partiden sona en etkili partidir. Temmuz 1991'de yapılan Arnavutluk işçi

partisi kongresinde Batı Avrupa tipi sosyal demokrasiye geçiş yaparak kendisini yenilemiştir. Bu parti, genellikle Enver Hoca'nın izini takip eden bir partidir.

Ne kadar Avrupa tipi sosyal demokrasiye geçiş yaptığını söylese de bu parti halen Leninist-Stalinist ideolojiye sahip olan bir partidir.

Virüs kaplamış olan sistemin iyileşmesi için halen o eski virüsle tedavi uygulanmaya çalışılıyor bozuk bir reçeteyle iyileşeceğini ümit ediliyor. Aynı sosyalist partisi için geçerlidir. Yarım asra yakın komünist sistemiyle yönetenler bugünkü sosyalist partisi yöneten aynı kişilerdir. Batıya uzak, demokrasiye uzak, özgürlüğüne uzak olan bir partidir. Demokratikleşen ve özgürleşen toplum değil sadece kendi özgürlüğünü savunan bir partidir. Avrupa birliğine ailesi içerisinde kendini katmak isteyen bu toplum sosyalist partinin izlediği politikalara hep mahkûm olmuştur. Sürekli kaos yaratan hem politik hem de ekonomik yara açmaya sebep olmuştur. En iyi örnek, 1997'de toplum tamamen bir kaosa çevirmişti. AB ile demokratikleşme yoluna giden Arnavutluk, zaman zaman siyasi çatışmalar çıkmaktadır. Peki, çıkan bu çatışmalar muhalefet parti hangi bir tür programlar sunmuştur. Ve AB ile vaat edilen reformlar nasıl değerlendirmektedir. AB ile sürekli temasta bulunan sosyalist parti AB ilişkileri ne kadar iç içe olmuştur ve AB vermiş olduğu ödevleri gerçekleştirmesi halka hangi programı izah etmiştir. Kısaca sosyalist parti, AB reformları pek sıcak bakmamıştır. Sürekli mesafeli durmaya çalışmıştır. Ülkenin çıkarları değil kendi çıkarları yani kişisel çıkarları ön planda durmuştur ve halen bu politikaya devam etmektedir. AB reformları gerçekleştirmek demek sosyalist partisinin bedel ödemesi anlamına geliyor. Bu bedel mal varlığına el konulması ve AB ile temasta kalan sosyalist parti bu temasta mecbur kalmıştır. Toplumdan baskı görmemek için ve başka bir seçeneği olmayan bir ilişkidir. NATO'ya tam üye olan Arnavutluk bazı kişiler bir siyasi çıkar olarak değerlendirmişlerdir.

3.7.1.3.3. Cumhuriyet Partisi

Cumhuriyetçi parti komünizm döneminde ezilen kesime hitap bir partidir. 1992'de yapılan seçimlerde parlamentoda %3 civarında oy alabildi ve mecliste sadece bir sandalye kazanabildi. Bütün bu zorluklara rağmen cumhuriyet parti

politika mücadelesinden vaz geçmedi. 1997’de çıkan banker ekonomik sorunlar demokrat partinin gücünü yitirdi ve onun yerine cumhuriyetçiler elini güçlendirdi. 11 Temmuz 2005 seçimlerinde cumhuriyet partisi demokrat parti ile koalisiyona kurarak ve parlamentoda üçüncü parti olarak olmuştur. 12 milletvekili çıkarmıştır. Savunduğu politikalar, Demokrat Parti'nin savunduğu politikalarla hemen hemen aynıdır.

Cumhuriyet Partisi programında AB ile ilişkilerinden sonra en çok değindiği konu komünizmin zamanında alınan mülkiyetin tekrar sahibine verilmesidir. Bu politika, cumhuriyetçilerin elini güçlendirmiştir.

Meclise girdikten sonra ne olmuşsa oldu bir daha sesini çıkarmamıştır. Ümitlenen bu kesim, yeniden hayal kırıklığı yaşamış oldu. Böylece tutarsız politikalarıyla, verdiği vaatleri tutmayan ve tutarsız bir politika izleyen yeni bir parti parlamentoda kendine yer bulmuş oldu.

3.7.1.3.4. Sosyal Demokrat Parti

Komünist partinin eski üyeleri tarafından kurulan bir partidir. Komünist sosyalist partilerin izlediği politikaları aynen izleyen bir partidir. Politikaları aynı savundukları şeyler aynıdır. Tek ayrıldıkları nokta sosyal demokrat partisi ister sağ ister sol diğer partilerle koalisiyona giren bir partidir. Tek amacı herhangi bir iktidar mekanizmasında yer almaktır.

3.7.1.3.5. İnsan Hakları Partisi

Bu parti, azınlıklar tarafında kurulan ve desteklenen bir partidir. Gene de azınlık kesime sesini duyurmaya çalışan bir partidir. AB’ye pek sıcak bakmayan bir partidir.

En güçlü olduğu yer güney bölgesidir. Son dönemlerde güneyde bir politik oyunlar çıkarmaya başlamıştır. Ama bir türlü başarılı olamamıştır. Bu oyunlara karşı önce millet, sonra devlet tarafından cezalandırılmıştır.

Bu yanlışlıklar olmasına rağmen ve AB politikalarını hoş görmeyen bu parti en çok muhalefet eden bir partidir. Bu şikâyetlere rağmen AB, bu partiyi pek ciddiye

almamaktadır. Arnavutluk milliyeti ve devleti azınlık hakları konusunda hep yanında olmuştur ve yanında durmaya devam etmiştir. Arnavutluk'un tarihsel tecrübesi ve toplumdaki çeşitlilik varlığını AB süreciyle birlikte devam ettirecektir. 1997–2005 arasında sosyalistler tarafından yönetilen ülke ne ekonomide ne de demokraside nede hukuka ilişkin güven kalmamıştır. Kendi içerisinde yalnızlığa kapılmıştır. NATO'ya üye olan Arnavutluk yine de başarılı olacaktır. Demokrasi AB politikaları gereği değil de kendi karar ve istekleriyle gerçekleşecektir.

3.7.1.4. Partilerin Seçim Kampanyaları ve Politikaları

Arnavutlukta yürütülen siyasi kampanyaların önce toplumsal yaşayış ve beklentilerini yarım asırla demokrasi özgürlük kavramları tanımayan bu toplum siyasi kampanya yürütmesi anlamsal olarak yabancı kalmıştır. 1992'de kominizm sistemin yıkılmasıyla beraber zihniyet toplumsal dönüşümü başlamıştır. Avrupa'daki sistemlerini benimseyerek kendi ülkesinde uygulamaya başlamıştır. Tamamen tanınmayan bu sistem başka bir topluma göre inşa edilen bu sistem toplumumuzun sürekli başarısızlıklara uğramıştır. 1992 de Arnavutluk ilk defa seçim kampanyası uygulanmaya başlamıştır. İlk seçimdeki kampanyalar iki modelden oluşmuştur. Biri batıya bakan demokrasi, özgürlük ve insan haklarına değinerek ve toplumumuz bedensel ve ruhsal özgürlüğe inanan demokrat partisi sürekli mücadele vermiştir. Diğer taraftan elli seneden beri Arnavut toplumu tek parti ile yöneten ve değişimden hoşlanmayan ve koltuğunu başkasına devretmek istemeyen komünist (sosyalist) partisi yöneticileri toplumumuza korku ve baskı ideolojisini savunan Leninist-Stanilininist-Elit kesim halen bu kampanyalarından vazgeçmiş değillerdir. 1992'de demokrasi sistemine geçiş yapan Arnavutluk yürütülen seçim kampanyaları siyasi kampanyadan çıkarak kan akıtarak ve şiddet kullanarak ön plana çıkmıştır. Artık yürütülen kampanyalar siyasi, özgür düşünceleri değil sembollerin hizmetine geçmiştir. Bu zihniyet günümüzde de sürdürülmektedir. AB ile 2006'da MSA imzalayan Arnavutluk ve iktidar bulunan DP halen yönetimde bulunan bu parti görülüyor ki altmış senelik değişmezliğini değişime dönüştürmüştür. Dört seneden beri iktidarı yürüten bu parti sadece kendine değil diğer partilerinden görüşlerini dikkate alarak hareket etmektedir. DP dönemi(2005-2009) Arnavut hükümeti gerçek

Avrupa yolunda ilerlemiştir. Önceki dönemlerde yani 1992-2005'e kadar AB'ye girmek hep hayal olarak kalmıştır. 2005-2009 yürütülen kampanyalar ve toplumumuza verilen sözler gerçekleşmiştir. 2005-2009 Sali Berisha yönetim döneminde Arnavutluk tam NATO üyeliğini kazanmıştır ve Arnavut vatandaşları 2009-2010 Avrupa birliği serbest dolaşımın sözünü almıştır ve buna karşı 28.06.2009 tarihinde yapılan seçimler demokratik yolla olacağı AB dostlarına söz vermiştir. Çünkü Arnavutluğun kaderi bu seçime bağlıydı. 28.06.2009 yapılan seçimler Avrupa gözlemcileri tarafından demokratik ve adil bir seçim olduğu açıklandı. Dışarıdan gelen pozitif mesajlar maalesef Arnavut medyası bu mesajları saptırarak toplumumuzu bölmeye çalışmaktadır. Ama yinede Arnavutluk toplumu medyanın oyunlarını anlamıştır. İktidarda bulunan demokrat partiye tam güvence vermiştir. Demokrasi yoluyla yapılan seçimler ve vatandaşların kullandığı oyları özgür bir iradeye sahip olan bu insanlar tekrar demokrat partiyi iktidara taşırlar. Demokrat parti tek bir şeye inanmıştır; gücümüz millet bizler ise yani yöneticileri hizmetçi.

3.7.1.5. Toplumunu Kaosa Dönüştüren Göz: Medya

Dünyaya ilk geldiğimiz zaman gözlerimiz her şeyi görüyor ama gördüğü şeyleri belli bir zaman ne olduğunu fark edemiyor. Dünyaya açılan bu gözler bütün renkleri fark ederler. Fark edilen bu renkler onun için bir zenginlik teşkil eder. Dünya ilk yaratılıştaki huzur, güven ve çok çeşitli nimetleri bünyesinde barındırır. Açılan gözler görebildiği kadar istifade eder. Bazen gözler görmediği şeyleri görmek ister ve gördüğü şeyleri inkar eder. Dünyadaki o muhteşem sistemi men eder ve o bolluğunu yokluğa dönüştürür. Gerçeği görmeyen o gözler kendine göre bir dünyayı inşa etmek isterler. Gerçeği görmeyen o gözler, bir dünya inşa etmeye çalışan o kişiler kimleri kullanırlar sorusuna gelince cevabımız gayet açıktır; Güçsüz olan halk bedelini öder.

Tıpkı Arnavut toplumu gibi elli seneden beri kapalı bir sistemle ve kan dökerek dünyanın gerçeğini gizleyerek toplumumuza büyük bir bedel ödetmişler. Günümüze kadar devam etmektedir. 1990'da değişen dünyada açığı çeken bu toplum ışığı görmek ister. Verilen o ışık birçok insanın kör olmasına sebebiyet verir.

Demokrasi, eşitlik, özgürlük ve insan hakları ile dünyaya teşebbüs eden bu gözler bir anda dünyayı kan gölüne çevirirler.11 Eylül 2001 yılında ABD’de yapılan terörizm saldırılarıyla ve halka verilen mesajlar toplumları birbirleriyle yaşanmaz hale getirirler. Yalanla, şantajla verilen o görüntüler farklı inançta bulunan toplumları düşman haline getirirler. Bütün dünyadaki insanlar gerçeğin gizlendiği o gözlere, döndüler. İnançlı olan kişiler bu gözlerin gerçeği yansıtmadığını fark ettiler. Hangi inançta olursa olsun şiddetin ve kaosun yeri yoktur, inanç dünyası içerisinde sevgi ve barış vardır. Bütün dünya hep o gerçeği yansıtmayan gözler sebebiyle mahrum olmuşlardır. Bir Arnavut olarak bu gözlerle tek bir şey öğrettiler; Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi gösterdiler. Ve sürekli toplumu kaosa sürüklediler. En iyi örneği 1997’de Arnavutluk’ta iç savaşında bırakılan izler: İnanan kimsenin içinde doğan ışıkları söndürmeye kimsenin gücü yetmez. Ekran tarafından verilen o ışıklar parlatılan o dünya bir gün gelir kendi kendine söner.

Bugün Avrupa birliğinin sistemine katılmak istenen bu millet engellemeye kimsenin gücü yetmeyecek Arnavutluk, Avrupa birliğini kullanmak isteyen ve karşı çıkan kesimler altmış seneden beri yalanla verilen o ışık, gözleri kullanılmaz hale getirmiştir. Artık kişilerin gözleri değil toplumun gözleri verdiği ışıkları geçerlidir.

3.7.1.7. AB ile Arnavutluk’ta Yeni Dönem

Arnavut halkı elli seneden beri yalnızlık ve karanlık bir yönetim ile yönetiliyordu. Bu halk elli seneden beri bir ışık göremedi. Hatta güneşin doğmasını bile hayal edemezdi. Sınırların ötesini gören kişiler ya hapis edildi ya da kurşuna dizildi. Arnavutlukta bir aydın kesimi hiçbir zaman gelişmedi. Çünkü o halk tek bir kişi ile yönetildi. Arnavut halkı dünyada tek bir renk olduğunu öğrenmişti. Arnavutluk dünyadaki diğer renkleri pek hayal edememiş çünkü yönetenler sadece kendi renklerini benimsemelerini istemişlerdi.

1945 sonrasında politik ve nüfusu olarak bölge üzerinde güçlenmiş olan Sovyet/Rus etkisi 80’lerde etkisinin azalmaya başlamıştır ve 90’lardapolitik gücünün yitirmiştir. Sovyetler Birliğinin parçalanması ve Rusya Federasyonu’nun kendi içinde ciddi sorunlar yaşaması nedeniyle bölgede bir “güç boşluğu” oluştu. (<http://www.tasam.org>)

1990'da dünyadaki dengeler değişmeye başlamıştır ve SSCB parçalandı ve bir anda Moskova hastalandı. Moskova'nın hastalanmasıyla birlikte diğer ÷lkeleri de etkiler. Elli seneden beri karanlıkla boğuşan Arnavut milleti bir anda dünya ışığını g÷rmek ister. Elli senelik sisteme karşı verilen m÷cadele binlerce kişiye yok etti. 1990-1992 b÷t÷n baskılara rağmen 1945'te batan o g÷neş halk tekrar o g÷neşin doğmasını ister. O g÷neşin doğması için haklin g÷c÷ yetmez dışarıdan az çok bir g÷c÷ ihtiyaç duyarlar. Arnavutluk'taki siyasi g÷neşi getirmek yakında olan s÷per g÷lerin yardımı ve AB'nin yardımlarıyla doğmuştur. Arnavutluk birçok alanda değişmiştir

Arnavutluk başbakanı Sli Berisha ABye tam aday başvurusun ek Cumhuriyetinin d÷nem sırasında başvurmanın yapmıştı. Berisha bu birliğine yolunun açılması ÷lkesi için Tarihi bir an olduğunu belirtilmiştir Arnavutluk bundan ÷ yıl önce AB ile istikrar ve ortaklık Anlaşması imzalanmıştır .4Nisan 2009 da Natoya üye olmuştur (www.eopolitix.com)

Ekonomide, demokraside, sosyal alanda gelişme sağlayan bu devlet bu gelişmeleri AB sayesinde ilerleme sağlamıştır. AB ile doğan g÷neş halkımıza s÷rekli ileri adımlar atmalarına yardım etmiştir.

3.7.1.8. Reformlar

Arnavutluk'un 2005 yılında AB'ne adaylık başvurusu yaptıktan sonra siyasi, hukuki, iktisadi alanlarda birçok reformlar gerçekleştirdi. AB yayınladığı ilerleme raporlarıyla kriterleri belirlemekte, hangi alanlarda ne t÷r reformlar yapılması gerektiğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır. Adaylık başvurusunda bulunan Arnavutluk üye ÷lke olabilmek için bu reformları yapması gerekir. Yapılan reformlara ilişkin aşağıda genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirme; daha çok insan hakları, azınlıklar ve hukuki d÷zenlemeleri içeren reformlara ilişkin olacaktır. (<http://www.gazeta.libertas.com:Shqiperia> ka bere proges por jo aq sa duhet15.10.2009)

3.7.1.8.1. Hukuksal Reformlar

Anayasa Nisan 2008 Arnavut meclisinde anayasasında değişmesi için bir paket sunmuştur. Bu paket mecliste bulunan iki büyük parti tarafından çoğunluk oyuyla kabul edilmiştir. Bu anayasa paketinin içinde şu değişmelere yer almıştır. Seçim sistemine ilişkin değişmeler yani adil bir seçim sisteminin uygulanması, barajın düşmesi ve küçük partilerin büyük partilerdeki delege sayısıyla aynı şekilde yer almasıdır(Raporti i Stabilizim Asocimit2008:http://mie.gov.al)

Meclise küçük partilerin sunmuş olduğu programlar daha çok dikkate alınması gerekir. Cumhurbaşkanı meclis tarafında değil halk tarafında seçilmesidir. Ve anayasa başkanı süresinin tartışılması ve tarafsız şekilde atanmasının gerçekleşmesi. Yargı sisteminin değişmesi ve daha tarafsız olması ayrıca yargının performansa ve tecrübeye göre atamaların yapılması, ücretlerin buna göre verilmesi. Kamu alanında yapılan reformlar ise şu şekildedir. 1 Aralık 2007’de hükümet yeni bir kanun çıkararak performansa veya rütbeye göre kamu alanında çalışan kişileri yeniden ücretlendirmiştir. Bu hem kamu alanında çalışan kişiler hem de kamu hizmeti alan kişiler memnuniyetle karşılanmıştır(Raporti i Stabilizim Asocimit2008:http://mie.gov.al)

. Ve kamu alanında yeni bir kalkınma heyecanını başlatmıştır. Yani çalışanlar kendilerini daha güven içinde hissetmişlerdir. Hem kendi performansları yükselmiş hem de ücretlerde adil bir düzenleme yapılmıştır. Bu tip reformlar, aynı zamanda bürokrasiyi esir almış olan rüşveti de azaltmıştır. Yeni reformlarla mal varlığı denetim altına alınması. Denetim kelimesi yanlış anlaşılmasın komünizme ve faşizm devletindeki anlayış gibi değil demokrasi ve hukuki bir anlayışa sahiptir. Kamu alanında alınan vergilerin kontrol altına alınması, kamudaki şirketleri denetim altına alması ile vergilerin akışı düzenlenmiştir. Böylece vergideki usulsüzlüklerin önüne geçilmeye çalışılmış, vergilerden rant elde eden şahısların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu denetim, elektronik bir sisteme bağlanarak vergi işlemleri merkezi bir sistemle kontrol altına alınmıştır. Bu denetim sayesinde vergi kaçakçılığı ve vergi usulsüzlüğü azaltılmıştır. (<http://mie.gov.al> :Progres Raporti 2008-Shqip Ministria e integrimit)

Bu reformlar sonucunda bir kısım memurlar görevlerinden alınmıştır. Yinede kamu alanından, bürokraside 2007'de 224 bürokrat görevi kötüye kullandığı gerekçesiyle işlerine son verilmiştir. Yine kabinede bakan yardımcılarında bir kaç kişi soruşturulmuş ve bakanlıktan uzaklaştırılmıştır. Eğitim ve sağlıkta da bu reformlar kapsamında değişiklikle yapılmıştır. AB komisyon başkanlığından yapılan reformlara ilişkin değerlendirmeler Arnavut hükümeti için pozitif bir değerlendirmede bulunmuştur. Ama yinede bu çalışma bazı kanunlarda daha etkili bir rol üstlenmesi gerekir. (Raportu i Stabilizim Asocimit 2008 <http://mie.gov.al> s.5)

3.7.1.8.2. İnsan Hakları

AB ile demokratikleşme sürecinde olan Arnavutluk, genel Avrupa'da ve ABD'de yıllık olarak tutulan raporlar ve çıkan sonuçlar Arnavut Hükümetleri her senesinde demokratik süreçinde çok ilerleme adımlar kaydetmiştir. Arnavut Hükümet insan hakları konusunda ileriye doğru adımlar atmıştır. Demokratikleşme yolunda ilerleyen hükümetler zaman zaman problemlere takılı kalmıştır. Evrak altında tutulan kayıtlar ve Emniyet güçleri sivile karşı güç kullandığı ve bu davranış insan haklarını çiğnediğini göstermektedir. Bu olaylar sivil ve polis çatışmalar sık sık rastlanmaktadır. Emniyet güçleri protestoculara karşı aşırı güç kullanılmış ve birçok sivil gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan kişiler uzun zaman bekletilmiştir ve mahkemeye çıkarılmış, mahkeme sonucunda herhangi bir suç olmadığı anlaşılmıştır. Tek olan suç, kişilerin zamanları çalınmıştır. Sadece protestocular değil azınlıklara karşı, kadınlara ve çocuklara eşitsizliğinin ciddiyetinin göstergesidir. Avrupa Birliği ve ABD'de her sene yayınlanan raporları bir kaç tane maddenin eksikliğine değinmektedir. (<http://www.voanews.com> :Departamenti ishtetit mbi te drejtat e njeriut ne Shqiperi Kosove dhe Maqedoni)

- a) Yasa dışı faaliyetlerde bulunan örgütler
- b) Yasa dışı kazanılan paralar(yani kara paraların temizlenmesi)
- c) Kamunun ve mahkemelerin verdiği kararların tarafsız bir şekilde işlenmesi
- d) Yolsuzluğu karşı daha mücadeleci ve gerçekçi oluşması
- e) Dinlere karşı daha toleranslı davranmalı

- f) Bağımsız medya kuruluşlarına daha tolerans tanınması
- g) Eğitimde eşit hakların tanınması
- h) Yapılan seçimlere hile karıştırılmamalı
- i) Seçmen kayıtlarında ve listelerinde herhangi bir problem bulunmamalı.(Shqiperia dhe keshilli i Evropes :www.coalb.org .lindex)

Bütün bu programlara karşı AB ve ABD, yani gözetmen göndererek sürekli tutanak tutarak ve geniş bir değerlendirmede bulunmaktadırlar. Arnavut hükümeti ve Arnavut Devleti, insan hakları konusunda ön planda tutmuştur. Toplumumuzda insan haklarına karşı bir güven sağlamıştır. İnsan haklarına karşı aykırı bir şekilde uygulanan devlet demokratik bir devlet işleyişi değildir. Özgür ve demokratik bir halk, güçlü ve modern devlete eşittir. Avrupa Birliğinin insan hakları komisyon başkanı Thoras Hammarberg, Arnavut hükümetine bir mesaj göndererek Avrupa ailesine katılması için reform zamanıdır diye belirtmiştir. Bu reformlar sadece kâğıtlarda değil uygulamada da görülmesi önemlidir. Avrupa birliği yolu demokrasi yoludur. Demokrat partinin iktidara gelişi Arnavut devletinin insan hakları adına sevindirici bir ilerleme kaydetmiştir. Arnavutluk imajını değiştirmiştir. Ve güvenli bir ülke olarak şekillendirmiştir. Bütün bunlara rağmen verilen modeller sadece imzalardan değil uygulamada da önemlidir. ([http:// e- djathta .com](http://e-djathta.com))

3.7.1.8.3. Azınlıklar

Arnavutluk devleti azınlık haklarına karşı ayır bir kurul kurmuştur. Bu kurumun amacı azınlık hakları ele alınması ve bağımsız bir şekilde değerlendirilmesidir. Avrupa Birliği yolunda ilerleyen Arnavutluk en önemli konusu azınlık hakları ve işleyiştir.

Arnavut Hükümeti azınlıklara karşı yeni bir kanun çıkararak kurulan kurum sadece ve sadece azınlıkların problemleri ve kamu alanda ne tür problemlerle karşılaştığı ve bu problemleri tespit edilerek bir çözüm yolu bulmaya çalışmıştır. AB ile imzalanan MSA'nın azınlıkların bir parçasıdır. Arnavut da en büyük azınlık grup olan Yunanlardır. Yunanların yoğun olarak yaşadıkları yerler güney bölgesidir. Yani

Yunanistan'a yakın olan şehirlerdir. ([http://mie.gov .al:Te drejtat e minoriteteve kolturore](http://mie.gov.al:Te_drejtat_e_minoriteteve_kolturore))

3.7.1.8.4. Demokratikleşme

İkinci dünya savaşından sonra Arnavutlukta demokrasi kavramı yabancı kalmıştır. Demokrasi demek birçok seçeneğin olması demektir. Ve halkının özgürce kullandığı oyu saygın bir şekilde değerlendirmek gerekir. 1945-1990 Arnavut halkı özgürlük kavramını unutmuştu. Tek parti ve tek liderlik ile elli sene boyunca yönetilmiştir. (Enver Hoxha) Bu yönetimle yönetilen Arnavutluk bütün dünya ile ilişkilerini kesmiştir. Arnavutluk halkı karanlık korku ve lenisist, stalinist ideolojileriyle beslendi. Toplum kendi içerisinde parça parça haline getirildi. Kardeşi kardeşe düşman ettiler. Kişinin inandığı şeyler gizlendi, inançlar yok edildi. Binlerce aydın kesim katledildi. Binlerce anne karalara büründü. Gitgide toplum kendi benliğinden uzaklaşıyordu. Arnavut halkı kendini tanımaz hale geldi. Elli seneden beri bu halk ağır bedeller ödedi. Ta ki diktatörün son nefesini verene kadar. (1985'te Enver Hoxha öldü) 1985'te Arnavutluğun karanlık dönemi bitti.

SSCB'nin lideri Mihail Gorbacov'un iktidara gelmesinin birinci ayında Enver Hoxha halkına çektiği bütün acıları geride bırakarak ölmüştür. Dışa açılımın gereksizliğini savunan Enver Hoxha ülkenin yönetim şeklinin en ideal sistem olduğunu vurguluyordu. (Atmaca, 2007:163)

1912'de bağımsızlığını kazanan bu millet ve sürekli mücadeleyi veren bu toplum, bir gün gelir ve kendi kendine ışığını söner. 1939'da yani ikinci dünya savaşına kadar Avrupa ailesinin içerisinde bulunan ve önemli bir yer tutan bu toplum karanlığa düşer. İnsan haklarına karşı saygı, inançlara karşı hoşgörü ve tolerans gösteren bir gün gelir ve karanlığa döner. Tam elli sene tek kişi tarafından yönetilen ve kanla beslenen bu sistem ve toplumumuz tek tip şekillendiren dış dünya tarafından unutulmaya devam eder.

Mart 1985'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi genel sekreterliğine getirilen M.Gorbaçov'un başlattığı açıklık ve yeniden yapılanma politikası kısa zamanda komünizm ile yönetilen Doğu Avrupa da hızla bir dönüşüm olmaya başlar(.Atmaca, 2007:350).

Doğu Avrupa'daki komünist rejimleri tek tek yıkılmasından sonra Arnavutluk komünist partisi de rejimi yumuşatmak için bazı kararlar almaya başladı ve o demir perdeler kalktı. Avrupa kapılarını açılmasını isteyen toplum sürekli rejimle çatışma içerisinde bulunmuştur. Bu çatışma 1989-1992'ye kadar devam etmiştir ve demokrasi adına Arnavut halkı büyük bir bedel ödemiş oldu. Ne olursa olsun demokrasi adına Arnavut halkı bedelini ödemeye hazırdır. Stalinizm'in son kalesi Arnavutlukta komünizm çatırdamaya başlamıştır. Arnavut halkının sınır bölgelerine yakın olan kısmı, ülke dışındaki gelişmeleri televizyonlardan izleyerek gelişimin hızlanmasını sağlamıştır (Atmaca, 2007:351).

Özgürlüğüne doğru koşan Arnavutlar, hayatlarının risk altında olduğunu bilmelerine rağmen kaçışlar her gün devam etmiştir. Polisin açtığı ateş altında elçiliklere sığınan Arnavutlar, Avrupa'nın son totaliteri olan Arnavutluk'ta özgürlük düşüncelerini açıkça ifade etmek ve daha iyi beslemek istediğini söylüyorlardı. Ellere kan bulaşan yöneticiler hala Moskova da yaşanan gelişmelerini adım adım takip etmektedirler. Neden ise Moskova'nın iyileşmesi rejiminin güçlendirilmesidir. Moskova yatağına düşmüş Leninist-Stalinist ideolojiler tutarsız haline gelmiştir. Bu ideolojiye karşı hastalanan toplumlar bir tedavi uygulanması gereklidir. Çünkü Leninist-Stalinist virüsleri tüm dünyaya yayılmıştır. Dünya yeni bir düzene arayışlar içerisindeydi. Ve birçok sorunları cevapsız olarak bırakılmıştır. Komünizm doktrinde yeniden kurtulan toplumumuz ve cevapsız bırakılan bu sorunlara bir arayış içerisinde olmuşlar ya da bir çözüm yolu bulmaya çalışmışlar. Çünkü bu değişim bireylerin değişimi değil toplumun isteği değişimidir. 1991'de Arnavutluk çoğunluk parti sistemine geçti. Böylece demokrasi adına ilk adımları atmış oldu. Yarım asırla karanlık içerisinde yaşayan bu halk yeni bir ışığı doğdu. Arık Moskova ışığı sönmüştür. Tüm ümitleri kayıp edilmiştir. Ve insan hakları demokrasiye ve özgürlüğe hasret kalan bu toplum kendine batı ile bulmuş. Karanlık çağ dönemi kapanmıştır. Rönesans'a doğru köprüler inşa edilmeye başlanmıştır. Ve inşa edilen köprüler aydınlığa kavuşacaktır.

Avrupanın en prestij kanallarından biri euronews Arnavutluk için şu açıklamalarda bulunmuş Arnavutlukta yapılan değişimler ve gerçekleşen reformlar Avrupa adaylığını çok yaklaşmıştır. Gelecek için yeni kurulan hükümet ekonomi

alanda önemli adımlar atmıştır(EURONEWS:Shqiperia ne rruge te mbare www.zeriyt.com)

11 Temmuz 2006'da MSA ile imzalanan ve 24.04.2009'da NATO'ya tam üye olan Arnavutluk, kendini Strazburg ve Brüksel'de bulmuştur. İnsan için beden ve ruh birbirine tamamlayıcıdır. Eğer beden olarak özgür değilse insan vicdan azabı çeker.

Yine de ruhsal özgürse ve bedeni özgür değilse kat ettiği yol boşa gider. Esasen özgür kişinin inandığı özgürlüktür. AB ile kazanan bu özgürlük kişisel bir özgürlük değildir toplumsal bir özgürlüktür. AB ile yoluna devam eden milletim ve devletime demokrasi adına hayırlı olmasını dilerim. Avrupa Birliği ve NATO'ya entegre olan Arnavutluk yeni bir doğum olarak kabul edilir. Bu doğum özgürlüğü ve insan haklarını sembol ediyor. 1992 bugüne kadar her Arnavut vatandaşı dışarıda kazandığı değerler kendi toplumu içerisinde inşa etmeye çalışıyor. Sağlıklı bir sistem sağlıklı bir halk demek.

Avrupa Birliği'nin sunduğu reçeteyi hız kesmeden uygulanırsa toplumumuzun demokrasi, özgürlük ve insan hakları kısa bir zaman içerisinde iyileşeceğine inanmaktadır. AB ile yoluna devam eden Arnavut halkı sadece bedensel özgürlüğüne değil ruhsal bir özgürlüğü kavuşmuştur. Ruhsal ve bedensel özgürlüğü kavramları yanlış anlaşılmasın. Bir toplum bedensel ve ruhsal özgürlüğü verince o zaman toplum değişmeye başlar.

3.7.2. Ekonomik Boyut

3.7.2.1. Ekonomik Gelişmeler

1939–1945 ikinci dünya savaşının sona ermesi ile dünya yeni bir arayış içerisine girer. Milyonlarca kişinin ölüm sebebi olan savaşlar sonrası Avrupa devletleri yeni bir döneme girerler. Avrupalı devletler ikiye ayrılıp ve iki çizgi üzerinde kendi yollarını seçerler.

- 1) Doğu bloğu Avrupa ülkeleri denilen devletler (Devletçi Zihniyet)
- 2) Batı Avrupa denilen devletler (Demokrasi, Özgürlük, Liberal Piyasa uygulanan devletler)

Doğu bloğunun çizdiği devletçi zihniyet Arnavutluğu da etkiler. Arnavutluk kapalı bir ekonomi sistemine geçer. Elli seneden beri baskı ve korku yaratan bir sisteme girer. Dışa kapalı yönetilen bu millet sadece kendin üret ve kendin tüket anlayışıyla yönetildi. Millet tamamen sefalet içerisinde yaşamını sürdürmüştür. Devlet kişinin günlük tükettiğinin hesabına girer. 50 sene Enver Hoxha ile yönetilen bu millet elli senelik ekonomik sefaleti çeker. 1990 doğu bloğunun yıkılmasıyla beraber Arnavutluktaki yönetimi de etkiledi. Kapalı yönetime son verildi. 1950'den beri modern bir liberal ekonominin temelini atan AB ülkeler Arnavut toplumu 1992'de bu liberal ekonomiye geçiş yapar. 1990–1992 tek parti dönemi son verilen Arnavutluk çoğulculuk sistemine geçer. 1992'de yapılan seçimler demokrasiye, özgürlüğe hasret kalan bu millet demokrat partinin ve onun lideri Sali Berisha iktidara geçer. Berisha'nın izlediği politikalar batının izlediği politikaların aynısıdır. Yaşanan bu gelişmeler ve gerçekleşen bu reformlar Arnavutluğunu kaderini değiştirdi. AB'nin vaat edilen reformları demokrat parti birçoğunu gerçekleştirdi. Berisha'nın batı liderlerinin tam güvenini kazanmasıyla birlikte Avrupalılar ekonomide Arnavut halkı için karşılıksız yardımda bulundular. 1990'dan önce borsa ve serbest piyasa kavramlarını tanımayan Arnavutluk İMF, ABD ve AB'nin yardımlarıyla milyonlarca dolara boğuldular. Boğulmak kelimesi yanlış anlaşılmasın Arnavutluğun ekonomisi parladı. 1992–1997 Arnavutluk sürekli batı ile hareket eder ve bununla birlikte Arnavut ekonomisi sürekli yükselişe geçer. 1992–1997 döneminde Arnavut körfezi adı geçer. Bütün bu gelişmelere karşı ana muhalefet partisi yani komünist parti(sosyalist parti) bir rahatsızlık hisseder.

Gerçekleşen reformlar ve demokrat partinin izlediği iç ve dış politikalar ana muhalefet partisini rahatsız etti.

Sosyalistler Amerikan karşıtı bir politikanın izlenmesinden yana bir tavır koydular. Berisha'nın Avrupa ile ilişkileri geri planda tuttuğunu buna karşılık Amerika ile ilişkilerini attırdığını öne sürerek suçlamalarda bulundular. Demokrat parti dış siyaset çizgisi ile partilerin arasında bir bölünmüşlük ortaya çıktı. (Atmaca, 2007: 163).

Dış dünyaya gözünü yeni açan bu halk ve ekonomik açıdan ümitlenen bu millet tekrar eski günlerine döner. Bir gece içerisinde bankaların sistemleri çöker.

Sekiz yıl gurbette acılar içerisinde çalışan bu milletin yaptığı bütün birikimi boşa gider. Mart 1997 Arnavutluk iç savaşa döner. Sürekli milletiyle oyun oynamayı seven tekrar yönetime geçer ve demokrat yönetimi düşürürler. Sürekli batıya işbirliği içerisinde bulunan ve ekonomiyi canlandıran ve belli bir refah düzeyini yakalayan bu millet altın çağından karanlık çağına döner. 1997–2005 Sosyalist Parti tarafından güçle yöneten bu devlet ekonomik açıdan ilerleme değil gerileme yaşanmıştır. Yolsuz en üst düzeye çıkarılmış ve devlet kurumları işlemez hale gelmiştir. Demokrasiye doğru adım atan Arnavutlukta kişi başına düşen milli geliri 1991 yılındakine döner. 2005 yılında yapılan seçimleri milletin gücünün alan Demokrat Parti tekrar iktidara döner ve 1992’de yemin eden bugünde aynı yemini tekrarlayan bu lider yönetim başına geçer. Arnavutluk tekrar altın çağına döner.

MSAya imzalanan Arnavutluk ekonomide hızlı bir dönüşüm noktası olmuştur. Bu gelişmeler sadece ekonomik alanında değil aynı zamanda Arnavutluğun demokrasi adına önemli rol oynamıştır (Strategjite zhvillimit perballndihmes se BE:www.kohajone.com).

Arnavutluk tam anlamıyla batıya döner. Bugün hayalleri değil gerçeklerle karşı karşıyadır. Tam NATO üyesi ve Avrupa Birliği müzakereleri devam eden bu devlet güveni, demokrasi, insan hakları hayalleri yaşanmıştır ama bugün bu hayaller gerçekleşmiş oldu.

3.7.2.2. Ekonomik Yardımlar

1990-1992 komünizm sistemine karşı verilen mücadele son noktaya ulaşmıştır. Arnavutluk zorunlu çoğulcu parti sistemine geçmiştir. 1992’de Arnavut halkı ilk kez sandığa gitti. Sandıktan çıkacak sonuçlar Arnavut ekonomisinin kaderi idi. Halkın kaderi iki partinin elinde idi. (Demokrat ve Sosyalist Parti) yapılan seçimler ve çıkan sonuçlar demokrat parti için bir zaferdir. Bu zafer aslında demokrat partinin değil milletin zaferidir. Yoksulluğa hapsedilen bu millet elli senede ağır şartlarda yaşayan bu devlet politikada değişim ister.

1980Yıllarda Arnavut ekonomisi durgunluk bir dönemine girmiştir. Komünist sistemin yıkılmasıyla beraber Arnavut ekonomisi liberal sistemine geçti. Libereleşen Arnavut ekonomisi pozitif rakamlar göstermiştir (Ekonomia-Hyrje:www.albic.net).

Demokrat parti iktidarı devraldığında Arnavut ekonomisi iflas etme durumuna gelmişti. Dış yardımlarla ayakta kalmaya çalışan ekonomi enflasyon %25 yükselmiş ve işsizlik bilinmez rakamlara ulaşmıştı. Komünist sistemin bıraktığı tüm çözümsüz sorunlar demokrat partisine yüklenmiştir. Demokrat parti ve onun lideri Sali Berisha bütün bu sorunları çözeceğine söz vermişti. Bu sorunları batılı dostlarına iletmiştir. Batılı kuruluşlar ve kurumlar Berisha'nın hükümetine yardım edeceklerine söz vermişler ve Arnavut halkının yaşadığı ekonomik kriz döneminden kaygı duymamalarının mesajlarını vermişlerdir. ABD ve AB ülkeleri Arnavutluğa karşılıksız yardımda bulundu. Ve kargaşa içerisinde bulunan ülke ekonomisi düzene girdi. Batıdan gelen yardımlar Berisha hükümetini sadece bir şartla verildi. Bu şartta Arnavut reformlarının hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi idi. Berisha'nın gerçekleştirdiği reformlar batı liderleri tarafından övgü ile karşılandı.

Batılı ülkelerce 1991 yılından 1993 yılına kadar 1.2 milyon dolarlık yardımın yanı sıra İMF 1992 Temmuzunda yaşamsal gereksinimler için Arnavutluğun kullanabileceği 40 milyon dolar fon vermiştir(Atmaca, 2007:365).

AB, yapılan dış yardımlara karşı reformlar gerçekleştirilmesi şart konulmuş ekonomideki istikrarın sağlanması için ve dış yardımlara yararlanması için Avrupa Birliği tarafından şu temel koşullar önermiştir:

- a) Dış yatırımlar devam etmesi
- b) Ekonomik reformların devam etmesi
- c) Politik istikrarın devam etmesi
- d) Yolsuzluğa mücadele etmesi
- e) Hukuk sisteminin iyileşmesi(marrveshja e stabilizm ASOCİMİT.

www.mie.gov.al).

Gelen yardımlar bu beş temele bağlanmıştır. 1992'den 1996'ya kadar Arnavutluk ekonomide tam bir refah düzeyine ulaşmış batıyla ilişkilerini en üst düzeyde kurmuştur. Avrupalı yatırımcılara göre güvenli ve istikrarlı bir statüye kazanmıştır. Birçok Avrupa yardım fonlarından yararlanmıştır. 1997–2005 yılları arasında yapılan yardımlar halkına değil kişilerin yararına olmuştur. Tamamen bir denetimsizlik konusudur. Dışarıdan gelen yardımlara tutulan bu toplum ekonomik

sıkıntılar çekilmez hale gelmiştir. Ekonomi belli kişilerde tek eline düşmüştür. İstikrarsız bir ekonomiye sahip olan bir devlet istikrarsız bir halk demek. 2005 yılı seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelmesiyle Arnavutluk ekonomisi tekrar o istikrar günlerine döner. Hatta daha iyi bir performans sergiler. 2005–2008 Arnavutluk hükümeti Avrupa Birliği tarafından istenen reformlar ister ekonomik ister politik Avrupa Birliği tarafından övgü ile karşılanmıştır. Avrupa Birliği yardım fonlarından 1,2 milyar Euro almaya hak kazanmıştır. Yarım bırakılan projelerin çoğu tamamlanmıştır. AB ile müzakereye devam eden Arnavutluk kazanan partiler değil halkımız olmuştur.

3.7.2.3. Ekonomik Politikalar

SSCB'nin dağılmasıyla beraber Arnavutluktaki komünizm sistemini de etkiledi. 1985 yılında diktatör Enver Hoxha yerine gelen Ramiz Alia zorunlu olarak daha yumuşak bir yönetime geçti. Elli seneden beri Arnavutluk ekonomisi izale edilmişti. Komünist sistem içerisinde hızlı yapılan değişimler atılan adımlar komünist sistemin son nefesi olduğunun sinyallerini verdi.

SSCB'nin genel sekreterliğine getirilen Mihail Gorbacov'un izlediği politikalar doğu bloğunun değişmesinin sebebi oldu. Doğu bloğunda hızlı bir şekilde gerçekleşen reformlar ve değişimlerin Arnavutluk yönetimini etkilemeyeceğini savunmuştur(Atmaca, 2007:350).

Tüm dünyada yapılan gelişmeler ve değişmeler Arnavutluğun hem ekonomik hem de politik olarak etkilemiştir. Devletçi bir zihniyetle yönetilen Arnavutluk ekonomisi toplumun ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen bu sistem elli sene yürüdüğü yolda devam etmesini ister. Bazı yöneticiler gerekirse kan dökülecek bu sistemden vazgeçilmeyecek açıklamalarında bulunmuşlardı. Korkutucu bir şekilde verilen mesajlar halkı değişimden vazgeçirememiştir. En güçlü mesaj halkın kendisidir. Stalinist son kalesi Arnavutluktaki komünizm çatırdamaya başlamıştır. Komünist sistem son noktaya gelmiştir.

Ekonomik şartlar her geçen gün daha ağırlaşmaya başlamış, liberal ekonomi piyasası modeli kendine yakın bulunan bu devlet kendine nasıl şekillendirecek ne tür

politikalar izlenecek ve milletin sıkıntıları nasıl giderilecek en temel konulardan biriydi. 1992–1997 Demokrat Parti ekonomide izlediği birkaç tane temel politikalar şunlardır:

a) Komşu ülkelerle sürekli temasta bulunmuş ve ikili ilişkileri en üst düzeyde kurmuştur.

b) Komşu siyasetçilere ve yöneticilere güven sağlamış

c) Artık Arnavut devleti güvenli bir yer olduğun ispatlamış

d) Arnavut toplumu batıya ait olan bir toplumdur.

e) Yönetime hangi parti gelirse gelsin Arnavutluk batıya sırtını dönmeyecektir.

f) Her gelen yatırımcıya devlet tarafından güven sağlanacak ve vergilerden belli bir miktar muaf tutulacak.

g) Yatırımcının yapacağı yatırım metre karesi bir Euro verilecek.

h) Batı ile sürekli temasta bulunacak

i) Arnavutluk, Avrupa Birliği'nin bir parçası olduğunu inandırıcı bir şekilde ispatlanması

j) Ekonomide yeni teşvik paketleri sunması

k) Huzur ve güven ortamı oluşturması

l) Özelleştirmede yabancı firmalara yatırımda kolaylık sağlanması

Avrupa birliği tarafından verilen ödevleri 2005–2009 yılında başarılı bir şekilde tamamlaması, reformlar genelde en azından temel kurumlarda değişiklik oluşması: Hukuk alanında değişmeler, sağlık alanında değişmeler, eğitim alanında değişmeler, güvenlik alanında değişmeler, kamu alanında değişmeler ve temel kanunlarda değişmeler.

1992-1997 yıllarında bulunan hükümet Arnavut ekonomisi izlediği politikaları büyük bir katkı sağlamıştır. 1997–2005 Sosyalist Parti iktidara gelmesi ile ekonomi 1990'lı yıllara dönmüştür. MS Aya imzalanan Arnavutluk sosyalistlerin döneminde izlenen olumsuz politik havalarda Avrupa lidelerinin Arnavutluğa karşı bir güvensizlik oluşturmuştur(Permbledhje:www.albic.net)

Batı ile gün gün iyileşen ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Daha çok yalnızlığı politikaya tercih edilmiştir. Demokrasiye, insan hakları ve özgürlüğüne mücadele veren bu millet yeniden demokrasi yoluyla başvurarak kendi iradesine koyarak tekrar demokrasi ve özgürlüğüne kavuşmuştur. 2005 yılında yapılan seçimlerde sandıktan çıkan sonuçlar Demokrat Partisi zaferle çıktı. Bu zafer Demokrat Partini zaferi değil milletin zaferidir.

Demokrasi zaferidir, özgürlüğün zaferidir ve hasta yatağında düşen ve tedavisiz iyileşmeyi bekleyen Arnavut ekonomisi artık eski günleri geride bırakmıştır. Parlayan bir güneş gibi başlamıştır. Sekiz seneden beri unutilan bu ışığı aydınlığa dönüşmüştür. 2005–2009 Arnavut milleti bir aydın çağı yaşamıştır. Çünkü AB ve NATO'ya bu yıllar içerisinde girmeyi başarmıştır. İlk adımlar atılmıştır. Avrupa Birliğine adım adım ilerleyen ve NATO'ya tam üye olan bu millet aydınlıktan uzak kalmasın. Ekonomide, demokraside, politika, özgürlükte gelişim yolu devam eder.

SONUÇ

Avrupa Birliği, kendisine üye olma çabası içerisinde olan ve üye olan ülkeleri çok yakından ve derinden etkileyen bir birliktir. Arnavutluk da, Avrupa Birliği sürecinde, demokratik, yargısal ve yönetsel açılardan önemli gelişmeler yaşamaya başlamıştır.

Bunda, Arnavutluk'ta komünist yönetim sisteminin bırakılmasının da büyük bir etkisi olduğundan söz edilebilir. Komünist yönetim sonrasındaki dönemde, küreselleşmeye de paralel bir şekilde, ilk önce Balkanlar'a, sonra Avrupa'ya, en son olarak da dünyaya açılma düşüncesi ve görüşü egemen olmaya başlamıştır.

Bu amaçla Arnavut yönetimi, önce komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurma ilişkisi içerisine girmeye başlamıştır. Bu ülkelerin başlıcaları; Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya'dır. Komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurulabilmesi ve sürdürülebilmesi için imzalanan antlaşmaların ve sözleşmelerin sonrasındaki süreçte ise, Avrupa Birliği ile etkileşim süreci hızlandırılmaya başlanmıştır.

Bu noktada Arnavut yönetiminin en önemli avantajı, karşı tarafın da, bir başka deyişle, Avrupa Birliği'nin de, etkileşim sürecine doğrudan ve aktif bir şekilde iştirak etmesi olmuştur. Çünkü Avrupa Birliği, genişleme sürecinde Balkanlar'a büyük bir önem vermiş ve Balkan ülkelerini de içerisine alacak geniş bir birlik ve yapılanma kurma çabası içinde olmuştur.

İşte bu süreçte, Arnavutluk'ta önemli gelişmeler ve ilerlemeler kaydedilmiştir. Yolsuzlukla mücadele ve insan hakları konularında önemli kazanımlar sağlanmıştır. İnsan hakları konusunun önemli boyutlarından bir tanesi olan azınlık hakları konusunda önemli gelişmeler ve ilerlemeler kaydedilmiştir.

Arnavutluk'ta, insancıl bir süreç söz konusu olmaya başlamıştır. Avrupa Birliği sürecinde değişmeye ve gelişmeye başlayan Arnavutluk, Balkanlar'da siyasal ve ekonomik açılardan önemli bir konum elde etmiştir.

KAYNAKLAR

- AKTAN, Can, Avrupa Birliği'nin Doğuşu, Gelişimi ve Genişleme Süreci, 2000, www.ankarakad.info/news/TX7N77DE.pdf (Erişim Tarihi:17.08.2009)
- ALTINAY, Aylin Ayda Rona, “İktisadi Entegrasyon Hareketleri ve Avrupa Birliği”, **Avrupa Birliği Çıkmaz Sokak**, Haz. Erol Manisalı, Bilgi yayınları, İstanbul, Kasım 2005.
- ARMAN, Murat Necip, Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar Genişlemesi: Bir Dış Politika Aracı Olarak Kimlik Dönüşümü, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İzmir, 2007.
- ASLAN, Rıza, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Birliği Ortak Politikaları ve Türkiye**, Ed. Muhsin Kar, Harun Arıkan, İstanbul, Beta, 2003.
- ATMACA, Tayfun, “ Demokrasi Döneminde Arnavutluk”, **Balkanlar El kitabı, C. 2**, Vadi Yayınları, Ankara, 2007.
- Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi**,”Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri: Ortaklıktan Tam Üyeliğe”, Ankara, 2001.
- BİLİCİ, Nurettin, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Seçkin yayınları, Ankara, Ocak 2004.
- BİRDEN, Rana, “Genişlemenin Araçları”, **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci**, Haz. Cengiz Aktar, İletişim yayınları, İstanbul, 2002.
- BOZKURT, Enver, ÖZCAN, Mehmet, KÖKTAŞ, Arif, **Avrupa Birliği Hukuku**, 3. Basım, Asil Yayın, Ankara, 2006.
- BULAÇ, Ali, Avrupa Birliği ve Türkiye, Eylül Yayınları, İstanbul, 2001.
- BIERMANN Rafael, “Stabilitaetspakt und EU-Balkanpolitik: Von der stabilisierung zur Integration?”, *Integration*, Cilt 25, No.3, Temmuz 2002

- CANBOLAT, İbrahim S., **Avrupa Birliği Uluslar arası Bir Sistemin Tarihsel, Teorik, Kurumsal, Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler**, 3.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.
- COŞKUN, Birgül Demirtaş, “Arnavutluk’un Dış Politikası ve Balkanlar’da Arnavut Sorunu”, **Balkan Diplomasisi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001.
- DEDEOĞLU, Beril, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Boyut Kitapları, İstanbul, Ekim 2003.
- DEMİR, Sabri, Kosova, Balkanlar’daki Son Etnik Çatışma Alanı, **Silahlı Kuvvetler Dergisi (Sayı: 388)**, Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- DINAN, Desmond, “Batı Avrupa Birliği (BAB),” **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, C: II, Ed. DINAN, Desmond, Kitap Yayın, İstanbul, 2005.
- DURA, Cihan, ATIK, Hayriye, **Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye**, 2. Basım, Nobel yayın dağıtım, Ankara, Mayıs 2003.
- ERÇİN, Erhan, “Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye”, **İKV yayınları**, no:170, İstanbul, Ağustos 2002.
- ERKİNER, Engin, **Avrupa Birliği ve Türkiye: İçinden Bir Bakış**, Ütopya Yayınevi, Ankara, Ekim 2005.
- FİŞNE, Mustafa, “Avrupa Birliği’nin Doğuşu ve Gelişimi”, **AB Ortak Politikaları ve Türkiye: Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Politikaların Uyumlaştırılması**, Haz. Muhsin Kar, Harun Arıkan, Beta yayınları, İstanbul, Ekim 2003.
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), (Çevrimiçi), <http://www.ikv.org.tr>, 20. Mayıs 2009
- İMAMOVIÇ, Adis, Avrupa Birliği Genişleme Politikaları Çerçevesinde Norveç’in Konumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- GENÇ,SAVAŞ,zaman gazetesi 07.10.2009(Lizbon Antlaşması ,AByi nasıl yapilandırarak?)
- GÜRBÜZ BAHADIR ,Batıdan Doğuya Uzaman Çizgide BALKANLAR ve TÜRKLER Çizgi Yayınevi ,Konya 2002.

- KALE, Başak, “AB’nin Balkan Politikası: Çelişkiler İçinde Bir Yanılsama”, **Balkan Diplomasisi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001.
- KARLUK, Rıdvan, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 8. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- KAVALLALI, Murat, **Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci: AB’nin Beşinci Genişlemesine İlişkin Katılım Antlaşmalarında Yer Alan Geçiş Düzenlemeleri**, Şubat 2005.
- OVALI, Şevket, “Ütopya ile Güvenlik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırılması”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt. 3, Sayı. 10, 2006.
- PIPPAN Christian, “The Rocky Road to Europe: the EU’s Stabilisation and Association Process for the Western Balkans and the Principle of Conditionality”, *European Foreign Affairs Review*, No.9, 2004
- SOUTHEAST European Times (09.02.2009). “Statü Sorunu Çözülmemesine Rağmen, Kosova Entegrasyona Doğru Hızlı Adımlarla Yürüyor.”, <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/feature/2007/02/09/feature-02> (erişim tarihi 01.03.2009)
- ŞAHİN, Mustafa, **Avrupa Birliği’nin Self Determinasyon Politikası**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2000.
- T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5. Basım, Ankara, Doğuşum Matbaacılık, Kasım 2002..
- TEKİNALP, Gülören, TEKİNALP, Ünal, **Avrupa Birliği Hukuku**, 2.Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.
- TEZCAN, Ercüment, **Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku**, USAK, Ankara, 2005.
- The 2004 Enlargement: The Challenge of a 25-Member EU, 13 Haziran 2006, (Çevrimiçi), <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/e50017.htm>, 25. Temmuz 2009

TÜRBEDAR, Erhan, “Yugoslavya Hırvatistan ve Bosna-Hersek: Geçmişin Gölgesinde İşbirliği Arayışları”, **Stratejik Analiz**, Cilt 3, Sayı 29, 2002.

“**Two New Members Join the EU Family**”, (Çevrimiçi), <http://www.europa.eu.int>, 04 Ocak 2009.

www.shqip.com; www.historia-shiptareperandoria osmane

GÜLTAŞLI Selçuk Zaman Gazetesi – Brüksel S15, 20,07.2009]

<http://www.kohajone.com/artikullphp?dm=18490>

strategjite e zhvillimit perballe ndihmes se BE

<http://www.kohajone.com/artikullphp?idm=184358&ids=43>

[http://www.zeriyt.com/aktoaliteti-shqiptar/evranews-shqiperia ne rruge te mbare-drejt-be-t57205](http://www.zeriyt.com/aktoaliteti-shqiptar/evranews-shqiperia%20ne%20rruge%20te%20mbare-drejt-be-t57205) o htr

shqiperia ne rrugete mbare

<http://www.lajmeshqiperia.com/media/artikulden/120684/titull/demokracia-kushtetuse-dhe-shqiperia>

demokracia kushtetuse dhe shqiperia

<http://www.zemrashqiptare.net/artikcle/reportazh/5763/1/phint>. (zemra shqiptare)

http://www.alb-net.com/piper_mail/alb/week-of-mon-20000612/003799.html. (ALB-CLUB) ne nje mendje me shkelqimin

<http://www.mie.gov.al/fq=brenda8m=shfaqart8ad=354>

progres raporti 2008 per shqiperine

<http://www.albic.net> (Permbledhje)

<http://www.albic.net>(Ekonomia-Hyrje)

<http://www.nedir.cc/tarih/dunya-savasi-ikinci.html>: (DÜNYA SAVAŞI, İkinci-Tarih- Ansiklopedi)

<http://www.bosnasancak.net/forum/archive/index.php/t-5610.html>: (20.Yüzyılın

Utanci, “Arşiv”- bosnasancak.net

<http://www.bosnadayanisma.org/detay.asp?id=1>: TÜRKİYE-BOSNA DAYANIŞMA GRUBU(BALKAN RAPORU)

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=260788d=1>: (ABGS>2003-12-10 Brüksel’de Balkan ülkeleri ile AB buluşması

<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/BH/yazi.doc>: (CEFTA ANLAŞMASI VE BOSNA- HERSEK

<http://www.setimes.com.cocoon/setimes/xhtml/tr>: (ALTI YIL SONRA OHRI ANLAŞMASI MADDELERİNİN ÇOĞU YERİNE GETİRİLDİ

<http://www.setimes.com>: (HIRVAT POLİSİ ESKİ GENERALİ GOTOVİNA HAKKINDA SORGUYA ÇEKTİ)

<http://www.dusuncegundem.com>: (MAKEDONYA'NIN YENİ DÜZENİ OHRI ÇERÇEVE ANLAŞMASININ BEŞİNCİ YIL DÖNÜMÜ)

<http://lajme.shqiperia.com>: (haga,s' mund t'i shfajsoje serbet!)(genocidi ne bosnje

[http://www.lajme-shqiperia.com/media/artikullidem/272833/titulli\(ngjarja-dhe-lajme\)](http://www.lajme-shqiperia.com/media/artikullidem/272833/titulli(ngjarja-dhe-lajme))

[http://www.mie.gov.al\(marrveshja e stabilizim a asociimit\)](http://www.mie.gov.al(marrveshja)

<http://www.kahajone.com/artikul/php?idm=419438idr=2>: (zogbyPD fiton zgjedhjet bie PS (E Premte, 08 maj 2009)

<http://www.lajme.derrina.com/archive/arkiri-php?lajme=40293655:244>

printo(Kosova ne lojen gjeostrategjike ruse ,ose nje bast i humbur i Putinit

<http://balkan> web.com (BE shfrytyzon boshllekun ne politiken Amerikane dhe godet pas shpineren Kosoven

<http://www.olsibaze.blokspot.com/2006/11/diplomacia-turke-pranon>, se shqiptaret

<http://www.tasam> .org ./index php?altid=1371Avrupa Birliği ve Balkanlar

16.10.2009

www.eopolitix.com.(Arnavutluk resmen Avrupa Birliğine başvurusunu yaptı.13.10.2009)

[http:// www.mie.gov.al](http://www.mie.gov.al).(Te drejtat e minoriteteve te drejtat kulturore dhe mbrojtja e minoriteteve10.10.2009)

<http://www.coalb.org.lindex>(Shqiperia dhe keshilli i Evropes :Lista e deklaratave te Shqiperis04.10.2009)

[http://www.euraktiv.com.tr/abnin-gelecegi/articte/Hırvatistan-ab-katılım-muzakerelerini-2009da-sonuçlanabilir:\(Hırvatistan-katılım-müzakereleri-2009da-sonuçlanabilir05.10.2009\)](http://www.euraktiv.com.tr/abnin-gelecegi/articte/Hırvatistan-ab-katılım-muzakerelerini-2009da-sonuçlanabilir:(Hırvatistan-katılım-müzakereleri-2009da-sonuçlanabilir05.10.2009))

[http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=248062:\(Kosovaya-AB-misyonu-tartışması-kopuyor06.10.2009\)](http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=248062:(Kosovaya-AB-misyonu-tartışması-kopuyor06.10.2009))

[http://hurarsiv.hurriyet.com.tr:\(Hırvatistan-AB-şartıda-kolay-değil-07.10.2009\)](http://hurarsiv.hurriyet.com.tr:(Hırvatistan-AB-şartıda-kolay-değil-07.10.2009))

[http://arşiv.ntvmsnbc.com/news/205682.asp:\(Dünya-Cinciç:Miloşeviç-karşıtı-reformcu\)](http://arşiv.ntvmsnbc.com/news/205682.asp:(Dünya-Cinciç:Miloşeviç-karşıtı-reformcu))

[http://www.voanews.com/albanian/archive/2003-04/a-2003-04-01-10\(Departamenti-i-shtetit-mbi-te-drejtat-e-njeriut-ne-Shqiperi-Kosove-dhe-Maqedoni29.09.2009\)](http://www.voanews.com/albanian/archive/2003-04/a-2003-04-01-10(Departamenti-i-shtetit-mbi-te-drejtat-e-njeriut-ne-Shqiperi-Kosove-dhe-Maqedoni29.09.2009))

<http://www.gazeta-libertas.com/2009/08/07.be-ja-vlerson-reformate>

Shqiperise:(Shqiperia-ka-bere-progres-por-jo-aq-sa-duhet15.10.2009)

[http://mie.gov.al:\(Progres-Raporti-2008-Shqip-Ministria-e-integrit\)](http://mie.gov.al:(Progres-Raporti-2008-Shqip-Ministria-e-integrit))

[http://www.aiis-albani.org/BE.pdf1.7say\(15.10.2009:\(SHQËPERËA-DHE-BASHKËMI-EVROPËAN\)](http://www.aiis-albani.org/BE.pdf1.7say(15.10.2009:(SHQËPERËA-DHE-BASHKËMI-EVROPËAN))

[http://gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokuments/strateji2005-genişleme.pdf-windows:\(AVRUPA-TOPLULUKLAI-KOMİSYONU-BRUKSEL9.Kasim2005\)](http://gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokuments/strateji2005-genişleme.pdf-windows:(AVRUPA-TOPLULUKLAI-KOMİSYONU-BRUKSEL9.Kasim2005))